

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Шуляк Юлія Павлівна
студентка групи ФЛ-201М
Факультету лінгвістики та
соціальних комунікацій

**ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ У ПЕРЕКЛАДАХ «КНИГИ
ДЖУНГЛІВ» Р. КІПЛІНГА ТА «ДРУГОЇ КНИГИ
ДЖУНГЛІВ» Р. КІПЛІНГА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**
дипломна робота

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської
філології і перекладу
РУДІНА М.В.

Київ – 2023

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження реалій у перекладознавстві	7
1.1. Реалії як предмет лінгвістичних досліджень та їх класифікація.....	7
1.2. Труднощі відтворення реалій у перекладах прозових художніх творів.....	15
1.2.1. Відтворення реалій дитячої літератури: труднощі перекладу.....	19
Розділ 2. Методологія дослідження реалій у перекладознавчому аспекті	33
2.1. Етапи дослідження перекладацьких аспектів реалій.....	33
2.2. Методологія відтворення реалій у перекладі художніх текстів.....	43
Розділ 3. Особливості відтворення реалій у перекладах «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга українською мовою	47
3.1. Специфіка перекладу реалій у збірках оповідань «Книга Джунглів» та «Друга книга джунглів» Р. Кіплінга.....	47
3.1.1. Реалії як комплекс етнокультурної інформації казкових творів Р. Кіплінга: виклики для перекладача.....	56
3.1.2. Відтворення казкових зооперсонажів Р. Кіплінга: мовотворчість перекладача.....	60
3.2. Перекладацькі прийоми відтворення реалій в україномовному перекладі «Книги Джунглів» та «Другої книги джунглів».....	65
Висновки	78
Список використаних джерел	81
Додаток А.....	88
Додаток Б.....	90
Додаток В.....	92
Додаток Г.....	94
Додаток Д.....	96

ВСТУП

Робота присвячена дослідженню специфіки відтворення функціональних особливостей реалій на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга. Специфіка й актуальність даного дослідження відображені в запропонованому в ньому підході до розуміння й використання поняття реалій, згідно з яким реалія визначається як моно- і полілексемна одиниця, основне лексичне значення якої вміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови перекладу. Дане поняття є змінною, відносною категорією, яка набуває чіткості при бінарному контрактивному зіставленні конкретних мов і культур.

Актуальність теми визначається важливістю специфіки такого відтворення, яке показує особливості кожної конкретної мови й тих засобів, які використовуються для перекладу з однієї мови на іншу. З огляду на це, звернення уваги на дослідження відтворення функціональних особливостей реалій (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга) й застосована в роботі топологія такого дослідження, так само як і використаний у ній матеріал, набувають особливої актуальності. Актуальним також є те, що дане дослідження буде здійснюватися у цій роботі на основі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга.

Такий підхід до вибору матеріалу дослідження обумовлений тим, що мова Редьярда Кіплінга відзначається образним характером. Цьому сприяє широке використання метафори та метонімії. Використовуючи їх, автор виражає основні поняття, що важливі для його картини світу. Будь-яка з цих особливостей має різні прояви, і лише при їхньому метафоричному зображенні є можливість передати нюанси, що у своїй сукупності становлять важливі поняття, закладені у свідомості певного національно-культурного угруповання.

Крім того, актуальність дипломної роботи зумовлена перспективами дослідження специфіки зооморфних текстів, зіставленням англійської та української літератур у

жанрі літературної зооказки, визначенням характерних рис цього жанрового різновиду та індивідуальної манери письменників для належного їх відтворення у перекладах, а також задля розкриття образної своєрідності авторських творчих методів.

Саме тому виникає питання щодо виокремлення та перекладу реалій. Виокремлюючи проблему безеквівалентної лексики, можна зазначити, що реалії допомагають нам більше дізнатись про історію, культуру, традиції та звичаї, що є необхідним для розуміння твору та глибокого проникнення в його атмосферу й актуальним для літератури в цілому.

Питанню особливостей відтворення функціональних особливостей реалій у перекладі художніх текстів (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга) присвятили увагу у своїх наукових працях такі науковці, як: Г. В. Шатков, Г. В. Чернов, Л. Н. Соколов, А. В. Федоров, Є. М. Верещагін, В.Г. Костомаров, Л. С. Бархударов, А. О. Іванов, М. П. Кочерган, Л. М. Дяченко, Н. Ф. Зайченко, О. В. Коваль-Костинська, О. Л. Паламарчук, Т. А. Космеда, А. В. Волошина та інші.

Мета виконання дипломної роботи полягає у дослідженні та вивченні поняття «реалія» та визначенні способів перекладу реалій; встановленні та виявленні функціонально-прагматичних факторів використання реалій у художньому творі та способів їх відтворення у тексті перекладу (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга).

Для досягнення поставленої мети вирішуються такі **завдання**:

- визначити поняття «реалія»;
- розглянути проблематику перекладу реалій;
- розглянути класифікацію реалій за ознакою;
- дослідити труднощі відтворення реалій у перекладах прозових художніх творів;

– проаналізувати перекладацькі прийоми відтворення реалій в україномовному перекладі «Книги Джунглів» та «Другої книги джунглів».

Об'єктом дослідження є реалії прозових художніх текстів (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга).

Предметом дослідження є особливості відтворення реалій у перекладах «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга українською мовою.

Матеріали дослідження: Кіплінг Р. Книга джунглів : збірник [2], Кіплінг Р. Мауглі: оповідання [5], Кіплінг Р. Мауглі [3].

Задля дослідження питання відтворення функціональних особливостей реалій (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга) було використано низку **методів**, на основі яких здійснювалося дослідження, такі, як діалектичний метод, порівняльний метод, метод узагальнення та метод аналізу.

Діалектичний метод, що допомагає виокремлювати суперечності та певним чином робити аналіз того чи іншого явища на основі декількох суперечливих тверджень, зокрема дослідження поняття «реалії».

Порівняльний метод, що допомагає проаналізувати та порівняти наукові точки зору, теорії, підходи, та практику відтворення функціональних особливостей реалій (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга);

Метод узагальнення використовується для аналізу особливостей відтворення реалій (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга);

Метод аналізу, що допомагає в даній роботі визначити ознаки та особливості відтворення функціональних особливостей реалій (на матеріалі «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга) тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше проведено комплексне дослідження реалій на матеріалі художніх творів Р. Кіплінга «Книга джунглів» і «Друга книга джунглів» та їх перекладах українською мовою, виявлено та

проаналізовано перекладацькі прийоми відтворення реалій, а також досліджено думки вчених-лінгвістів щодо доцільних засобів перекладу та співставлені з практичними спостереженнями.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження, а саме виявлені та проаналізовані перекладацькі прийоми відтворення реалій на прикладі художніх творів Р. Кіплінга «Книга джунглів» та «Друга книга джунглів» українською мовою, можуть стати в нагоді для подальших наукових пошуків у цій сфері, а також під час викладання профільних дисциплін.

Обсяг і структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 3 основних розділів та висновків, додатків.

Апробація отриманих результатів. Основні результати дослідження оприлюднено на XXIII Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки» та на VI Міжнародній науково-практичній інтернет конференції «Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі».

Публікації. Шуляк Ю.П. Відтворення реалій у перекладах «Книги джунглів» Р. Кіплінга українською мовою: тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 04-07 квітня 2023 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2023. – С. 76-77.

Шуляк Ю.П. Реалії у збірці оповідань «Книга Джунглів» та «Другої книги джунглів» Р. Кіплінга: перекладацький аспект: тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції "Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура": [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 17 листопада 2023 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2023. – С. 354-359.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАЛІЙ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Реалії як предмет лінгвістичних досліджень та їх класифікація

У кожній мові наявні такі лексичні одиниці, котрі неможливо повноцінно відтворити при перекладі іншими мовами, оскільки прямі еквіваленти таким лексемам відсутні у цільових мовах перекладу. Ця унікальна, притаманна тільки для певних соціальних утворень лексика, виникає під дією культурницьких, історичних та ін. чинників, які формують окремі суспільства. Певні чинники відображаються мало не в усіх сферах життя суспільства. Мова, звісно, не є винятком, оскільки саме засоби спілкування першими опиняються під впливом.

Лексика, що утворилась під впливом зовнішніх чинників, які притаманні окремим народам, називається культурно маркованими словами або ж реаліями. У реаліях можливо прослідкувати особливості побуту, традицій, релігійних обрядів, історичних подій, світосприйняття тощо, притаманні для певного суспільства.

Зрозуміло, що слова-реалії не оминають жодну сферу життя суспільства. Митці нерідко вживають у своїх творах реалії, тому перекладачі змушені з винятковою уважністю віднаходити найкращі способи передачі цих лексичних одиниць. Оскільки культурно марковані слова здебільшого належать до безеквівалентної лексики, під час перекладу мають бути застосовані слухні до окремих випадків перекладацькі прийоми, щоб максимально зберегти вихідний сенс та забарвлення реалії, при тому чітко даючи цільовому читачеві уявлення про це поняття.

«Реалія» як науковий термін вперше з'являється у наукових працях лінгвістів у 40-х роках минулого століття. Відтоді, як це явище почало досліджуватись у теорії, безліч визначень було запропоновано. Зокрема варто згадати визначення, яке пропонують мовознавці С. Влахов та С. Флорин: «Реалії – це слово і словосполучення, які позначають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного

розвитку) одного народу і чужі іншому; таким чином, вони постають носіями національного та/або історичного колориту, реалії, як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а отже, не можуть бути перекладені на загальних основах, адже вони вимагають особливого підходу» [31].

Не можна також оминати увагою працю Л. Нелюбіна, в якій він зібрав декілька можливих визначень поняття, серед яких такі:

1) Слова або сталі словосполучення, які позначають предмети, поняття, ситуації, які відсутні у мовах інших суспільних утворень;

2) Слова або сталі словосполучення, які позначають, зокрема, поняття дотичні до державного устрою та культури окремих народів;

3) Слова або сталі словосполучення, які позначають матеріальні та нематеріальні предмети побуту та культури [31];

Крім вже згаданих лінгвістів, дослідженням поняття займалися такі вчені, як Л. Бархударов, О. Бурбак, Р. Зарівчак, А. Федоров, А. Швейцер та інші.

У працях іноземних вчених поняття слів-реалій здебільшого позначається як «cultural words» або «cultural terms» [2].

Більшість українських мовознавців дійшли згоди, що реалії належать до безеквівалентної лексики. К. Ю. Кіяниця, дослідниця історичних реалій та типології прийомів їхнього перекладу, хоча і визначає дотичність понять «безеквівалентна лексика», «екзотизм», «термін» та «лакуна, втім стверджує, що безеквівалентна лексика – поняття ширше: екзотизми належать до неперекладної лексики та не несуть часової приналежності; термінам зазвичай не притаманна етнонаціональна конотація, оскільки вони вводяться в мову штучно, а сфера їх використання лежить здебільшого у науковому стилі; лакуни – відсутність в одній із мов перекладу поняття на позначення того чи іншого явища – хоч і наближені у значенні до безеквівалентної лексики, але це не синоніми, адже лакуни позначають не неможливість вираження поняття засобами

цільової мови перекладу, а відсутність у ній одиниці аналогічного рівня для позначення даної лексеми.

К. Ю. Кіяниця вважає, що терміну «реалія» найвладніше відповідає словосполучення «етнокультурна лексика», до якої належить найбільше компонентів, що характеризують окремі мовні явища. Поняття «реалія» Кіяниця визначає так: «Реалії – це слова і словосполучення, які називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу і майже невідомі іншому народові; вони виражають національний і (або) часовий колорит і зазвичай не мають точних відповідників в іншій мові, потребують особливого підходу при перекладі» [21].

Р. П. Зорівчак у праці «Реалія і переклад» пропонує визначати реалії як «монолексемні і полілексемні одиниці, що вміщують як основне лексичне значення традиційно закріпленій комплекс країнознавчої інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови того, хто її сприймає» [18].

Вважається, що термін «реалія» походить з латинської мови: слово утворилось від іменника жіночого роду «*res*» (з лат. «рiч») та суфіксу «*-ālis*», а саме слово «*realia*» позначає форму множини пізньолатинського прикметника «*realis*» (жіночого роду). В українську мову термін увійшов, трансформувавшись в іменник однини жіночого роду [25].

Варто зазначити, що з XV століття цей термін використовується в юридичній сфері для позначення дійсного поняття або об'єкту, що має стосунок до судового процесу, і набув загального значення в лінгвістичних працях XIX- перш. пол. XX ст. Загалом «реаліями» позначають матеріальні об'єкти та характерні національні звичаї. Частота вживання його зросла з утвердженням реалізму [25].

Перекладознавець О. Л. Кундзіч у праці «Перекладацька мисль і перекладацький недомисел» першим в українській лінгвістиці використав термін «реалія» на позначення

неперекладності лексем. Дослідник також вважав народні пісні в певному сенсі реаліями відповідного народу, які не підлягають перекладу [27].

Інший український лінгвіст-теоретик Коптілов В. В. визначає пропонує визначення «реаліям» як лексиці, що позначає певні предмети або явища, які відсутні у цільовій мові перекладу. Під час зіставлення двох мов саме слова-реалії спричиняють найбільше проблем для порозуміння, адже культурницькі, історичні, побутові ті ін. чинники, що вплинули на формування мов, зазвичай кардинально відрізняються, тому без чіткого розуміння вихідного сенсу та вдалої передачі реалій у перекладі зміст повідомлення не можна вважати повністю розкритим [28].

Реалії стосуються здебільшого діяльності людей. Вони відображаються явища культури як матеріальної (наприклад, побутові речі, одяг, знаряддя праці), так і духовної (наприклад, способи комунікації, елементи релігії та звичаїв). З філологічної точки зору реалії можна поділити на дві групи, а саме:

1) Реалія, що позначає матеріальний або нематеріальний об'єкт, який існує лише в уявленні конкретного соціокультурного утворення;

2) Реалія як вираз, що зрозумілий лише представникам окремого соціокультурного утворення відсутній за межами його культурного простору. Це можуть бути окремі лексеми, як наприклад прислів'я, приказки, ідіоми тощо.

Лінгвіст Виноградов В. С. стверджує, що крім «звичайних» реалій як різновиду безеквівалентної лексики, існують так звані асоціативні реалії. Вони пов'язані з різними національними історико-культурними явищами, мають доволі специфічне стилістичне забарвлення, але не є абсолютно унікальними лексемами.

Саме тому мовознавці зазвичай не відносять асоціативні реалії до різновидів безеквівалентної лексики, а тлумачать їх як «звичайні слова» [8]. Аби лексична одиниця могла називатися реалією, вона повинна мати певне унікальне для окремого або декількох дотичних соціальних об'єднань національно-культурне маркування.

Фахівці з мовознавства по-різному трактують поняття «реалій». Відсутність прямих еквівалентів у співставлених мовах вимагає ретельного підбору перекладацьких трансформацій, а іноді й деформацій, щоб якісно відтворювати безеквівалентну лексику. І, незважаючи на широкий спектр використання даного терміну, досі не існує чітких меж розмежування реалій ні у лінгвістиці, ні в методології. Згідно з визначенням швейцарського лінгвіста Вернера Коллера, реалії – це слова та словосполучення, які називають політичні, соціальні, культурні та географічні явища і предмети, що є специфічними для кожного окремого народу [25].

Окремим підвидом слів-реалій вважаються так звані «квазіреалії» – лексеми, що широко вживаються у художній літературі, зокрема у жанрах фентезі та фантастики. Квазіреалії вводяться з метою позначення певних вигаданих, не існуючих у реальності об'єктів, понять, географічних місць, рас тощо. За допомогою квазіреалій автори, наприклад, заповнюють свої твори фантастичними створіннями з власними націєтворчими чинниками, які відображаються у сферах їхнього життя.

Це створює комплексну картину вигаданого світу, даючи читачам причини повірити у події на сторінках твору [25].

Квазіреалії репрезентують «фантастичну картину світу», в якій, за умови вдалого використання, всі вигадані фрагменти поступово формують цілісний світ. У таких випадках саме ця «фантастична» безеквівалентна лексика слугує ключем до розуміння концепту художнього твору.

Реалії, як лінгвістичні носії колориту, почали розглядатися лише у другій половинці ХХ століття. Наприклад, науковиця з питань лінгвістики Міра Вайсбруд дійшла висновку, що реалією слід позначати події культурного життя соціуму, громадські організації, традиції, свята, витвори мистецтва, власні імена, суспільних діячів, артистів, композиторів, явищ природи та інших понять, які не піддаються прямому відтворенню в інших мовах [25].

Літературознавці вважають реалії іншомовними словами, які позначають поняття і явища, яких не існує в обігу того народу, мовою якого ці реалії мають перекладатися. У лінгвістиці розглядаються різні підходи щодо класифікації слів-реалій. Декілька з них розглядатимуться у цій роботі. Слова-реалії можуть відрізнятися за сферами використання, а також за лексичними, морфологічними та фонетичними особливостями. Це створює необхідність їхньої класифікації на види, щоб систематизувати лексеми за спільними ознаками та полегшити працю перекладачам під час відтворення реалій іншими мовами.

Теоретик перекладу та зіставної лінгвістики В. С. Виноградов зазначає, що упорядкованість лексем стає у пригоді, оскільки розподіл реалій за сферами вживання дає змогу швидше трактувати вихідні лексичні одиниці контексті та розв'язувати проблеми їх відтворення [8].

Найчастіше слова-реалії класифікують за формами та змістом.

Згідно з класифікацією за формами пропонується розглянути 4 основних групи (Рис. 1.).

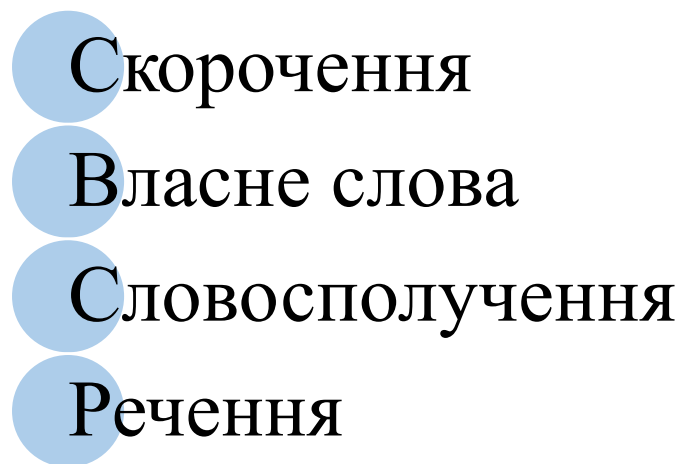

Рис. 1 Основні групи слів-реалій

За змістом В. С. Виноградов пропонує поділяти слова-реалії на такі групи:

1) Ті, що позначають побутові предмети такі як: елементи житла та матеріального майна; елементи одягу, прикрас, оздоблення; продовольство, сировини, матеріали, інструменти праці, специфічні заняття;

2) Ті, що позначають етнографічні реалії (зі сфер міфології та культури): релігійні та соціальні комуни, їх представники; божества та міфологічні істоти; поняття, пов'язані з проведенням релігійних та звичаєвих обрядів;

3) Ті, що позначають історичні явища та державний устрій: політичні партії, інституції, громадські посади, торговельні заклади;

4) Ті, що позначають явища природи: рослинність, тваринництво, погоду.

5) Ті, що позначають окремі одиничні об'єкти: антропоніми, топоніми, власні імена літературних героїв, назви компаній, тощо;

6) Ті, що позначають мовні алюзії: фразеологізми, крилаті фрази, прислів'я, приказки, лайку [8].

Німецький мовознавець К. Геншельманн класифікує реалії як слова, які пов'язані з національно-культурними та історичними особливостями певного народу чи країни з її політичними, побутовими, релігійними, суспільними чи історичними передумовами [29].

Оскільки проблема перекладу реалій та відповідність оригіналу досліджується багатьма науковцями, зазначимо, що існують різні підходи до класифікацій цього явища, тому розподіл за групами залежить від добірки слів та фразеологічних єдностей, які відбираються та беруться за приклад. Так, наприклад, Р. Зорівчак пропонує розрізняти реалії в історико-семантичному та структурному планах [18].

Класифікації є відносними й не можуть бути єдино правильними, тому для об'єктивності варто розглядати декілька з них. Детальну класифікацію за різними ознаками пропонують дослідники Влахов та Флорин. Реалії вони поділяються на такі групи:

1) Предметна;

- 2) Місцева;
- 3) Часова;
- 4) Перекладацька;

Також ці категорії мають підвиди. Отже, до предметної ознаки належать:

1) Географічні реалії, що стосуються оточення носіїв мови. Такі реалії можуть позначати орієнтири, природні явища, види ландшафту тощо);

2) Етнографічні реалії, які стосуються побуту, наприклад одягу, елементів житла та господарських приміщень, транспортних засобів, родів занять, музики, танців, фольклору, свят, ігор, міфології, персонажів народного мистецтва (казок, пісень тощо), прізвиськ, найменувань осіб за місцем проживання та інші);

3) Суспільно-політичні реалії, що можуть позначати адміністративно-територіальний устрій, адміністративно-територіальні одиниці, соціальні явища, політичні та соціальні рухи, а також звання, титули, звертання;

Місцеві реалії лежать у площині однієї мови. Це так звані «свої» реалії, які можуть поділятися на такі:

1) Національні (існують у мовному обігу більшості носіїв мови, а також у літературній мові);

2) Локальні (існують у межах діалектів);

3) Мікрореалії (характерні для окремих населених пунктів чи громад);

Часова група реалій умовно поділяється на такі:

1) Сучасні (знаходяться у мовному обігу теперішніх носіїв);

2) Історичні (використовувалися носіями мови у минулому) [9];

Варто також розглянути класифікацію, яку пропонує філолог Г. Д. Томахін. Він виокремив зокрема ономастичні реалії, які, на відміну від звичайних власних назв, є завжди національно забарвленими. Г. Д. Томахін довгий час досліджував тему і створив не одну наукову працю, у яких стверджував, що реалії – це назви предметів матеріальної

культури, фактів історії, державних інститутів, імена національних і фольклорних героїв, міфологічних істот тощо, які властиві окремим націям та народам [34].

Г. Д. Томахін також відносить реалії до безеквівалентної лексики, оскільки вони позначають поняття, які відсутні в інших культурних просторах і, як правило, не мають прямих еквівалентів у інших мовах. Реалії, які позначають предмети та явища, пов'язані з історією, культурою, економікою чи побутом певної країни, завжди – повністю чи частково – відрізняються від лексичних одиниць інших мов відповідних сфер [34].

До ономастичних реалій Г. Д. Томахін відносить:

1) Географічні назви (топоніми), особливо ті, яким властиві культурно-історичні асоціації;

2) Антропоніми – імена історичних особистостей, громадських діячів, учених, письменників, діячів мистецтва, популярних спортсменів, персонажів художньої літератури та фольклору;

3) Назви творів літератури та мистецтва; історичні події; назви державних та громадських установ тощо [34];

Відповідно до територіальної та соціальної приналежності дослідників та мов/и, що вони вивчають, фахівці по-різному систематизують слова-реалії. Після порівняння декількох класифікацій можна дійти висновку, що певні категорії (наприклад мовний етикет або звертання) нечасто виокремлюються під час групування реалій. Це говорить про те, що у певних регіонах чи в окремих народів даний вид лексем зустрічається зрідка або, на думку лінгвістів, не відіграє значної ролі.

1.2. Труднощі відтворення реалій у перекладах прозових художніх творів.

Під час зіставлення культур і мов виокремлюються певні елементи, які в деяких випадках збігаються, а в деяких – ні. Мова – це компонент культури, який належить до елементів, що не збігаються. Загалом, чим менше порівнювані мовні середовища контактувати одне з одним протягом свого утворення та розвитку, тим менше у них буде

подібних елементів. Кількість спільних елементів визначає спорідненість двох мов. За показником спорідненості мови можуть поділятися на різні групи, наприклад родини (сім'ї).

Елементи, які називають унікальні, відсутні в інших мовних середовищах поняття, належать до безеквівалентної лексики. Згідно з такими науками, як лінгвокраїнознавство та перекладознавство, у всіх мовах присутня як еквівалентна, так і безеквівалентна лексика. Поняттям «еквівалент» позначають функціональну відповідність лексичних одиниць двох мов (вихідної та цільової). Еквівалент передає на аналогічному рівні всі релевантні в межах певного контексту значення або ж один із можливих варіантів значення одиниці вихідної мови [18].

Отже, еквівалентними лексичними одиницями вважаються ті, які мають відповідники в інших мовах. До безеквівалентної лексики належать слова, які позначають специфічні явища культури та побуту певного народу й не мають однолексемного варіанту перекладу іншою мовою.

Саме неперекладність, неспіввіднесеність зі словами іншої мови є характерною ознакою безеквівалентних слів. Під час перекладу вони можуть піддаватися різним перекладацьким трансформаціям або деформаціям. Зазвичай безеквівалентна лексика у цільовій мові відтворюється описовим перекладом. Також за певних умов перекладач може вдаватися до запозичення. Еквівалентна лексика завжди творить найбільшу лексичну частку мови, оскільки люди, незалежно від етнічних та національних особливостей, так чи інакше мислять подібними категоріями. Отже, ця подібність призводить до того, що більшість лексики мов є еквівалентною [10].

Деякі дослідники ототожнюють поняття реалії та безеквівалентної лексики. Наприклад Л. Микуліна у статті «Національно-культурна специфіка і переклад» зазначає, що до національно-культурної специфіки твору потрібно включати так звану безеквівалентну лексику, що позначає унікальні національні реалії.

Також не проводить кордонів між поняттями «реалія» і «безеквівалентна лексика» перекладознавець В. Крупнов. Поняття «безеквівалентна лексика» значно ширше, ніж семантичне поле поняття «реалія». Всі реалії входять до безеквівалентної лексики певного бінарного зіставлення. В обсяг цієї лексики входить також частина прислів'їв і приказок, окремі лексеми надзвичайно місткого семантичного наповнення [18].

Безумовно, найпершим кроком для подолання труднощів під час перекладу реалій є етап виокремлення релевантних лексичних одиниць у тексті художнього твору. На початковому етапі роботи перекладачеві варто додати до глосарія наявні в робочому матеріалі етнокультурні лексеми-реалії, як внутрішні, так і зовнішні, щоб зафіксувати їх та у разі потреби бачити контекст реалій, що повторюються.

Оскільки в кожній мові існує велика кількість реалій, які відрізняються одна від одної за формами, лексичними, фонетичними та морфологічними особливостями, їх оптимальне групування може значно полегшити та пришвидшити процес перекладу.

Однією з головних рис реалії як лексичної одиниці можна вважати вживаність серед носіїв мови, до якої дана одиниця належить. Водночас реалія повинна бути незрозумілою носіям інших мов та культур. Вважається, що слова-реалії можуть бути водночас і власними назвами – чітких меж між цими термінами немає. Власні назви є унікальними позначеннями окремих предметів.

Це можуть бути імена людей чи поселень у певній місцевості. Також власні назви використовуються у художніх творах, коли автори позначають вигадані предмети, дають персонажам імена тощо. Таким чином власні назви також позначають неповторні об'єкти реального чи ірреального світу.

У сучасній літературі безеквівалентна лексика нерідко несе унікальні історичні впливи, передає особливості державного устрою та географічного положення, позначає характерні для регіону предмети матеріальної та нематеріальної культури, зокрема фольклорну творчість. Традиції та цінності, закладені у лексику кожного народу, є невіддільною частиною формування нації та людства загалом.

Кожна країна, кожний народ несуть у собі унікальні умови розвитку та культуру, зберігаючи самобутність. У мові кожного народу існують такі слова, які не мають аналогів в інших системах комунікації. Реалії належать до диференційних мовних явищ [25].

Під час роботи над перекладом реалії вимагають особливої уваги перекладачів, оскільки вони в певному сенсі є носіями пам'яті тисячоліть, відображенням внутрішніх та зовнішніх чинників формування націй.

Найвища мета перекладача – перекласти наявний текст так, щоб читач перекладу отримав теж саме художнє враження, що і читач оригіналу. Щоб сповна передати колорит мови оригіналу, перекладач повинен за можливості повно зберігати реалії вихідного тексту, використовуючи всі наявні в його розпорядженні засоби.

Серед способів передачі реалій у перекладі слід згадати наступні (Рис. 2) [6]:

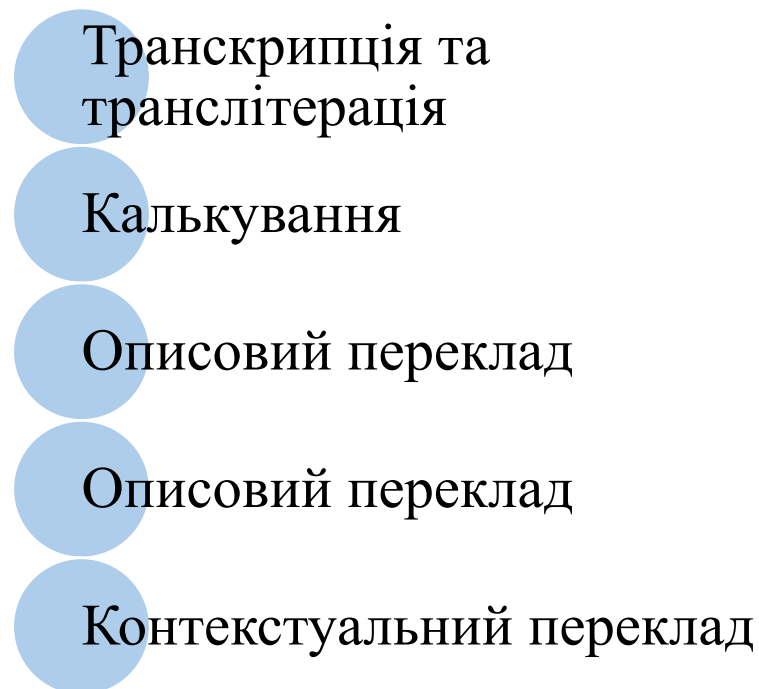

Рис. 2 Способи передачі реалій у перекладі

Реалії тісно пов'язані з текстом першоджерела і можуть безперечно вважатись небезпечним «підводним камінням» для перекладача. Однак саме ці неперекладні

одиниці допомагають зрозуміти способи мислення та подання інформації представниками інших народів.

Тож для якомога точної передачі реалії треба не тільки володіти певним знанням та хистом, а перекладацькою сміливістю.

1.2.1. Відтворення реалій дитячої літератури: труднощі перекладу

«Всі дорослі спочатку були дітьми, тільки мало хто з них про це пам'ятає» (А. де Сент-Екзюпері). Дитяча література – це сукупність словесних творів художнього і нехудожнього характеру, які адресовані дітям різних вікових категорій і створені з урахуванням специфіки дитячого сприйняття [20, с. 9]. Дитяча література є частиною культурної традиції, яка акумулює суспільні уявлення про дитинство [21, с. 20].

Аби відстояти право дитячої літератури на самостійне й рівноправне існування, необхідно визначити головні риси та ознаки, які роблять її по-справжньому особливою та відмінною від інших книг в очах дитини. Дитяча література належить одночасно до двох систем - літературної і педагогічної [31, с. 38]. Вона виникає на стиках мистецтва, психології і педагогіки [17, с. 10].

У літературу для дітей вписані домінуючі соціальні, культурні та освітні норми. Вона є пізнавальною, доступною й повчальною. Головні особливості дитячої літератури пов'язані із формою, змістом і комунікаційними особливостями.

Поширеною як серед фахівців-філологів, так і серед пересічної публіки залишається думка про маргінальний характер дитячої літератури, в основі якої перебуває «логіка негативних аберацій, 'дитяча' – це 'не-доросла', 'на противагу дорослій', отже – 'несерйозна', 'недосконала' і т.п.».

Тому, незважаючи на широке використання поняття «дитяча література» в літературно-критичному дискурсі, воно все ще залишається позбавленим системних рис наукового об'єкту, про що, зокрема, свідчить низка різноманітних визначень, часто позбавлених термінологічного характеру через спрощений «зовнішній» погляд на цей

об'єкт, без урахування його онтологічних властивостей. Одностайної думки щодо об'єктивних критеріїв виділення дитячої літератури із літератури взагалі до цього часу немає. Її існування, як правило, визнається *de facto*, проте аналіз низки репрезентативних україномовних джерел свідчить про наявність серйозних теоретичних суперечностей.

Беручи до уваги специфіку власного дослідження, використовуємо загальне визначення дитячої літератури як художнього дискурсу творів, адресованих дітям різних вікових категорій і створених з урахуванням комунікативної, психологічної, дидактичної, естетичної та мовної специфіки дитячого сприйняття. Усвідомлюючи, що такий підхід ставить більше запитань, ніж дає відповідей, ставимо собі за мету розтлумачити творчу сутність феномену дитячої літератури з позицій перекладознавства.

Передусім потребує уточнення статус дитини, яка є адресатом художніх творів, оскільки «і в приватній сфері, і в громадському житті ми звичніше довіряємо переконливості цифр, які змушують думати про ‘маленьких громадян’ у параметрах соціальної метрології». З одного боку, тут можна стверджувати, що вікові рамки дитинства змінюються як у часовій площині, так і в географічній. З іншого ж, в епоху глобалізації це питання кодифікується нормами міжнародного законодавства.

Так, згідно положення «Конвенції про права дитини», підписаної Україною 21 лютого 1990 р., «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше». Оскільки таке розуміння статусу дитини дозволяє залучити до орбіти перекладознавчого аналізу максимально широке коло творів, розрахованих на дітей як дошкільного, так і шкільного віку, для зручності дитячу аудиторію стратифікують за віковим параметром на наступні групи: «до 3 років», «4 – 7 років», «8 – 15 років», «16 – 18 років». Причиною цього є кількісна та якісна відмінність у притаманних цим групам рівнях «мисленнєвого опрацювання повідомлення» (психологи зазвичай визначають цей параметр на основі таких стандартних розумових операцій, як порівняння, класифікація, аналіз, синтез,

абстрагування, узагальнення, конкретизація, оцінювання, сюжетування, оперування тощо), а, отже, й мовного наповнення відповідних художніх творів.

Таким чином, поняття дитячої художньої літератури виявляється негомогенним, охоплюючи максимально широкий жанровий діапазон творів – від абетки до антиутопії. Беручи до уваги характеристики дитячої літератури, окреслені в її дефініції, можемо логічно припустити, що перекладацьке опрацювання цього складного явища має спиратися на відповідні їм аспекти, а саме: комунікативний, дидактичний/ педагогічний, ігровий, психологічний, естетичний тощо. Окремо слід вказати на культурологічний аспект, який зазвичай не виокремлюється у літературознавчих та мовознавчих працях за темою дитячої літератури, але набуває особливої ваги у дослідження, присвячених перекладу творів для дітей.

Дослідження науковців України, що присвячені різним аспектам вивчення перекладів дитячої літератури, ми згрупували за кількома напрямками:

- 1) методологічний;
- 2) історіографічно-видавничий;
- 3) прагматичний, що включає такі аспекти: проблемно-адаптивний, національно-патріотичний, прикладний.

Тож перший напрям, який було виділено, — методологічний. До цієї групи варто віднести наукові розвідки А. Вознюк та А. Потапової. А. Потапова визначила специфічні риси дитячої літератури, такі як вік, несформованість мовної особистості, недостатня мовна компетенція та обмежений обсяг знань про навколишній світ, що зумовлюють необхідність особливого підходу до її перекладу. Відповідно до вищезазначених рис розглянемо різні підходи до перекладу творів для дітей, а також запропонуємо систематизацію розрізнених критеріїв такого перекладу.

Наприклад, загальна акцентабельність для різних вікових груп включає: структурну простоту, легкозрозумілість, гармонію між малюнками і текстом, збереження форми, текстуальну цілісність, функціональну відповідність, дотримання

педагогічних цілей, стильову відповідність та естетичність [11]. Тему критеріїв піднімає А. Вознюк, зокрема, коли говорить про використання перекладацьких стратегій під час перекладу дитячої художньої літератури та доходить висновку, що сучасні тенденції перекладу потребують відходу від застарілої традиції вибору стратегії «тотального одомашнення». Тут це означає наближення тексту до культури мови, якою він перекладається.

Адаптацію у перекладі текстів для дітей не вважаємо чимось неправильним, оскільки застосування її спрямоване на врахування світоглядних, культурних особливостей, ціннісних орієнтирів юних читачів-носіїв цільової культури. Складністю у роботі перекладача дитячої літератури вважаємо передачу реалій. Не називаємо цей процес перекладом, оскільки вважаємо, що переклад реалій, у традиційному розумінні терміна, неможливий. Саме для того, аби максимально наблизити юних читачів до культури і побуту країни, автор може вводити у текст потужний прошарок реалій на позначення різних об'єктів і явищ, характерних для культури цієї країни. При перекладі англійського твору для дітей українською можемо спостерігати подвійну кодифікацію: іншомовне слово влітається у текст англійською мовою, а потім передається українською. Тобто маємо ситуацію, коли у процесі написання дитячого твору автор сам визначає, які реалії з життя цієї країни, яку він описує в своєму творі, є знайомими читачам англійського оригіналу, які потребують пояснення, особливих засобів введення у текст тощо. Але у перекладі українською мовою це завдання покладається на перекладача: у кожному конкретному випадку визначити, чи знайомою є реалія дітям середнього шкільного віку (відповідно, можна застосувати транскрипцію), чи зрозуміють вони її значення з контексту, чи, можливо, необхідно вдатися до інших шляхів передачі реалії, бажано таких, щоб забезпечували передачу і смислу реалії, і національного колориту.

При цьому може спостерігатися втрата інформації тексту оригіналу. Як альтернативу, дослідниця пропонує перекладачам орієнтуватися на автора оригіналу

твору та з обережністю ставитися до первинних стилістичних і прагматичних особливостей висловлювання [3].

Другий напрям вважаємо за необхідне означити як історіографічно-видавничий, у якому розглядаємо проблему реалізації дитячої літератури не на етапі перекладу, а на етапі друку та співпраці з видавництвами. Зокрема О. Литвиненко провела дослідження структури видавничого потоку художньої літератури за розділом 82 «Художня література. Літературознавство» державних бібліографічних покажчиків Книжкової палати України «Літопис книг». Аналіз динаміки видання художньої літератури свідчить про безперечне лідерство оригінальної художньої літератури, середнє співвідношення якої до перекладних творів протягом останніх п'яти років становить 83% до 17% [6, с. 7].

Історіографічна проблематика не дуже популярна серед науковців, тому тут було вирішено зазначити ґрунтовну працю А. Здражка, який досліджує українські переклади дитячої літератури початку ХХ століття в історіографічному аспекті. За результатами аналізу можна зробити висновок, що невелику кількість опублікованих перекладів літератури для дітей з англійської мови у 1900–1916 роки можна пояснити скрутним становищем українських видавництв у період економічної кризи, посткризової депресії та назріванням революції.

Проте А. Здражко запевняє, що апологети українського слова все-таки змогли захистити українське мистецтво перекладу від занепаду та як доказ наводить приклади, а саме: друкарня Наукового товариства імені Шевченка у 1902 році видає український переклад англійських казок та у 1903 році — роман Даніеля Дефо «Робінзон Крузо», друкарня П. Барського 1904 року видає збірку оповідань «Між хмарами сонечко» у перекладі Н. Грінченко, друкарня С. А. Борисова видає переклад твору Марка Твена «Пригоди Тома Сойера» тощо [4].

Третій напрям класифікації — прагматичний — включає національно-патріотичне спрямування перекладів, світовідчуттєвий, проблемно-адаптивний та прикладний

аспекти. Адже дитяча література виконує не тільки розважальну функцію, але й виховну, розвивальну, освітню, національно-патріотичну та ідеологічну.

Так, А. Потапова зазначає, що типовими відхиленнями є спрощення, скорочення, пурифікація (очищення), модернізація, а також надмірна дидактизація для того, щоб перекладений твір відповідав уявленням іншої культури про його значущість для молодого покоління [12].

А в іншій своїй роботі науковиця виступає проти надмірної доместикації (одомашнення) тексту. За її словами, «переклад дитячої книги повинен доносити до свого читача відчуття чужоземної культури, виконувати не лише розважальні, а й дидактичні функції. Дитяча книга у перекладі виступає своєрідним “іноземцем”, але таким, який вільно говорить мовою цільової аудиторії» [11].

І. Олійник у статті «Інтерпретація дитячої літератури: погляди — переклади — трансформації» аналізує проблематику перекладів дитячої літератури. Особливості таких текстів — для читання дітьми або дітям — ставлять перед перекладачем подвійне завдання: адаптувати текст для розуміння дитиною та одночасно дотриматися основи першотвору.

Як наслідок, І. Олійник виділяє різні рівні трансформації тексту, що спостерігаються при інтерпретації: пояснення, доповнення, видозміни значення та спотворення змісту [10]. Прагматична адаптація у перекладі дитячої літератури неминуха, як говорить А. Потапова в іншій роботі, але її треба застосовувати помірковано. Неправильне застосування адаптації може призвести до негативних наслідків: постійне нівелювання міжкультурних розбіжностей може спричинити порушення принципів естетизму та дидактизму, а повсюдна експлікація та симпліфікація в тексті перекладу веде до зменшення художньої цінності оригінального тексту і переобтяження тексту перекладу власними додаваннями перекладача [12].

Ю. Мінцис та О. Різничук у статті «Специфіка художнього перекладу дитячої літератури» доходять висновку, що головне для перекладача дитячої літератури —

донести до цільової аудиторії ті ж почуття, які викликає оригінальний текст у свого читача. Дослідники говорять, що не слід остерігатися незнайомих для дитини образів під час перекладу, адже дитяча фантазія допоможе дитині ще яскравіше сприйняти текст та познайомитися з іншою культурою. І саме тому адаптація повинна мати місце у перекладі дитячої літератури [8].

Літературознавці (Огар Е.І., Арзамасцева І.М., Миколаєва С.А., Алексєєва І.С) виокремлюють, по-перше, формальні особливості дитячих книг. Яскраві ілюстрації кількісно переважають над словесним вираженням змісту і тим самим посилюють образність викладу. Гарні малюнки сприяють кращому й легшому сприйманню змісту [2; 3; 20].

По-друге, дитячій літературі притаманні змістові особливості. Сюди відносяться динамічний сюжет, тематика, образи, максимальна зрозумілість викладеного змісту і гумор [20, с. 10]. Дітям з їх прагнення до всього фантастичного подобаються не абстрактні ідеї, а історії, повісті, казки та оповідання [4, с. 94]. Дуже часто письменники запозичують різні фольклорні образи, сюжети і навіть жанрові конструкції [18, с. 3]. Однак специфічні теми і образи не є домінантами, які дозволяють адресувати книгу тій чи іншій віковій категорії.

Головним є те, як розкривається сюжет, як будуються образи, і чи доступні вони для дитячого сприйняття. Гострий сюжет завжди приваблює дитячу увагу. Дітям можна писати майже про все, головне - продумати, як це зробити згідно з дитячим уявленням і світосприйняттям [23, с. 3]. Що стосується гумору, то, звичайно, дітям доступні найпростіші форми комічного. На відміну від дорослих їм важко відчутти смішне, проте легко уявити смішне становище, в яке потрапляють герої книг [3, с. 30].

Всі діти дуже люблять оптимістичні, бадьорі книжки із щасливою розв'язкою. Психіка дітей погано пристосовується до думки про дисгармонійний світ. Добро і справедливість, чарівні перетворення навколишнього світу, фантастичні герої, неодмінне тріумфування істини - все це дитина радісно зустрічає в книгах [3, с. 47].

У книжці дитина мусить перш за все знайти поживу для заспокоєння своєї допитливості. Не випадково в художніх творах доволі часто можна зустріти образ дитини, у якої допитливість переходить межу. Образ дитини-читача є «зашифрованим» у тексті. Його можна розпізнати по одному абзацу або фразі і відразу визначити читацьку адресацію тексту, тобто який перед нами твір - «дитячий» чи «недитячий» [3, с. 17-20]. Вплив віку на зміст є також однією з найважливіших рис дитячої літератури. Вікова орієнтація означає врахування особливостей мовленнєвих і ментальних горизонтів дитячої аудиторії [1, с. 260].

Наприклад, книга для дошкільного віку повинна мати захоплюючий сюжет, динамічне розгортання подій, веселі сценки і колізії. Діти люблять казки і оповідання про природу, історії з життя дорослих, які б давали відповідь на “сто тисяч чому” [17, с.17]. Казка, гра, фантазія - це джерело дитячого мислення, благородних почуттів і бажань [29, с. 153].

Діти молодшого шкільного віку відрізняються емоційністю і конкретним мисленням. Їх цікавлять дидактичні розповіді, що демонструють певний приклад для наслідування або почуття. Вони охоче читають байки, вірші і оповідання, твори на історичні теми, пригодницькі книги. Книги для підлітків та юнацтва відзначаються багатством тематики і жанровою різноманітністю. Їх приваблюють цікаві подорожі, вольові герої. У художній літературі вони шукають взірць для наслідування. Образ героя є носієм моралі, світогляду, допомагає читачеві визначитися у житті [22].

По-третє, дитячим творам притаманні певні комунікаційні особливості. Дитячий письменник застосовує всі зусилля, аби юні читачі добре засвоїли матеріал книжки, і тому часто звертається до методу «погляд з дитинства». Письменник намагається вплинути на свого читача не тільки змістом, а й легкістю викладу і виразністю мови [20, с. 10].

Другою ключовою характеристикою є асиметричність комунікації. Цей асиметричний зв'язок може проявлятися у тексті у формі звертань дорослого автора до

маленького читача [31, с. 38]. Тож письменнику потрібно дослідити психологію і мислення дитини певного віку для того, щоб написати дійсно гарний дитячий твір [30, с. 133].

Таким чином, твори дитячої літератури відрізняються від інших видів художньої літератури: 1) формою (шрифт, ілюстрації); 2) змістом (сюжет, тематика, образи, зрозумілість); 3) комунікаційними особливостями (асиметрія, «погляд з дитинства»). Окрім того, особливість дитячих творів визначається віковою орієнтацією, тобто врахуванням особливостей мовленнєвих і ментальних горизонтів дитячої аудиторії.

Обговорюючи переклад творів дитячої літератури, треба зазначити, що тут практика далеко випереджає теорію. Дитячі твори мають на меті досягнення певного естетичного впливу.

При перекладі твору для дитини головною функцією перекладача є забезпечення максимально природного звучання тексту з розрахунку на іншомовну аудиторію, яка має специфічне світосприйняття, зумовлене віковим фактором. Таким чином, перекладач дитячої літератури перетворюється на свого роду буфер між різними культурологічними основами автора (вихідного тексту) та одержувача (тексту перекладу) [14].

Під час перекладу дитячої літератури велике значення приділяється дидактичним та педагогічним функціям книг. Адже книги для дітей і підлітків повинні сприяти емоційному та інтелектуальному розвитку, надавати приклади для наслідування, пристосовуватися до мовленнєвих навичок та понятійних знань дітей, систематизувати великий обсяг інформації.

Окрім того, до перекладу висуваються такі вимоги, як [40, с. 37-38]:

- вірність тексту оригіналу та автору;
- зберігання адекватності перекладу;

- дотримання вимог редакції і видавництва. Однак відповідність тексту оригіналу може наражатись на небезпеку, коли перекладач бажає віддати перевагу педагогічним нормам та адаптувати мову і стиль до передбачуваних когнітивних можливостей реципієнтів молодшого віку [34, с. 46].

Аби зробити текст перекладу доречним для дитини і корисним відповідно до суспільних норм, перекладач вдається до різних перекладацьких прийомів. Найпоширенішим є адаптації сюжету, образів персонажів та мови з урахуванням здатності дитини до сприйняття та розуміння інформації. Задля цього перекладач може позбутися одного аспекту заради іншого [40, с. 113].

Переклад дитячої літератури рясніє вказівками на припустимість численних адаптацій і перетворень вихідного тексту заради дидактичної акультурації. Основні риси прийому адаптації - це використання стислого оповідання, парафраз і упущень. [31, с. 40].

У декого може створитися хибне враження, що перекладати книжки для дітей легше, ніж інші літературні твори. Художні твори для дітей рясніють онімами, фразеологізмами, каламбурами, okazіоналізмами, пестливими формами слів, що безперечно створює певні труднощі при відтворенні їх засобами іншої мови.

Окрім цього, переклад таких творів, як і будь-яких інших художніх типів текстів, повинен бути максимально адекватним оригіналу, не викривляти дійсність, зберігати художню своєрідність. В перекладі дитячої літератури багато неоднозначного та суперечливого. Таке популярне поняття як «точність перекладу» у той же час носить неоднозначний і навіть парадоксальний характер. Перекладачу дитячих книг дозволено маніпулювати текстом різноманітними способами, змінюючи, розширюючи або скорочуючи його [34, с. 111].

Так, вдавшись до переказу чи парафрази, перекладач може використати велику кількість скорочень, змінити радикально структуру тексту перекладу і навіть стиль.

Отже, головною функцією перекладу дитячої літератури є досягнення естетичного впливу із зберіганням дидактичних та педагогічних норм, які були закладені в оригіналах творів.

Дитячі перекладачі вдаються до різних прийомів: адаптації, вільності, локалізації, переказів, парафраз, скорочування, додавання і т.д. У кожному конкретному випадку перекладач повинен самостійно вирішувати, яким значенням необхідно віддати перевагу при перекладі, а якими можна пожертвувати, як звести до мінімуму втрату інформації і при цьому зберегти стиль автора оригіналу. Головними проблемами, з якими зіштовхуються перекладачі: адаптація до місцевих умов, модернізація, уникнення порушень табу, вилучення подвійної адресації.

Одним із суттєвих питань у контексті дослідження перекладу дитячої літератури постає процес відтворення у тексті перекладу реалій.

Специфікою перекладу творів для дітей є те, що перекладач завжди повинен тримати у фокусі своєї уваги адресата перекладу, враховувати вікові, психологічні, інтелектуальні, культурні та інші аспекти особистості юного читача. Звідси випливає більша, порівняно із перекладачем літератури для дорослих, свобода у поводженні із текстом оригіналу. Так, наприклад, якщо стандартною характеристикою перекладу творів для дорослих є його «не локалізованість» [2, с. 36], переклад творів для дітей «може враховувати місцеві культурні норми мови перекладу з метою наближення тексту до дитини для кращого розуміння» [2, с. 41].

Знаючи перераховані вище особливості особистості читача, перекладач послуговується певною мірою свободи, аби адаптувати художній твір до інтелектуального рівня, культури, особливостей світосприймання дітей, котрі читають цей твір мовою перекладу. Звичайно, надмірне «одомашнення» матиме негативні наслідки – дитина-читач не розвиватиметься, не пізнаватиме нову культуру, не відчуватиме радості відкриття, якщо художній твір, який окрім естетичних, дидактичних

й інших функцій має виконувати ще й інтелектуальну, – оперуватиме лише знайомим дитині колом понять.

Проте і надвелика кількість нових понять не є бажаною, оскільки це може відвернути дітей від читання. Тобто завданням перекладача творів дитячої літератури є визначення того кола нових понять, які підлягатимуть локалізації, пояснюватимуться у тексті, або розтлумачуватимуться у примітках, коментарях тощо. На конкретних інструментах введення реалій у текст перекладу зупинимося пізніше.

Особливо актуальними окреслені аспекти перекладу творів для дітей стають з огляду на функції, виконувані літературою для дітей, яка сприяє формуванню словникового запасу, створенню мовної картини світу маленької людини, закладає основи культурного середовища, привчає дітей до скарбів своєї (а у випадку перекладної літератури – іншомовної) культури, знайомить дитину з усіма пластами лексики, сприяє засвоєнню стилістики та фразеології [4, с. 4]. Адаптацію у перекладі текстів для дітей не вважаємо чимось неправильним, оскільки застосування її спрямоване на врахування світоглядних, культурних особливостей, ціннісних орієнтирів юних читачів-носіїв цільової культури.

Складністю у роботі перекладача дитячої літератури вважаємо передачу реалій. Не називаємо цей процес перекладом, оскільки вважаємо, що переклад реалій, у традиційному розумінні терміна, неможливий. Щоб наочно продемонструвати цей процес, звернемося до україномовного перекладу збірки оповідань Редьярда Кіплінга для дітей. Головний герой цих оповідань – Мауглі – людське дитинча, виховане вовками. Саме для того, аби максимально наблизити юних читачів до культури і побуту цієї країни, автор вводить у текст потужний прошарок реалій на позначення різних об'єктів і явищ.

Але у перекладі українською мовою це завдання покладається на перекладача: у кожному конкретному випадку визначити, чи знайомою є реалія дітям середнього шкільного віку (відповідно, можна застосувати транскрипцію), чи зрозуміють вони її

значення з контексту, чи, можливо, необхідно вдатися до інших шляхів передачі реалії, бажано таких, щоб забезпечували передачу і смислу реалії, і національного колориту. Казка, вважає митець, розвиває не тільки уяву дітей, а й встановлює певний зв'язок між фантазією і реальним світом, впливає на емоційний стан дітей: знижує тривогу, усуває страх і розгубленість і дає поживу для сприйняття, співчуття і спілкування з улюбленими героями, створює казкову атмосферу, повну ентузіазму і радості [13].

Кіплінг створює свою модифікацію казкового жанру, в якій рушійною силою є авантюрні пригоди новел, могутня природа міфу та універсальні колізії притчі [13]. Його численні зооперсонажі, вибір яких пояснюється індійським дитинством автора й широкою географією Британської Імперії (крокодил і пітон; традиційні вовк і ведмідь та нетрадиційна пантера), реалістичні зовні, але міфологічні за своєю сутністю. Реаліям Східного світу надано масштабів та конфліктності також близьких до міфу.

Простір цих казок, по суті, досить традиційний, набуває титанічних рис: не просто ліс, а джунглі, не просто водойми, а великі ріки, водоспади, не просто поле або степ, а пустеля. Аналогічний синтез східних та західних, давніх та нових культур спостерігається в системі персонажів-тварин та хронотопі. Він регулює також поведінку та моральні імперативи головних героїв.

Часто перекладачі вважають за доцільне подати пояснення реалії. Часто в авторському оригіналі пояснення реалій виділяється комами або тире, а також містить синонім або родове поняття. Відповідно, у перекладі реалію транскрибують або транслітерують і перекладають узагальнення, подане автором. У свою чергу іноді увагу читачів до реалій часто привертають за допомогою лапок. Окрім транскодування реалії, перекладачі вводять у текст пояснення реалії. У багаточисельних випадках пояснення реалій вводиться автором.

Проте значення деяких інших реалій стає зрозумілим із контексту і не потребує спеціального пояснення автора. Часто уживаним у творах для дітей є такий прийом, коли пояснення реалій подається у прямій мові котрогось з персонажів. Технічно слова цього

героя адресовані його співрозмовнику, тоді як насправді тлумачення тієї чи іншої реалії відбувається заради досягнення цілковитого розуміння юним читачем.

У творах для дорослих сам автор може укласти коментарі, глосарії, у яких подаються тлумачення реалій. У творах для дітей такий спосіб тлумачення реалій не є доречним, оскільки пошук слів і їхніх значень ускладнюватиме читання, утворюватиме додаткове інтелектуальне навантаження, знижуватиме естетичний ефект тощо. Реалії, вжиті у художньому творі, можуть стосуватися найрізноманітніших об'єктів і явищ чужої культури.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАЛІЙ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

2.1. Етапи дослідження перекладацьких аспектів реалій

Сучасне перекладознавство не ставить під сумнів наявність трьох етапів у структурі процесу перекладу, а саме:

- 1) Ознайомлення з текстом оригіналу, його осмислення;
- 2) Безпосередній етап перекладу (перекодування). Передбачає як аналіз, так і синтез відповідних мовних одиниць;
- 3) Редагування та аналіз результатів перекладу. При чому ці етапи (звісно, з власною специфікою у виконанні) є невіддільним як під час виконання письмового, так і усного перекладу [20].

Професійний перекладацький аналіз тексту, якщо розглядати текст з позицій сучасного дискурс-аналізу, продовжується і під час безпосереднього виконання перекладу та застосування перекладацьких трансформацій, а також на завершальному етапі з редагуванням перекладеного матеріалу.

Отже, перекладацький аналіз тексту передбачає три етапи:

- 1) Доперекладацький аналіз тексту;
- 2) Процес власне перекладу;
- 3) Постперекладацький аналіз результату (продукту) перекладу;

Слід наголосити, що в роботі професійних перекладачів усі три етапи перекладацького аналізу відбуваються одночасно, окрім постперекладацького аналізу, який за можливості або виконується іншою людиною, зазвичай редактором, або перекладачем за умов відкладення тексту на певний невеликий проміжок часу. Це робиться для того, щоб перекладач міг подивитись на продукт своєї діяльності «свіжими

очима», критично оцінити його та проредагувати. Далі розглянемо та спробуємо проаналізувати й описати всі ці три етапи.

Доперекладацький етап аналізу тексту передбачає насамперед таке (Рис. 3):

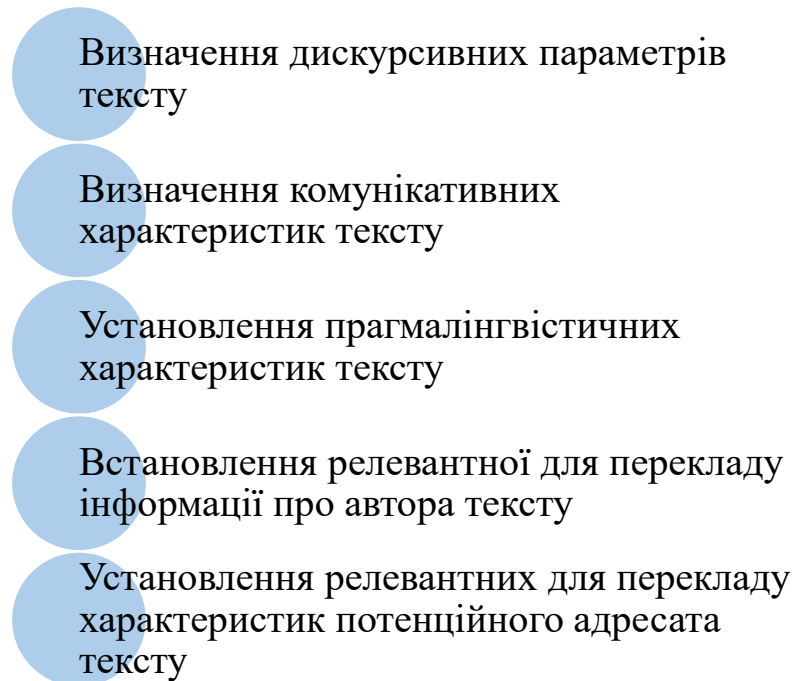

Рис. 3 Доперекладацький етап аналізу тексту

1) Визначення дискурсивних параметрів тексту, а саме: а) визначення екстралінгвальних факторів, які визначають тип дискурсу, до якого належить текст (малюнки, фотографії, схеми, формули, графічна інформація тощо); б) визначення типу (та/або підтипу) дискурсу, до якого належить текст (це можуть бути юридичний, адміністративний, діловий, військовий, науковий, політичний, спортивний дискурси; дискурс засобів масової комунікації; художній, розмовний типи дискурсу тощо);

2) Визначення комунікативних характеристик тексту, а саме: а) визначення комунікативного контексту, в якому відбувається обмін інформацією за допомогою певного тексту, зокрема дейктичних параметрів тексту – «хто», «кому», «де» та «коли» передає текстову інформацію; б) встановлення комунікативної інтенції автора (авторів) тексту (визначення мети комунікативного акту);

3) Установлення прагмалінгвістичних характеристик тексту, що передбачає визначення категоріальної ієрархії тексту на таких рівнях: а) структурний рівень: засоби забезпечення лексико-семантичної та граматичної когезії тексту. Це передбачає визначення основних моделей лексичних повторень у тексті (просте та складне лексичне повторення, простий та складний парафраз, кореференція, субституція тощо); визначення граматичної та синтаксичної структури тексту (моделі узгодження видо-часових форм дієслова, вживання артиклів, уживання складносурядних та складнопідрядних речень, розподіл тексту на параграфи, пункти, підпункти, абзаци тощо); б) семантичний рівень: визначення макропропозиції тексту та її референційних стосунків з іншими сегментами тексту;

4) Встановлення релевантної для перекладу інформації про автора тексту (країни походження та проживання, статі, гендеру, соціальної приналежності, часу створення тексту тощо);

5) Установлення релевантних для перекладу характеристик потенційного адресата тексту (культура цільової аудиторії; вікові, гендерні та соціальні характеристики цільової аудиторії тощо) [31];

Важливість виконання доперекладацького аналізу відзначаються як дослідники теорії й методології викладання перекладу, так і перекладачі-практики. Основна мета доперекладацького аналізу полягає у визначенні характеристик оригінального тексту та домінанти перекладу. Залежно від визначених під час доперекладацького аналізу показників, перекладач підбирає слушну перекладацьку/ї стратегію/ї.

Саме у процесі роботи з оригінальним текстом до перекладу у майбутніх перекладачів формуються такі важливі навички, як вміння бачити та розрізняються типи змісту й форми тексту, а також виокремлювати найважливіші (функціонально навантажені) його елементи. Також під час доперекладацького аналізу відзначаються елементи тексту, які підлягають еквівалентному відтворенню у перекладі, або ті, які вимагають заміни, деформації чи опущення в цільовому тексті. Не зважаючи на

безперечну користь доперекладацького аналізу, сучасне перекладознавство не має єдиної концепції щодо основних параметрів доперекладацького аналізу та їхньої ієрархії.

Влучну класифікацію пропонує дослідниця І. С. Алексеєва. Вона виділяє 5 основних аспектів доперекладацького аналізу, серед яких такі:

- 1) Визначення загальних зовнішніх відомостей про матеріал (автор, час створення та публікації, самостійний чи запозичений текст тощо);
- 2) Визначення джерела матеріалу та цільової аудиторії перекладу (реципієнта);
- 3) Аналіз складу інформації (це може бути когнітивна, оперативна, емоційна, естетична) та її щільність;
- 4) Визначення комунікативного завдання матеріалу серед цільової аудиторії;
- 5) Визначення жанру [5];

На сьогодні у закордонному перекладознавстві найбільш комплексну класифікацію доперекладацького аналізу пропонує дослідник теорії перекладу Пітер Н'юмарк, який виокремлює такі етапи (Рис. 4) [50] :

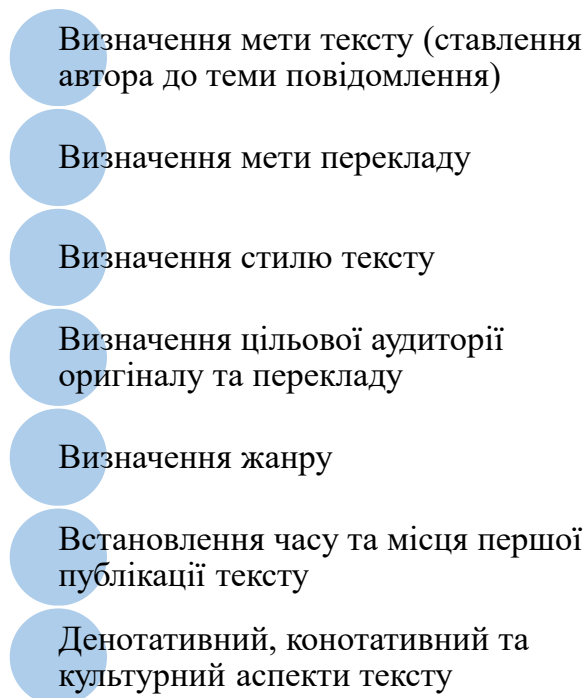

Рис. 4. Етапи доперекладацького аналізу пропонує за Пітером Н'юмарк

Враховуючи певні недоліки класифікацій етапів доперекладацького аналізу, пропонуємо наступні етапи проведення доперекладацького аналізу (Рис. 5).

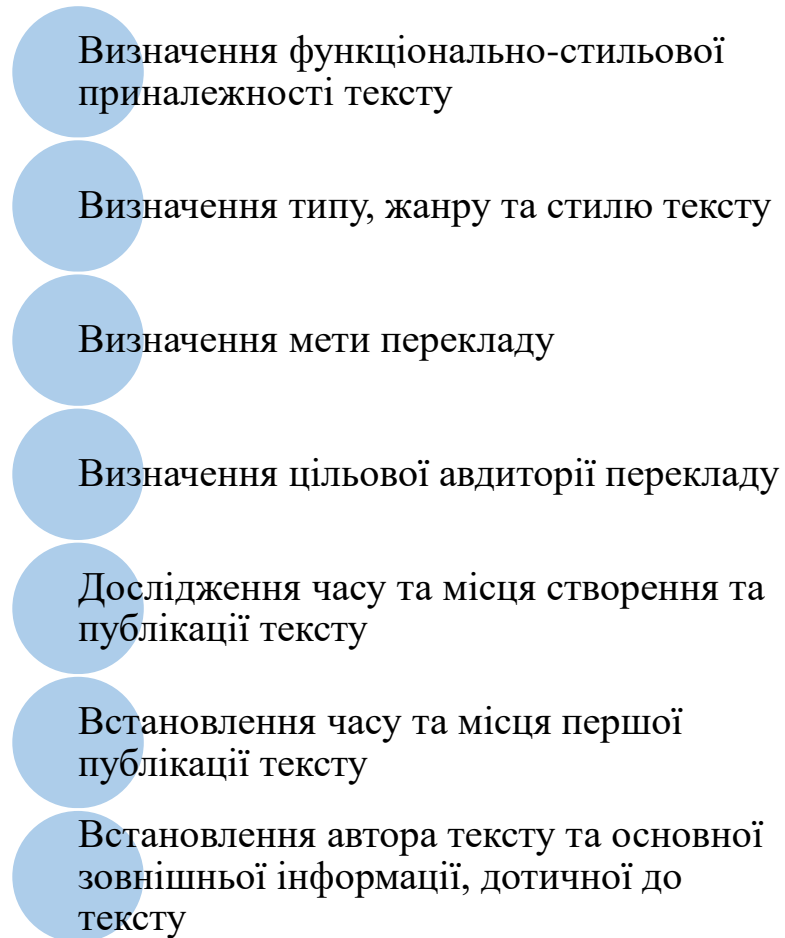

Рис. 5 Етапи доперекладацького аналізу

Процес перекладу – це комплексне завдання, яке вимагає від перекладача декількох глобальних етапів роботи, таких як:

- 1) Загального та точкового зорового сприйняття;
- 2) Осмислення та відповідного аналізу;
- 3) Відтворення інформації оригіналу іншою мовою шляхом послідовної трансформації та деформації (за потреби) одиниць оригіналу.

I. С. Алексєєва називає процес перекладу аналітиковаріативним пошуком, оскільки пошук найкращих варіантів відтворення лексичних одиниць під час перекладу

пов'язаний перш за все з умінням аналізувати перекладацьку проблему і зіставляти вихідні характеристики кожного елемента з конкретним контекстом [5].

Будь-який переклад, як правило, завжди починається з буквальної підстановки. Основне завдання перекладача полягає у трансформації та коригуванні «сирого» перекладеного тексту, пошуку оптимальних еквівалентів до вихідних лексем, застосування слухних перекладацьких трансформацій та максимальному збереженні прагматичних та семантичних показників оригіналу.

Перекладацька інтерференція, коли перекладач діє за законом аналогії та несвідомо переносить лінгвістичні властивості тексту оригіналу на текст перекладу (наприклад копіює порядок слів або синтаксис), створює враження неприродності, штучності мови перекладу. Це заважає якісно відтворити стиль оригіналу, оскільки за перекладацької інтерференції порушуються норми тексту перекладу. Навіть якщо лінгвістичних норм в перекладі дотримано, стиль перекладача може відчуватись «штучно».

Існує велика кількість способів уникати перекладацької інтерференції. Здебільшого вони полягають у розвитку умінь та мовного чуття перекладача. Серед способів уникнення перекладацької інтерференції такі:

1) Розвиток аналітичного мислення щодо етапів перекладу. Розвиток вміння прагматично обґрунтовувати перекладацькі рішення;

2) Розвиток мовного чуття. Цей спосіб полягає у регулярному екстенсивному читанні робочими мовами перекладача. Тексти можуть належати до різних жанрів та стилів, але варто перш за все зосередитись на профільних;

3) Розвиток навичок перекладу, вивчення профільної літератури. Здебільшого мова йде про літературу з теорії та практики перекладу;

4) Вдосконалення навичок синонімічної гнучкості. Розвиток активного та пасивного мовного запасу;

5) Відмова від використання машинного перекладу, де це можливо.

Деякі способи уникнення перекладацької інтерференції можливо застосовувати прямо під час роботи, оскільки вони не вимагають глобальної підготовки, серед них:

1) Перерва під час перекладу. Якщо цільовий текст виглядає «штучно», перекладачеві варто зупинитись та відкласти роботу. Зазвичай достатньо невеликої перерви, щоб свіжим поглядом подивитись на цільовий текст та виправити його недоліки;

2) Переказ змісту елемента. Якщо у перекладача виникає проблема з безпосереднім відтворенням елемента оригіналу у перекладі, варто відкласти оригінал та спробувати переказати уривок цільовою мовою по пам'яті;

3) Виявлення відсутності необхідності у змінах. Іноді буквальний переклад є достатнім;

Щоб проаналізувати та розв'язати перекладацьку проблему, необхідно її перш за все виявити. Для цього перекладачеві потрібно добре розумітись на тому, де проблеми слід шукати. Далі подані проблеми, які найчастіше зустрічаються під час процесу перекладу:

- 1) Лексикологічні проблеми;
- 2) Лексико-граматичні проблеми;
- 3) Стилiстичні проблеми.

До лексикологічних належать проблеми відтворення власних назв, термінології, інтернаціоналізмів, реалій, ідіоматичних (або сталих) елементів, багатозначних слів, неологізмів, безеквівалентної лексики, фальшивих друзів перекладача.

До лексико-граматичних належать проблеми відтворення артиклів, інфінітивів, інфінітивних конструкцій, дієприкметників, дієприслівників, дієприкметникових зворотів, дієприслівникових зворотів, прислівників, підрядних речень, непрямих доповнень, прикладок, складних речень, персоніфікованих висловлювань, складних членів речення, безособових речень, односкладних речень, модальних дієслів, пасивного

стану, атрибутивних груп, зміни предикатів, сполучників, часток, прийменників, порядку слів тощо [33].

Серед них стилістичних проблем відтворення емоційно-оцінної лексики, розмовного стилю, ненормативної лексики, стилістичних особливостей, художніх засобів, жанрових особливостей, індивідуального авторського стилю, наративних типів [33].

Отже, перекладачеві, особливо на початку своєї професійної діяльності, часом непросто навчитися аналізувати кожен свій крок. Можливі проблеми мають бути передбачені, наявні – виявлені та усунені. Щоб це реалізувати, перекладач повинен розвивати свої екстралінгвістичні та зокрема лінгвістичні навички, проте дещо все ж буде приходити з практикою [33].

Як вже зазначалось, аналіз тексту продовжується і під час безпосереднього процесу перекладу. Такий аналіз включає також синтез, і передбачає таке:

- 1) Визначення стилістичних характеристик тексту;
- 2) Аналіз тропів та фігур мовлення;
- 3) Аналіз спеціальних літературних та розмовних елементів;
- 4) Аналіз та вибір тих перекладацьких трансформацій, які доречно вжити в перекладі тексту [33];

До визначення стилістичних характеристик належить зокрема аналіз лінгвальних засобів передачі інформації в тексті. Цей процес охоплює такі етапи:

а) Визначення «сильних» елементів у тексті, таких як автора тексту, заголовку, абсолютного початку та кінцю, будови параграфі, структури надфразових єдностей тексту;

б) визначення «слабких» елементів, тобто тих, які містять аргументацію щодо «сильних елементів»;

До аналізу тропів належить визначення стилістичних прийомів, експресивних засобів мови, художніх засобів (метафор, ідіом, епітетів, метонімії, іронії, гіпербол, літот, гри слів, порівнянь, оксиморонів тощо) [33].

Під час аналізу літературних та розмовних елементів увага звертається на власні імена, безсполучникові словосполучення іменників, галузеві терміни, поетичну лексику, застарілі слова, анархізми, неологізми, варваризми, інтернаціоналізми, аббревіатури, акроніми, національно-культурні реалії, лексичні одиниці, що належать до «текстомови» – мова SMS-повідомлень та електронного листування [44], сленг, жаргони, вульгарну лексику тощо.

У контексті аналізу слухних перекладацьких трансформацій, варто згадати їх класичну типологію, до якої належать наступні види:

- 1) Лексичні трансформації;
- 2) Лексико-семантичні трансформації;
- 3) Граматичні трансформації;
- 3) Лексико-граматичні трансформації;

До формальних лексичних трансформацій належать практична (або умовно-звукова) транскрипція, транслітерація, відтворення за усталеною традицією (калькування).

До лексико-семантичних трансформацій належать узагальнення, диференціація та модуляція.

До граматичних трансформацій належать транспозиція, граматична або синтаксична заміна, додавання та випущення.

До лексико-граматичних трансформацій належать такі прийоми, як антонімічний переклад, компенсація, трансформації ідіоматичних виразів [44].

Окремо слід згадати ідентифікацію та аналіз вербальних гендерних маркерів для їхнього відтворення у перекладі.

Постперекладацький аналіз тексту передбачає редагування та коригування неточностей у перекладі. Цільовий текст спочатку вчитується з увагою на оригінал. Цей етап редагування має на меті максимально позбавитись неточностей перекладу та дрібних помилок. Потім текст має бути вчитаний знову, без уваги на оригінал.

Це вважається фінальним етапом роботи з текстом. Редактор (або перекладач) проглядає текст з позиції потенційного читача, за необхідності корегуючи чи доповнюю текст.

Багаторівневу систему виконання перекладу описав Г. В. Черновий [48]. Згідно з цією системою, робота над перекладом складається з таких етапів:

1) Отримання та обробка змісту повідомлення на фонологічному (якщо мова йде про усний переклад), синтаксичному і лексико-семантичному рівнях. Цей етап може здійснюватись перекладачем за секунди в усному перекладі, однак він безпосередньо залежить від уваги та професійності перекладача. Якщо сприйняття та обробки змісту повідомлення усним перекладачем не відбулося, виконання всіх наступних етапів унеможлиблюється;

2) Прийняття рішення про початок перекладу (відбувається на підсвідомому рівні);

3) Трансформація оригіналу іншою мовою – безпосередній етап перекладу, який включає передусім конструювання змісту висловлювання на лексико-семантичному та синтаксичному рівнях. Якщо мова йде про усний переклад додається ще рівень фонологічного (або інтонаційно-просодичного) оформлення, тобто етап «приговорювання» повідомлення цільовою перекладу;

4) Етап самоконтролю (він же постперекладацький аналіз) та корегування недоліків. Про постперекладацький аналіз у письмовому перекладі вже згадувалось. У випадку послідовного усного перекладу самовиправлення може відбуватись по ходу приговорювання перекладу. Також можна отримати допомогу від колег. Під час синхронного перекладу здійснення етапу самоконтролю уможлиблюється, наприклад, у

паузах, в межах яких перекладач-синхроніст може перепросити і виправити помилку або неточність перекладу [48].

Отже, перекладацький аналіз тексту є багатоетапним комплексним процесом, кінцева мета якого полягає у продукуванні еквівалентного тексту мовою перекладу. Цільовий матеріал мусить нести максимально наближений до оригіналу комунікативний вплив на цільового (вторинного) адресата.

Також результат перекладу має бути наближений за семантикою та прагматикою до вихідного матеріалу.

Перспективи напрямку дослідження перекладацьких методик, етапів роботи з текстами та перекладацького аналізу полягають насамперед у розробленні способів і принципів класифікацій, оскільки в сучасній лінгвістиці укладка складних ієрархічних систем знаходиться на початковому рівні.

2.2. Методологія відтворення реалій у перекладі художніх текстів

Як вже згадувалось, діяльність перекладачів завжди ускладнюється необхідністю завжди враховувати різноманітні стилістичні, жанрові, авторські особливості оригіналу. Оскільки вони завжди є індивідуальними для кожного тексту, відтак не можна підібрати єдиного, універсального засобу роботи з цими труднощами. У цьому випадку у пригоді стають загальні правила перекладу, власне мовленнєве чуття, досвід роботи та, звісно, контекст, який визначається під час аналізу робочого матеріалу. Перекладач повинен на свій розсуд обирати найбільш вдалі способи передачі вихідного змісту у кожній конкретній ситуації [17].

Хоча реалії в основному відіграють роль художніх деталей, вони належать до лексичних одиниць, які викликають мало не найбільше проблем у роботі перекладача. Нерідко під час роботи з ними перекладач повинен або мати широку екстралінгвістичну базу знань, або проводити дослідження за темою реалії. Кожен із типів реалій вимагає індивідуального підходу під час перекладу.

Важливим елементом взаємодії з реаліями є їхня трансформація з одного культурного середовища в інше. Слів відзначити, що культурні середовища двох різних соціальних груп ніколи не можуть бути абсолютно однаковими, ба навіть симетричними. Основна складні передачі реалій полягає у необхідності не лише відтворити форму реалії, а і її колориту (конотації).

Особливо вимогливими є історико-культурні реалії. Щоб працювати з ними, спеціаліст повинен бути обізнаним, принаймні у загальних рисах, в історії та культурі носіїв мови, з якою він працює. Для передачі історико-культурних реалій варто також зокрема ознайомити з класифікацією методів дослідження їх відтворення. До них належать:

1) Описовий метод (дає можливість розглянути поняття реалій та їх специфічні характеристики);

2) Дедуктивний метод (дає можливість визначити сферу впливу реалій на читача та визначення функції реалій у літературі. За цього методу також виокремлюються відповідні для перекладу трансформації);

3) Індуктивний метод (дає можливість розглянути узагальнення визначення поняття реалії);

4) Метод аналізу (дає можливість аналізувати та обґрунтовувати реалії. За цього методу також відбувається членування реалії на складові частини);

5) Метод синтезу (дає можливість ознайомитись із складовими частинами реалії);

6) Контекстологічний аналіз (дає можливість ознайомитись із реаліями у контексті літератури та інших культурних продуктів) [17].

Методологія відтворення реалій є безперечно дотичною до методології перекладу загалом. Зокрема варто відзначити комплексний порівняльно-перекладознавчий аналіз. Цікаве це явище тим, що воно засноване на методах зіставного, контекстуально та історико-культурного аналізу, а також герменевтико-інтерпретативному та дескриптивному методах відтворення тексту.

Порівняльно-перекладознавчий аналіз, як передбачає його назва, має на меті зіставлення текстів мовою оригіналу та перекладу. Під час зіставлення повідомлень двох мов можна визначати, наприклад, ступінь близькості елементів тексту на рівні змісту та форми. Завдяки цьому можливо визначити прийоми, щоб досягнути динамічної еквівалентності під час перекладу.

У роботі з реаліями цей метод дає якісне підґрунтя, щоб вдало використати прийом описового перекладу реалії, оскільки зіставлення мов дає поняття про основні характеристики формуючих елементів.

Інший метод полягає у дистрибутивному аналізі. Основи його розробив вчений Л. Блумфільд у першій половині ХХ століття, а пізніше, приблизно у середині століття цей метод розвивав дослідник З. Гарріс. З моменту укладення до повноцінного розвитку проходили десятки років, оскільки ця методика ускладнена тим, що аналіз вимагає не одиничного, а комплексної сукупності контекстів елементу, який досліджується. Тобто ця методика заснована на дистрибуції, розподілу окремих лексичних одиниць тексту [1].

У певному сенсі цей метод можливо трактувати як сортування за принципом «свій-чужий» за оточенням елементу. Певне оточення каже про один елементів, інше – відповідно про інший. Можливість використання дистрибутивних методів для аналізу мовних явищ уможлиблюється через те, що кожна мовна одиниця апріорі має своє особливе середовище. У цьому випадку метод стає у пригоді для дослідження контекстуальної позиції реалій у тексті оригіналу та перекладу.

Про наступний метод коротко. Метод кількісного аналізу використовується, щоб встановлювати частоту використання тих чи інших перекладацьких трансформацій та деформацій. Зокрема у контексті реалій, за методом кількісного аналізу реалії поділяються за структурами їхньої зовнішньої форми, а також за внутрішнім змістом. За останнього розподілу реалії поділяються на тематичні групи [17].

Далі про метод опозицій. Опозиція трактується як протиставлення двох лексичних одиниць за спільними та відмінними (диференційними) характеристиками. Згідно з цим

методом, опозиції поділяються на бінарні, градуальні та еквіполентні. До привативних опозицій належать такі, де один член має, а інший – не має відмінної ознаки [17].

Градуальні опозиції характеризуються різним ступенем однієї ознаки. Еквіполентні опозиції – сильна, потужна відмінність. При тому всі елементи мають ознаки, які порівнюються.

Метод опозицій часто використовується, щоб формувати категоризації та класифікації. За цим методом дані компонентного аналізу дають можливість розподілити лексику на різні рівні, тому застосовується під час класифікацій реалій.

Згідно з наступним методом, аналізу безпосередніх складників, будь-яка складна лексична одиниця мови або окремого матеріалу цією мовою складається з двох та більше складників, простих одиниць. Останні можуть розкладатись далі, до елементарних або неподільних (якщо розкладення неможливе) одиниць.

Ще один метод, валентнісний аналіз, заснований на «валентності». Це здатність лексичних одиниць вступати у відносини та формувати сполуки з іншими лексемами. Цю концепцію розробив С. Д. Кацнельсон [33].

Валентність вважається відсутністю наповненості певних аспектів внутрішнього змісту слова, які можуть доповнюватись. Коли відбувається доповнення, утворюють лексичні сполуки. Цей метод дає змогу визначати вихідні конотації реалій в оригіналі та з залученням інших методів максимально передати внутрішні ознаки лексеми не лише як мовної одиниці, а як частини загального контексту [33].

Отже, реалії в першоджерелі та перекладі в основному відіграють роль художніх деталей, але є невід'ємними компонентами. Розглянуті методи перекладу відіграють значну роль у застосуванні перекладацьких трансформації, зокрема стосовно реалій. Залучення методів перекладу може відбуватися одинично (тобто з залученням лише одного методу) або ж комплексно, коли декілька методик застосовуються, щоб передати реалії на перекладі.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ У ПЕРЕКЛАДАХ «КНИГИ ДЖУНГЛІВ» Р. КІПЛІНГА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Специфіка перекладу реалій у збірці оповідань «Книга Джунглів» Р. Кіплінга та «Друга книга джунглів»

Труднощі, з якими зустрічається перекладач при перекладі реалій, полягають у відсутності еквіваленту у мові-сприймача, через відсутності референту для позначення об'єкту-реалії. При перекладі потрібно передати не лише семантичне значення реалії, але й конотативне значення, тобто національний і історичний колорит.

На думку Р. Зорівчак, проблема перекладу реалії розпочинається з того, що в художньому творі реалія виступає стильотворчим засобом для висвітлення національного колориту. Р. Зорівчак пояснює, що історичні реалії мають яскравіше стилістичне забарвлення через те, що вони належать до історизму з його яскравими стилістичними категоріями, але «навіть коли в першотворі реалія служить лише для позначення об'єктивно існуючих предметів і явищ і позбавлена особливої експресивної дієвості, то в перекладі вона художньо правомірно вияскравлюється, набуває стильотворчої ваги, посилює свій стилістичний потенціал, свої виражальні можливості, втрачає стилістичну нейтральність» [18].

Мова Редьярда Кіплінга відзначається образним характером. Цьому сприяє широке використання метафори та метонімії. Використовуючи їх, автор виражає основні поняття, що важливі для його картини світу.

Будь-яке з цих особливостей має різні прояви, і лише при їхньому метафоричному зображенні є можливість передати нюанси, що у своїй сукупності становлять важливі поняття, закладені у свідомості певного національнокультурного угруповання [32].

Р. Кіплінг потрапив на ниву дитячої літератури скоріше випадково, коли одна з американських письменниць, а саме Мері Мейпс Додж, попросила його написати щось

для її журналу про екзотичну Індію, флору і фауну тих країв. Так з'явилися його славнозвісні «Книги джунглів».

Трохи пізніше, уже скоріше на прохання своїх дітей та за власним покликом душі, Р. Кіплінг записав «Такі собі історії», усні розповіді, що містять відповіді на питання маленьких «чомучок», які бажають знати про все на світі та які заводять дорослих у глухий кут. Казки у творчості Р. Кіплінга, хоча мають спорадичний ефект, принесли їх творцеві світове визнання та любов. І зараз, насамперед, Р. Кіплінга впізнають як дитячого автора, що посідає чільне місце на світовому літературному ринку.

Джозефа Редьярда Кіплінга, як і багатьох інших митців на рубежі ХІХ–ХХ століть, хвилювала одна надзвичайно важлива проблема. Справа в тому, що в цей час почали надто швидко розвиватися промислово-грошові стосунки у всіх країнах світу. Науково-технічний прогрес спонукав до все більшого розвитку виробництва. При цьому людина стала все більш хижо ставитись до природних ресурсів, до тваринного світу.

Безжально вирубувалися ліси, знищувались слони та кити, леопарди та крокодили. Людина забула своє призначення від Бога бути розумним і дбайливим господарем всього суцього на землі. Між світом людей і світом природи розросталася прірва непорозуміння. Людина забула своє коріння. Влада і гроші засліпили її.

Редьярд Кіплінг, народившись і провівши більшу частину свого життя в Індії, яка на той час була сировинним доданком Британської імперії, з боєм і відчаєм усвідомлював цей розрив між людиною і природою і шукав художніх шляхів порозуміння між ними. Використавши реальні факти про дітей, які знаходились на “вихованні” у звірів, Кіплінг створив прекрасну історію про те, як в результаті фатальних подій дитина, що опинилась в індійських джунглях, змогла вирости й перетворитися на чудового юнака завдяки старанням його вихователів- звірів.

Сам процес виокремлення реалій може бути ускладнений, якщо перекладач володіє не достатньо ґрунтовними та поглибленими фоновими знаннями стосовно країни, мовою якої написаний художній твір. Фонові знання – це сукупність інформації

та відомостей про специфіку країни, мова якої вивчається, її національну культуру, менталітет народу, національні особливості вербальної та невербальної поведінки [32], тобто перекладач має бути досить освіченою людиною, що не лише вільно володіє мовою оригінального твору, але й широко обізнана в усіх сферах життя та діяльності, історії та культури тощо, соціальної спільноти, яка розмовляє даною мовою.

До того ж, сама мова художньої літератури потребує особливого до неї ставлення. Переклад художнього твору, або художній переклад, завжди мав свої особливі відмінності, у порівнянні зі звичайним перекладом, в якому важливим є точність та адекватність мовних відповідників. Художній переклад спрямований на передачу змісту тексту, його тематичного навантаження, ідеї, стилістичних особливостей тощо.

Оскільки кожна нація має своє уявлення про дійсність та навколишній світ, сприймаючи оточуюче середовище відмінно від інших націй, порівняння віддзеркалюють світ кожного етносу по-різному, відображаючи культурний компонент, притаманний певному народу. Художня проза класика світової літератури, видатного англійського письменника Редьярда Кіплінга, відзначається неповторністю, оскільки у ній перетинаються різні національно-культурні традиції, зокрема, західна (англійська) та східна (індійська). Тому метою даної статті є визначення лінгвостилістичних особливостей передачі культурного порівняння у прозі Р.Кіплінга при перекладі його творів. У творчості Редьярда Кіплінга відбувається перехід від фактографічного освоєння конкретних життєвих ситуацій до символічного та міфопоетичного відтворення дійсності, простежується виразний шлях від реалій до міфу і символу з їхнім світоглядним універсалізмом. Порівняння як ніщо інше відображає авторський світогляд, його культуру та національний компонент. Дослідження способів передачі порівняння з англійської на українську мову визначається вагомою роллю, яку оцінність відіграє в семантиці порівняння та сучасними вимогами до перекладів художньої прози, коли йдеться не лише про передачу змісту оригіналу, а й про оптимальне відтворення емоційно-експресивної оцінки, інформативності, образності вислову тощо. [51].]

Тож давайте розглянемо на прикладі матеріалу дослідження як автору перекладу вдалося передати зміст тексту-оригіналу та відтворити точність та адекватність усіх мовних відповідників для реалій:

Chil, the Kite, stayed and grew fat, for there was a great deal of carrion, and evening after evening he brought the news to the beasts, too weak to force their way to fresh hunting-grounds, that the sun was killing the Jungle for three days' flight in every direction. [44, с. 25]

Шуліка Чіл залишався на місці та все гладшав, бо було достобіса стерва, і щовечора приносив новини звірам, надто виснаженим, щоб осилити шлях до нових мисливських угідь, про те, що сонце продовжує вбивати джунгли на три дні польоту в будь-якому напрямку. [49, с. 45]

О. В. Ребрій у своїй монографії «Сучасні концепції творчості у перекладі» [31] закликає до необхідності вважати перекладача таким самим художником слова, митцем, творчою людиною, як і автора оригіналу твору, припускаючи навіть, що писати художні твори – набагато легше, ніж гідно їх відтворювати іншою мовою.

У розділ, що стосується різних типів перекладацьких труднощів, дослідник вміщує підрозділ про реалії та квазіреалії (реалії фантазійних художніх світів), тобто лексику, що «характеризує етнокультурну специфіку певного історичного періоду того або іншого мовного соціуму» [31].

На думку О. В. Ребрія, принципи й способи відтворення реалій у перекладі є тими ж самими, що й безеквівалентної лексики в цілому, адже вони виступають її прошарком: «В той час як деякі дослідники невинувато ототожнюють реалії з безеквівалентною лексикою, ми вважаємо, що ці дві лексичні категорії перебувають в гіпонімо-гіперонімічних відносинах» [31], а невинуватим вилучення іншомовних реалій із перекладів або заміна їх на українські реалії збіднює комунікативний потенціал твору.

Як підсумовує дослідник, адекватний переклад реалій та квазіреалій видається можливим на основі як креативного використання наявних мовних ресурсів, так і

створення індивідуально-авторських перекладацьких відповідників із урахуванням ситуації, контексту, фонових знань і особистісних характеристик номінатора.

Велика кількість науковців розглядає не лише сам процес перекладу реалій, але й процес вибору належного еквіваленту в рідній мові як окрему ланку розумово-творчої діяльності перекладача.

О. В. Ребрій подає результати огляду значної кількості праць перекладознавців, що вивчали процес перекладу безеквівалентної лексики, та визначає цей процес як «творчий акт потрібної природи», при якому перекладач майже миттєво виконує такі три дії:

1) інтерпретує одиницю (творчість як тлумачення), тобто або впізнає, або ідентифікує її за допомогою довідкових джерел (якщо був незнайомим з нею);

2) приймає рішення стосовно вибору способу перекладу (творчість як варіативність);

3) формує – спочатку у внутрішньому лексиконі, звідки потім переносить у текст перекладу і, потенційно, у мову перекладу – іншомовний відповідник (творчість як власне мовотворчість) [31].

Утілюючи вище зазначені дії, перекладач обирає необхідний варіант перекладу реалії, відповідно до її типу та своїх власних особистих вподобань. Якщо раніше цей процес відбувався інтуїтивно, то наразі існують певні чітко визначені прийоми передачі слів-реалій на рідну мову перекладача, наприклад:

*Nay, I will go back to my own Jungle, and I will die upon the **Council Rock**, and Bagheera, whom I love, if he is not screaming in the valley -**Bagheera**, perhaps, may watch by what is left for a little, lest **Chil** use me as he used **Akela**.* [44, с.36]

*Ні, я повернуся у свої джунглі та помру на **Скелі Ради**, а Багіра, котрого я люблю, якщо він зараз не репетує десь у долині — **Багіра**, можливо, трохи постереже те, що залишиться від мене, аби Чіл не спожив мене, як він спожив **Акелу**...* [49, с. 55]

Однією з найвизначніших фігур культури та літератури Великобританії справедливо вважають Ред'ярда Джозефа Кіплінга. Англійський поет і прозаїк, лауреат Нобелівської премії (1907), він увійшов у літературу в кінці XIX сторіччя. Під його пером понурий детермінізм та містичні осяяння символістів змінилися на героїку повсякденних буднів, романтизовану буденність, яких так не вистачало у ті часи. Автор увійшов у літературу, коли їй необхідне було оновлення: у суспільстві росла потреба у новому герої, новій ідеї.

Успіх Кіплінга сприймався, як успіх улюбленця Діккенса. [48] Він писав про звичайних людей, але показував їх, зазвичай, у екстремальних ситуаціях, у незвичних обставинах, коли проступає сутність людини, відкриваються глибини небаченої досі сили особистості.

Ред'ярд рано відчув письменницьке покликання. У 1892 році Кіплінг надовго покидає Англію. Його шлях лежить через Південну Африку, Австралію і Нову Зеландію. Звістка про смерть друга, американця Балестьє, у співавторстві з котрим було написано пригодницький роман «Наулахка», перервала подорож Ред'ярда. В Америці він пише знамениті «Книги джунглів» (1895), в центрі яких - історія людського малюка, вигодуваного вовчицею і котрий виріс у вовчій зграї.

Із неабиякою цікавістю читач стежить за тим, як Акела, мудрий і відважний вождь вільного народу, як звать себе вовки; чорна пантера Багіра, смілива й спритна; старий товстий ведмідь Балу, охоронець законів джунглів, рятують Мауглі від ікол тигра Шер-Хана, взявшись з великим терпінням навчати його змалку всім хитроцям і премудроцям життя тваринного світу в джунглях, виручають його в важкі хвилини, захищають, ризикуючи своїм життям, наворачтають увагу й решти тварин за покликом крові [14].

Кіплінг добре знав індійський фольклор і черпав матеріал з глибокої скарбниці туземних казок і легенд. Крім того, автор сам творив свій власний фольклор і міфи про Індію. Його турбують проблеми природи й цивілізації, про місце людини на землі, котрі

він вирішує у нетрадиційний спосіб. “Книги джунглів” побудовані за мозаїчним принципом. Вони складаються з 15 фрагментів, з історією Мауглі пов’язані лише вісім.

Дослідники Н. Дьяконова та О. Долінин пояснюють успіх письменника так: «Кіплінг входив у літературу в переламний період, коли вже почала давати тріщину твердиня вікторіанської свідомості, що здавалася непорушною (...) Література потребувала відновлення, і варто було Кіплінгу в 1890 р. опублікувати в Англії кілька десятків оповідань і балад, як стало ясно – серед літературних «розрахованих світил» з’явилася «беззаконна комета», готова підірвати зсередини сформовану систему жанрів і стилів.

У неясному, розпливчастому контексті епохи Кіплінгу вдалося розглянути велику лакуну, вдалося розгадати потребу у сучасному романтичному герої, у новому моральному кодексі, у новому міфі, що був би співзвучний дарвінівській теорії еволюції з її твердою формулою: виживає найсильніший» [26].

Зі сторінок оповідань Кіплінга на читача ринув потік невідомого й неприкрашеного життя. Замість мальовничих описів Індії, котрі траплялися на сторінках модних авантюрних романів, читач побачив похмурі картини злиденності, дикунства, страждання.

Він населив оповідання героями, котрі досі не отримали громадянства в англійській літературі. Р. Кіплінг за все своє творче життя був автором багатьох різноманітних поезій, малих та великих прозових творів на різну тематику та різних жанроформ, проте справжню популярність митець здобув саме своїми казковими творами для дітей.

Казка, вважає митець, розвиває не тільки уяву дітей, а й встановлює певний зв’язок між фантазією і реальним світом, впливає на емоційний стан дітей: знижує тривогу, усуває страх і розгубленість і дає поживу для сприйняття, співчуття і спілкування з улюбленими героями, створює казкову атмосферу, повну ентузіазму і радості [13].

Кіплінг створює свою модифікацію казкового жанру, в якій рушійною силою є авантюрні пригоди новел, могутня природа міфу та універсальні колізії притчі [13]. Його численні зооперсонажі, вибір яких пояснюється індійським дитинством автора й широкою географією Британської Імперії (крокодил і пітон; традиційні вовк і ведмідь та нетрадиційна пантера), реалістичні зовні, але міфологічні за своєю сутністю. Давайте розглянемо приклад:

*Of that Looking Over we two only remain; for **Raksha**, thy lair-mother, is dead with thy lair-father; the old **Wolf Pack** is long since dead; thou knowest whither **Shere Khan** went, and **Akela** died among the dholes, where, but for thy wisdom and strength, the second **Seeonee Pack** would also have died [44, с.65].*

*Із тих, хто був присутнім на тих Оглядинах, тільки ми вдвох із ним і залишилися, бо **Ракша**, твоя мати по лігву, мертва, як і твій батько по лігву; вся стара **Вовча Згряя** давно мертва; ти сам відаєш, куди зник **Шир-Хан**, як **Акела** загинув у битві з дголами, в якій, коли б не твоя мудрість і сила, і друга **Сіонійська Згряя** також загинула б [49, с. 77].*

В одному реченні автор вжив одразу 5 реалій, які безпосередньо передають казкову атмосферу, тому що діти завжди прихильні до зооперсонажів, оскільки дуже люблять тварин. А коли тварини незвичні, та ще й наділені особливими рисами, такий твір стає ще більш популярним серед юних читачів.

Реаліям Східного світу надано масштабів та конфліктності також близьких до міфу. Простір цих казок, по суті, досить традиційний, набуває титанічних рис: не просто ліс, а джунглі, не просто водойми, а великі ріки, водоспади, не просто поле або степ, а пустеля. Аналогічний синтез східних та західних, давніх та нових культур спостерігається в системі персонажів-тварин та хронотопі. Він регулює також поведінку та моральні імперативи головних героїв.

А.В. Головня, досліджуючи міжкультурний простір художньої прози Р. Кіплінга, вважає, що у світогляді письменника поєдналися англійська та індійська національні

традиції. Взаємодія цих двох культур відтворилися у його творчому доробку, а лінгвокультурний простір його прози визначається спеціальними рисами, при зіставленні яких виявляються найтиповіші особливості кожного народу [13].

Крім того, автор сам творив свій власний фольклор і міфи про Індію. Його турбують проблеми природи й цивілізації, про місце людини на землі, котрі він вирішує у нетрадиційний спосіб. Автор змальовує перед читачем світ природи як світ інстинкту, котрий існує у двох протилежних іпостасях: інстинкт творення та інстинкт руйнування, як життя і смерть.

Вони складно переплетені й взаємодіють у природі. Найвідоміші дитячі твори Кіплінга склали два томи – «Книга Джунглів» (1894-1895) та «Казки просто так» (1902). Вони ґрунтуються на багатому індійському фольклорі, але таку ж важливу роль у них відіграє фантазія автора. Кіплінг наділяє звірів людськими рисами, езоповою мовою оповідає про те, як існують люди у світі джунглів. Казки сповнені екзотичних екстремальних ситуацій, тримають у постійній напрузі. Так, отримуємо такий уривок-діалог між Ракшою, вовчицею-приймочною матір'ю Мауглі та батьком вовком:

*"Peace, peace, **Raksha** ! " said **Father Wolf**, lazily. "Our Frog has come back again - so wise that his own father must lick his feet ; and what is a cut, more or less, on the head ?[44, с. 87].*

*“Годі, годі, **Ракишо!** - лїниво гукнув **Батько Вовк**. - Наше Жабеня знову повернулося - і таке мудре, що його власний батько мусить лизати йому ноги; і що то означає - одним порізом на голові більше чи одним менше?” [49, с. 206].*

Іноді в тексті можна зустріти іншу назву-реалію для Ракші – “Mother Wolf”, відповідно перекладачу довелось створювати реалію-відповідник (мати вовчиця):

*It was long after sunrise, but no one dreamed of going to sleep, and from time to time, during the talk, **Mother Wolf** would throw up her head, and sniff a deep snuff of satisfaction as the wind brought her the smell of the tiger- skin on the Council Rock [44, с.95].*

Сонце вже давно зійшло, та ніхто навіть не мріяв про те, щоб піти спати, і час

від часу протягом бесіди Мати Вовчиця закидала голову вгору та глибоко втягувала носом приємний подмух відплати, коли вітер доносив до неї запах тигрової шкури зі Скелі Ради [49, с.250].

В центрі «Книги Джунглів» («The Jungle Book») — історія людського малюка, котрий виріс у вовчій зграї і був згодований вовчицею. Незвичайність історії Мауглі, екзотика світу джунглів надзвичайно захоплюють читача. Кіплінг добре знав індійський фольклор і черпав матеріал з глибокої скарбниці туземних казок і легенд [24].

У збірці «Книга джунглів» («The Jungle Book») саме оповідач висловлює позицію автора, він теж усе знає і передбачає всі наступні події. Таким чином, з жанрової точки зору Р. Кіплінг намагається реконструювати архаїчний тваринний міф, лише надаючи йому форми пізньої літературної казки.

Фактично Друга книга джунглів (англ. The Second Jungle Book) є продовженням «Книги джунглів» Редьярда Кіплінга. Вперше опублікована в 1895 році, книга містить п'ять історій про Мауглі та три непов'язані історії. Усі, крім однієї відбуваються в Індії. Більшість з історій, що містить книга, Кіплінг написав живучи у Вермонті.

Отже, специфіка перекладу реалій у збірках оповідань «Книга джунглів» та «Друга книга джунглів» Р. Кіплінга полягає в тому, що перекладач повинен обирати необхідний варіант перекладу реалії, відповідно до її типу та своїх власних особистих вподобань. Якщо раніше цей процес відбувався інтуїтивно, то наразі існують певні чітко визначені прийоми передачі слів-реалій рідною мовою перекладача.

3.1.1. Реалії як комплекс етнокультурної інформації казкових творів Р. Кіплінга: виклики для перекладача

Об'єктом подальшого аналізу в межах цього підрозділу є перекладацькі труднощі мовного походження, вирішення яких маніфестує мовоцентричну перекладацьку творчість у її «вузькому» розумінні.

Водночас хотілося б наголосити, що розв'язання будь-яких перекладацьких проблем неминуче висвітлює значущість мовної варіативності, пов'язуючи, таким чином, «вужьке» розуміння творчості у перекладі з «широким».

Спочатку розглянемо перекладацькі труднощі з позицій перекладності/неперекладності як глобальної перекладознавчої дихотомії, що дозволяє усвідомити творчий аспект перекладу на глибинному рівні методологічної рефлексії.

Принципове значення цієї проблеми для розвитку лінгвістичної теорії перекладу визначається ще й тим, що вона вважається першою теоретизованою проблемою власне мовознавчого статусу.

Питання перекладності/неперекладності залишається повідним у сучасному перекладознавстві, хоча і впродовж історії (не лише пов'язаної безпосередньо з перекладами) ця проблема у певному розумінні існувала [8].

Вважаємо за важливе зазначити дві ключові ремарки, які можуть пролити світло як на нашу позицію, так і на аргументацію щодо цієї проблеми.

По-перше, проблема перекладності/неперекладності є не лише однією з найдавніших у історії перекладу, а й однією з найскладніших, оскільки вона охоплює безліч аспектів, які можуть привертати увагу дослідника, зокрема: мовний та мовленнєвий, текстуальний та контекстуальний, психологічний та психолінгвістичний, культурологічний та нормативний, тощо. [4]. Будь-який перекладознавець має чітко усвідомлювати нерозривність і невід'ємність усіх потенційних аспектів дослідження зазначеної проблеми, що не заперечує наявності в нього тих або інших пріоритетів.

Лексика, що характеризує етнокультурну специфіку певного історичного періоду того або іншого мовного соціуму, вже довгий час привертає увагу як мовознавців, так і перекладознавців, адже вона являє собою той доволі рідкісний випадок, коли перекладацька теорія «випереджає» лінгвістичну, на що, зокрема, звертала увагу Р. П. Зорівчак, коли писала, що «лінгвоперекладацькі дослідження [реалій] кидають світло на численні проблеми, пов'язані з мовою як засобом спілкування», а «встановлені

на основі перекладів закономірності слугують лінгвістичним джерелом для лексикології і стилістики, як одномовних, так і контрастивних» [19]. Закономірність такого стану речей визначається тим, що етнокультурна лексика має сенс лише у бінарному мовному зіставленні, поза якого вона не може існувати [19].

Найпоширенішим терміном на позначення етнокультурної/етноспецифічної лексики став термін «реалія», відносно сенсу якого й досі точаться запеклі суперечки. Одне з трактувань цього терміну пропонує визначати реалії не лише як вербальні одиниці, а й екскралінгвістичні, які неможливо відтворити іншою мовою сповна [6].

Трактування слів-реалій поза контекстом залишається актуальним і в сучасних дослідженнях у галузі лінгвоперекладу. Зокрема варто згадати термін «культрема», тобто лексичну одиницю, яка обумовлена лінгвокультурологічно, і складається з трьох компонентів: змісту, формального вираження та реалії-предмету, що відтворюється в даному мовному знаку [6].

Оскільки поняттєвий компонент лінгвокультурного концепту зберігається у свідомості у вербальній формі, а образний є невербальним і піддається лише опису й інтерпретації, саме його відтворення в перекладеному тексті, який фактично стає надбанням іншомовної культурної спільноти, видається вельми проблематичним. Водночас «недовираження» чи випущення якогось із параметрів може призвести до викривлення картини світу оригіналу [6].

У цьому контексті цікавим видається термін «асоціативний шлейф», тобто сукупність соціокультурних та історичних асоціацій, які поєднуються з певним концептом у реципієнтів певної етнокультури на конкретному історичному матеріалі [39].

Передача в перекладі «асоціативного шлейфу» реалії є завданням, що вимагає від перекладача чималої ерудиції та творчих пошуків. Особливої актуальності перекладацький творчий пошук набуває за необхідності перекладу реалій у межах художніх творів для дітей та юнацтва, де поширені асимілятивні стратегії часто

змушують перекладача вдаватися до переосмислення сутності реалії на ментальному рівні, внаслідок чого відбувається заміна оригінального референта таким, який не лише добре знайомий потенційним реципієнтам, а й здатний концептуально вписатися в ситуацію, не призводячи при цьому до вагоміших смислових зрушень у художній концепції твору.

Наведемо кілька прикладів реалій у творах Р. Кіплінга та відтворення цих мовних одиниць перекладачами:

*«Both banks echoed his words, for all **the People of the Jungle** are intensely curious, and they had just seen something that none, except **Baloo**, who looked very thoughtful, seemed to understand.»* [44, с. 105].

*«Обидва береги відлунили його слова, бо весь **Народ джунглів** був надзвичайно цікавий, і всі щойно рантом дізналися децю таке, про що ніхто досі, за винятком **Балу**, не знали* [49, с.311].

*«It was long after sunrise, but no one dreamed of going to sleep, and from time to time, during the talk, **Mother Wolf** would throw up her head, and sniff a deep snuff of satisfaction as the wind brought her the smell of the tiger- skin on the **Council Rock**.»* [43, с.75].

*«Сонце вже давно зійшло, та ніхто навіть не мріяв про те, щоб піти спати, і час від часу протягом бесіди **Мати Вовчиця** закидала голову вгору та глибоко втягувала носом приємний подмух відплати, коли вітер доносив до неї запах тигрової шкури зі **Скелі Ради**.»* [48, с.80].

*«A mile or two above **the Peace Rock the Waingunga** narrows between a gorge of marble rocks from eighty to a hundred feet high, and the current runs like a mill - race between and over all manner of ugly stones.»* [44, с.205].

*«Десь за милю-дві вище за течією від **Скелі Миру Вайнгунга** звужується серед невеликої ущелини, утвореної мармуровими скелями заввишки від вісімдесяти до ста футів, і течія біжить поміж та поверх різного сорту брудкого каміння, наче потік води на водяному млині.»* [49, с. 304].

Як видно з наведених прикладів, у кожному реченні присутня не одна мовна реалія, а одразу декілька, тому це ще більше ускладнює роботу перекладача.

Отже, дослідивши проблему реалій у творах дитячої літератури, ми впевнилися у їхній важливій ролі як провідного лексичного засобу формування художньої картини світу. Це автоматично вказує на необхідність докладання максимальних зусиль задля адекватного відтворення реалій у перекладі, що у більшості випадків видається можливим як на основі креативного використання наявних мовних ресурсів, так і створення індивідуально-авторських перекладацьких відповідників з урахуванням ситуації, контексту, фонових знань і особистісних характеристик номінатора.

3.1.2. Відтворення казкових зооперсонажів Р. Кіплінга: мовотворчість перекладача

За спостереженням І. Коваленко та С. Баранової, літературна анімалістична казка як жанроформа виникла в Європі доволі пізно, лише в середині XIX ст [37, с. 199]. Короткий аналітичний зріз дає змогу побачити, що у літературних казок про тварин прослідковується архітекстуальний зв'язок із фольклорними мотивами, окрім цього можуть зустрічатися чарівні елементи та атрибутика, запозичена з магічних ритуалів, однак розвиток сюжетного наративу, як і вибір персонажів, підпорядковані волі авторського вимислу [2].

На відміну від фольклорної традиції, де віддають перевагу тваринам притаманним своєму регіону побутування, авторські казки можуть нехтувати географічними координатами і поміщати представників екзотичного зоосвіту не у властиві для них умови проживання. Крім того, такі казки вирізняються своєю пластичністю та здатні інтегруватися не лише в межах одного роду, а й синтезувати ознаки різних родів [11, с. 18–24].

Розквіт англійських літературних казок про тварин також припадає на XIX ст. [10]. Як і в українській літературі, тут теж існують певні загальні принципи зображення зооперсонажів. Таких героїв, як правило, наділено портретною, психологоповедінковою

та соціальною характеристикою [50, с.7]. Взірцевими в англomовному контексті можна вважати творчі доробки В. Роско, К. Дорсета, А. Мілна, О. Вайлда, Л. Керолла та Р. Кіплінга. Жанр авторської анімалістичної казки має свої закономірності та функціонал, що вирізняє його з-поміж усіх інших та становить окрему категорію казкових текстів [28].

Пропонуємо здійснити аналіз творчих методів Р. Кіплінга як видатного представника відповідних етнічних груп та культур для виявлення специфіки літератури анімалістичного спрямування наприкінці ХІХ – початку ХХ віків. Раннє дитинство майбутнього письменника проходило в Індії, що залишило свій відбиток у світогляді та подальшій творчості митця. Насамперед, з ім'ям Р. Кіплінга асоціюється світ диких джунглів, де проживав Мауглі. Завдяки циклу оповідань «Книга джунглів» та «Друга книга джунглів», які сягають своїм корінням до давньоіндійської збірки казок «Панчатантри», англієць став відомим на весь світ.

Загалом витоки англійської літературної казки пов'язують з міфологією і фольклором країни. Але визначальною рисою казок Р. Кіплінга є, те що письменник завдяки глибоким пізнанням східного та індійського фольклору, зумів перенести цю особливість на свої художні твори. Екзотичний епос служить джерелом більшості його літературних доробків, та є візитівкою автора на національному та міжнародному ринку белетристики [54, с. 223– 225].

Авторська позиція щодо тваринних персонажів проявляється в описах, репліках персонажів та авторських коментарях, які дають оцінку діям, манерам та поведженню представникам зоосвіту. Варто вказати, що герої-звірі мають динамічно-рухливі поведінкові патерни. Вони розвиваються протягом твору, засвоюють уроки, набувають мудрості, змінюють свої звички та навіть зовнішній вигляд. Літературні казки Р. Кіплінга – це явище індивідуально-авторське. Це повністю вигаданий світ з оригінальними образами, зі своєї ієрархією, законами джунглів, наділенням рис героїв, що можуть бути їм непритаманні.

Казки Р. Кіплінга мають як пізнавальну, так і дидактичну складову для малят та дошкільної вікової категорії, які базуються на власному художньому баченні письменника, його моральних цінностях, що він дбайливо заховав у рядках своїх оповідок. Подекуди твори Кіплінга пов'язують із міфом, адже його казки пояснюють речі, що не можуть бути розтлумачені логічно, про те, що нікому достеменно не відомо та те, що неможливо перевірити.

Літературний аналіз казок Р. Кіплінга показав, що автор притримується психолого-поведінкових принципів зображення тваринних персонажів. Письменник наділяє їх різною соціальною індивідуально-оригінальною характеристикою, яка не прив'язується до загальноприйнятих канонів чи усталених систем тваринної атрибутики. У Р. Кіплінга немає чіткого розмежування на суто позитивних чи негативних героїв. Його персонажі неідеальні, вони мають як переваги, так і недоліки.

У сучасній гуманітарній парадигмі проблема перекладу набуває філософського статусу у зв'язку з його визнанням елементарною складовою самого акту мислення – перетворення невербального змісту свідомості на артикульовані дискурсивні форми, – що корелює й доповнює відому типологію перекладів Р. Якобсона.

У філософському вимірі творча природа перекладу реалізується у трьох взаємопов'язаних іпостасях: переклад як засіб пізнання/(само)рефлексії; переклад як засіб індивідуального та колективного розвитку; переклад як засіб забезпечення культурного континууму.

Значущість перекладу як засобу пізнання визначається його здатністю забезпечувати якісні прориви у галузі культури, науки, літератури тощо, які утворюють міцне підґрунтя для розвитку особистості та суспільства в цілому. Тому звернімо увагу на переклад зооперсонажів в оповіданнях Р. Кіплінга «Книга джунглів» та «Друга книга джунглів»:

*Now get hence, or by the **Sambhur** that I killed (I eat no starved cattle), back thou goest to thy mother, burned beast of the jungle, lamer than ever thou camest into the world!* [43, с. 84].

*А тепер геть звідси – бо, клянуся **олемом**, якого я вполювала (а я не вживаю стерва), ти полетиш до дідька, кульгаючи на всі чотири лапи, обсмалений лісовий покидьку!* [48, с. 75].

*А тепер забирайся звідси, бо, присягаюся **Самбгуром**, якого я вбила (адже я не їм охлялої худоби!), ти повернешся до своєї матері, обсмалена скотино Джунглів, ще кульгавіший, аніж з'явився на світ!* [47, с.60].

В першому випадку автор перекладу виконав трансформацію генералізації, оскільки зооперсонажа на ім'я Sambhur він передав за допомогою слова «олень», враховуючи те, якою твариною цей персонаж був, а от другий перекладач все таки за допомогою транскодування відтворив реалію у вигляді «Самбгур».

Зазначимо, що переклад виконує функцію інтелектуального стимулу, оскільки, засвоюючи нову мову, перекладач водночас засвоює її культуру, отже цей двобічний процес призводить, до якісних індивідуальних змін, які, у свою чергу, забезпечують кількісні суспільні зміни. Переклад є засобом становлення та розвитку культури у світових масштабах, адже більшість національних культур сформувалося за безпосередньої участі й під впливом перекладу.

В контексті українських історичних і сучасних реалій саме перекладна література відіграє роль культурного каталізатора, передаючи та зберігаючи духовні цінності, виступаючи виховним засобом і потужним джерелом збагачення рідної мови. Дивергентний, а отже, творчий характер перекладу забезпечується за рахунок таких його характеристик, як невизначеність та різноманітність.

Невизначеність перекладу, спричинена особистісною сутністю інтерпретаційних процесів, пов'язується з ознакою різноманіття, яка в перекладознавчому вимірі втілюється через мовну варіативність та множинність перекладів/засобів/способів

здійснення перекладу. Іншими важливими ознаками творчості у перекладі є також новизна й оригінальність, що пов'язуються як з окремими мовними засобами, задіяними у процесі перекладу, так і з текстом перекладу як цілісним дискурсивним утворенням.

У перекладознавстві присутнє, по-перше, достатньо традиційне лінгвістично-орієнтоване розуміння перекладу як вторинної (репродуктивної) текстової діяльності і, відповідно, тексту перекладу як вторинного несамоствійного тексту – «двійника або копії» оригіналу, а по-друге – культурологічне розуміння перекладу як творчої продуктивної діяльності і, відповідно, тексту перекладу як вторинно-самоствійного тексту.

Відтворення безеквівалентної лексики у перекладі вважаємо творчим актом потрібної природи, специфіка якого полягає в тому, що перекладач майже одномоментно:

1) інтерпретує одиницю (творчість як тлумачення), адже, враховуючи, що доміантною для нього є, як правило, культура приймаючої мови, перекладач, як будь-який потенційний іншомовний реципієнт, може бути незнайомим із проблемною лексемою, а отже, має або дізнатися про її значення з додаткових джерел, (словника або довідника), або приписати його самоствійно, використовуючи методи морфемного, контекстуального, фонового тощо аналізу;

2) приймає рішення стосовно вибору способу перекладу (творчість як варіативність);

3) формує – спочатку у внутрішньому лексиконі, звідки потім переносить у текст перекладу і, потенційно, у мову перекладу – іншомовний відповідник (творчість як власне мовотворчість).

Цей твір, насичений безеквівалентною авторською лексикою та просякнутий культурними, історичними, релігійними тощо реаліями й алюзіями, репрезентує унікальний жанр «постмодерністської казки» і є справжнім викликом для перекладача.

3.2. Перекладацькі прийоми відтворення реалій в україномовному перекладі «Книги Джунглів»

Адекватний переклад специфічних лексичних одиниць англійської мови ґрунтується на врахуванні особливостей лексем тексту вихідної мови, їх денотативного та конотативного значення, структури. Переклад історичних реалій з англійської мови є досить складним, оскільки така фонова лексика тісно пов'язана з використанням історизмів, архаїзмів, що впливає на сприйняття залежно від конкретної мовленнєвої ситуації.

Перш ніж перейти до аналізу практичних прийомів передачі реалій, варто зазначити, що однією з основних умов правильної передачі реалій є знання і розуміння перекладачем фактів об'єктивної дійсності, точне розуміння тексту, який він перекладає.

Крім знань мови, перекладач повинен в достатній мірі володіти і екстралінгвістичними (фонovими) знаннями, оскільки, як нами було з'ясовано в першому розділі нашого дослідження, лише обізнаність у фонovій інформації вихідної мови може гарантувати перекладачеві успішне і достовірне відтворення реалій.

У сучасній практиці перекладацької діяльності подолання труднощів, пов'язаних з культурними та історичними відмінностями двох мовних колективів, не викликає серйозних проблем. Як уже зазначалося, реалії ВМ, що позначають предмети і явища культури носіїв цієї мови, в перекладознавстві прийнято зараховувати до безеквівалентної лексики.

Термін «безеквівалентна лексика» відноситься не тільки до реалій, проте в ньому міститься вказівка на характерну рису таких лексичних одиниць: вони зазвичай не мають регулярних відповідників в інших мовах.

Проте наявність подібних безеквівалентних одиниць не означає, що їх значення не можуть бути відтворені в перекладі. Перекладацька практика виробила низку прийомів, за допомогою яких можлива адекватна передача значень реалій.

Р. Зорівчак на основі зіставленого перекладу прози виділила наступні методи перекладу реалій: транскрипцію (транслітерацію), гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномацію, калькування, міжмовну транспозицію на конотативному рівні, метод уподібнення, віднайдення ситуативного відповідника, контекстуальне розтлумачення реалій [19].

В. С. Виноградов виділив п'ять найголовніших методів перекладу реалій: – транскрипція; – гіпо-гіперонімічний переклад, який полягає у встановленні відношень між еквівалентом мови-сприймача та словом оригіналу. – уподібнення; – описовий, дескриптивний, експлікативний переклад; – калькування [8]. На думку С. Влахова та С. Флоріна існує два методи передачі реалій – транскрипція і переклад в широкому сенсі слова. Переклад реалій у широкому сенсі слова замінює транскрипцію, коли вона не можлива [9].

С. Влахов і С. Флорін виокремили такі прийоми передачі реалій при перекладі: – введення неологізма; – приблизний переклад: – «контекстуальний переклад» [9]. Один із найбільш підходящих методів передачі реалій при якому зберігається зміст та колорит самої реалії – шляхом створення нового слова.

Такими новими словами можуть бути кальки та напівкалька. Калька – це спосіб запозичення при якому створюється новий фразеологізм або словосполучення шляхом буквального перекладу іншомовного елемента. При цьому реалія зберігає семантичне значення, але інколи з втратою колориту.

Приблизний переклад реалій найчастіше використовується незважаючи на недоліки. Приблизний переклад допомагає передати предметне значення реалій, але при цьому втрачається весь національний та історичний колорит реалії.

Тому що замість конотативного еквіваленту, перекладач використовує слово нейтральне за своїм стилем з нульовою конотацією. Одним із способів приблизного перекладу – це генералізація. Рід заміняють видом, поодинокі заміняють загальним.

Також метод перекладу залежить від жанрових особливостей літератури: в науковому стилі переважно використовуються терміни, тому реалії будуть перекладатися термінами. В публіцистичному стилі переважно транскрипції та в художній літературі вибір залежить від характеру тексту.

Наприклад, при перекладі прози реалію можна транскрибувати, а пояснення слова дати у виносках. При перекладі дитячої повісті краще не використовувати транскрипцію, а реалію краще одразу пояснювати.

Р. Зорівчак зазначає, що перша головна умова адекватного відтворення реалій – це знання культурних особливостей народу. Перекладач повинен вміти користуватися ресурсами рідної мови, уявляти які б назви мали ті чи інші реалії, якби вони використовувалися в житті його народу, здійснюючи переклад, який може передати відповідні національні стереотипи, людські відносини, звичаї тощо. Головною умовою є те, щоб перекладач чітко та правильно розумів реалії, їх контекстуальне значення, яке допоможе дібрати відповідний варіант відтворення [19].

Реалії мають необмежене стилістичне використання. Проблема полягає в тому, що в тексті оригіналу реалія органічно влітається та сприймається як щось невід’ємне й зрозуміле для носіїв мови.

У такому разі перед перекладачем постає дилема. З одного боку, він повинен передати специфіку такої лексеми, з іншого — спробувати зберегти звичність і втратити специфіку.

Перекладач може прийняти правильне рішення, якщо він добре знає культуру й традиції мови оригіналу, розуміє зображувальні можливості вписаного в текст слова й водночас володіє рідною мовою. Засоби перекладу реалій кожен раз ставлять перекладача перед вибором: транскрибувати чи перекладати [12].

На вибір перекладацької трансформації транскрипції чи перекладу також впливає функція реалії в змісті твору, її колоритність. Якщо перекладач застосує транскрипцію, то «звичайні та звичні у мові оригіналу слова й вислови у мові перекладу випадають із

загального лексичного оточення, вони будуть відрізнятися своєю незвичністю, а тому привертатимуть увагу читача» [9], а це може зруйнувати баланс між змістом і формою, що є характерною рисою адекватного перекладу.

Якщо ж реалію перекладати по-іншому, то може бути втрачене її особливе забарвлення, тобто зникне необхідна частина національного або історичного колориту.

Характер реалії означає низку її особливостей, як мовної одиниці в лексичних системах вихідної мови та мови перекладу, а також таких факторів як її відомість чи невідомість, літературна й мовна традиція, її приналежність до відповідного класу предметів, часу, місця тощо.

Вибір способу перекладу також залежить від вихідної мови та мови перекладу, а саме її граматичних та словотвірних особливостей, культури мови та прийняття чи неприйняття реалій.

Для опису прийомів передачі реалій у перекладі варто зазначити, що найпоширенішими є транскрипція й переклад, який містить уведення неологізмів, заміну реалій реаліями, приблизний переклад та контекстуальний переклад [4] (див. рис. 1).

Переглянувши існуючі способи перекладу реалій, відповідно до наукових досліджень С. І. Влахова і С. П. Флоріна [9], В. В. Виноградова [8, Я. І. Рецкер [34], Р. П. Зорівчак [19], О. В. Ребрія [32] та ін., ми визначили такі способи перекладу реалій:

1. Передача «без перекладу» / транскодування – **транскрипція** (передбачає передачу реалії у мову перекладача записом її фонетичного звучання) та **транслітерація** (спосіб перекладу реалії оригіналу шляхом відтворення її графічної форми мовою перекладача).

Транскрипція та транслітерація як способи передачі іншомовних реалій у художніх текстах на виході, після роботи перекладача, додають перекладу екзотичності та орієнтують читача на створення атмосфери того суспільства, в якому відбуваються події.

Проаналізувавши перекладацькі прийоми відтворення реалій в україномовному перекладі «Книги Джунглів» можна зробити висновок, що найчастіше зустрічається саме спосіб транскодування, наприклад:

*It was the jackal—**Tabaqui**, the Dish-licker—and the wolves of India despise **Tabaqui** because he runs about making mischief, and telling tales, and eating rags and pieces of leather from the village rubbish-heaps.*[43, с. 45].

*То був шакал, підлий **Табакі**, – усі вовки Індії зневажають **Табакі** за те, що він усюди нишпорить, збурює ворожнечу, розносить плитки і збирає покидь на сільському смітнику.* [48, с. 54].

*‘His mother did not call him **Lungri** [the Lame One] for nothing,’ said Mother Wolf quietly.* [43, с.32].

*Недаремно рідна мати назвала його **Лангрі** – Кульгавий, – презирливо докинула мати Вовчиця.* [47, с. 43].

*"Peace, peace, **Raksha** !" said Father Wolf, lazily. "Our Frog has come back again -so wise that his own father must lick his feet ; and what is a cut, more or less, on the head ?* [44, с. 206].

*“Годі, годі, **Ракшо!** - ліниво гукнув Батько Вовк. - Наше Жабеня знову повернулося - і таке мудре, що його власний батько мусить лизати йому ноги; і що то означає - одним порізом на голові більше чи одним менше?”* [49, с.208].

*Then the only other creature who is allowed at the Pack Council—**Baloo**, the sleepy brown bear who teaches the wolf cubs the Law of the Jungle: old **Baloo**, who can come and go where he pleases because he eats only nuts and roots and honey—rose upon his hind quarters and grunted.* [43, с. 35].

*Тоді єдиний звір іншої породи, допущений на Племінну Раду, — **Балу**, сонливий бурий ведмідь, який навчав вовчат Закону Джунглів, старий **Балу**, що мав право*

блукати скрізь, де йому заманеться, бо він їв лише горіхи, коріння та мед, — звівся на задні лапи й прогарчав. [48, с.50].

And Mowgli sat through it all till the cold daybreak, when Phao's wet, red muzzle was dropped in his hand, and Mowgli drew back to show the gaunt body of Akela. [44, с. 205].

А Мауглі просидів непорушно аж до прохолодного світанку, коли вологий, закривавлений писок Фао тицьнувся йому в руку, і хлопець відсунувся, щоби показати кощаве тіло Акелі. [49, с. 311].

Mowgli, who had never known what real hunger meant, fell back on stale honey, three years old, scraped out of deserted rock-hives-honey black as a sloe, and dusty with dried sugar. [43, с.32].

Мауглі, котрий ніколи не знав, що таке справжній голод, опустився до споживання несвіжого трирічного меду, вишкрябаного з покинутих дикими бджолами стільників у скелях, — меду чорного, як терен, ще й зацукрованого. [47, с. 43].

Bagheera killed right and left as he felt hungry, and so did Mowgli—with one exception. [43, с. 35].

Понад усе він любив забиратися з Багірою в самісіньку гущавину лісу, спати там весь день, а вночі стежити, як Багіра іде на лови.[48, с.50].

'There is no one in the jungle that knows that I, Bagheera, carry that mark—the mark of the collar; and yet, Little Brother, I was born among men, and it was among men that my mother died—in the cages of the king's palace at Oodeypore. [43, с. 45].

Ніхто у джунглях не знає, що я, Багіра, маю такий знак – слід від нашийника. Але я народилася серед людей, Малий Братику, і з поміж людей вмерла моя мати – у королівському звіринці, в Удайнурі. [48, с. 54].

There was a yelling and scattering of bandar-log in the new-budding branches above, and there stood Mowgli, his chest, filled to answer Mor, sinking in little gasps as the breath was driven out of it by this unhappiness. . [48, с. 54].

Угорі, на гілках, усіяних новими бруньками, розпорошилися та розверещалися **Бандар-логи**, а неподалік стояв Мауглі, і його груди, що завмерли на повному вдиху для відповіді Мо, тепер помалу опускалися в міру того, як повітря виходило з легень під тиском цього нещастя. [43, с.32].

*Here Baloo rubbed his faded brown shoulder against the Panther, and they went off to look for **Каа** the Rock Python.* [43, с. 195].

Балу потерся своїм вилялялим бурим плечем об пантеру, і вони пішли розшукувати **Каа**, кам'яного пітона. [48, с. 101].

*'Up, Up! Up, Up! **Hillo! Illo! Illo**, look up, Baloo of the Seeonee Wolf Pack!'* [43, с. 195].

Вгору, вгору! Вгору, вгору! **Гілло! Ілло! Ілло**, поглянь вгору, Балу з Сіонійської Вовчої Зграї! [48, с. 101].

*Why, said Buldeo, the head- man of the village would report that **Messua** and her husband had died of snake- bite.* [43, с. 144].

Аж ніяк, відповідав Балдіо, староста доповість, що **Мессва** та її чоловік померли від укусу змії. [48, с. 83].

*Buldeo says thou art a wizard, but I know thou hast avenged **Nathoo's** death.* . [44, с. 205].

Балдео каже, що ти чаклун, та я знаю, що ти помстився за смерть мого **Нанху**. [49, с. 311].

'Oho! It is the jungle brat, is it?' said Buldeo. *'If thou art so wise, better bring his hide to **Khanhiwara**, for the Government has set a hundred rupees on his life. Better still, talk not when thy elders speak.* [43, с.32].

Ого! Це так говорить чортеня з Джунглів? — промовив, нарешті, Бульдео. — Коли ти такий розумний, то краще відніс би його шкуру до **Канхівари**. Адже уряд

призначив за його голову сто рупій! А ще краще — помовчав би, коли говорять старші. [47, с. 43].

Why, said **Buldeo**, the head- man of the village would report that Messua and her husband had died of snake- bite. [43, с. 201].

Аж ніяк, відповідав **Балдіо**, староста доповість, що Мессва та її чоловік померли від укусу змії. [48, с. 115].

Рис. 1 Прийоми відтворення реалій у перекладі

2.Переклад реалій – повний, частковий, описовий – створення неологізму, калькування, напівкалькування, описовий переклад або дескриптивна перифраза, метод уподібнення або пошук функціонального аналогу, гіперонімічне перейменування, контекстуальний переклад або пошук ситуативного відповідника.

Повний переклад – це здебільшого не пошук відповідника, адже відповідників реалії, якщо це справді вона, не існує, а **створення неологізму**, тобто взагалі створення нового слова, яке у подальшому може бути залучене у вокабуляр мови перекладу, проте цей спосіб не було використано під час перекладу Книги Джунглів Кіплінга.

Калькування становить дослівний або буквальний переклад, найрозповсюдженішим прикладом якого є слово «хмарочос», яке є калькою

англійського skyscraper. Так, при україномовному перекладі «Книги Джунглів» було виявлено лише незначну частину реалій, до яких було застосовано саме цей спосіб:

*The Bandar-log have taken him beyond the river to the monkey city—to the **Cold Lairs**.* [44, с. 55].

*Вони потягли його за річку, до мавпячого міста – у **Холодний Барліг**.* [49, с. 159].

But my stomach is heavy, and I have given very bad talk to Bagheera and others, people of the Jungle and my people. [44, с. 95].

Але моєму нутру важко, і я дуже погано розмовляв із Багірою та іншими — з Народом джунглів і з моїм власним народом. [49, с. 197].

*‘Mowgli,’ said Baloo, ‘thou hast been talking with the Bandar-log—the **Monkey People**.*’ [44, с. 205].

*– Мауглі! – ревнув Балу – Ти познайомився з Бандар логами, **Мавпячим Народом**?* [49, с. 311].

*But the young wolves, the children of the disbanded Seeonee Pack, throve and increased, and when there were about forty of them, masterless, full - voiced, clean-footed five-year-olds, Akela told them that they ought to gather themselves together and follow the Law, and run under one head, as befitted the **Free People**.* [44, с.205].

*Але молоді вовки, діти розпущеної Сіонійської Зграї, процвітали та збільшувалися числом, і, коли їх стало вже близько сорока неслухняних безватажників, дзвінкоголосих, прудконогих п’ятиліток, Акела сказав їм, що вони мають зібратися разом і діяти згідно Закону, а також ходити під одним ватажком, як личить **Вільному Народові**.* [49, с. 304].

*Nay, I will go back to my own Jungle, and I will die upon the **Council Rock**, and Bagheera, whom I love, if he is not screaming in the valley -Bagheera, perhaps, may watch by what is left for a little, lest Chil use me as he used Akela.* [44, с. 55].

*Ні, я повернуся у свої джунглі та помру на **Скелі Ради**, а Багіра, котрого я люблю, якщо він зараз не ренетує десь у долині — Багіра, можливо, трохи постереже те, що залишиться від мене, аби Чіл не спожив мене, як він спожив Акелу... [49, с. 159].*

*At last he went to England on a visit, and had to pay enormous sums to the priests when he came back ; for even so high- **caste** a Brahmin as Purun Dass lost caste by crossing the black sea. [43, с. 88].*

*Нарешті він поїхав до Англії, а потім мусив платити багато грошей місцевим священикам, бо ж навіть такий високоповажний брамін, як Пурун Дасс, втрачає **кастовість**, перетинаючи океан. [48, с. 67].*

Напівкалькування – частковий переклад англійського слова чи словосполучення, тобто переклад із залученням транскрипції чи транслітерації, наприклад:

*'Fool that I am! Oh, fat, brown, root-digging fool that I am,' said Baloo, uncoiling himself with a jerk, 'it is true **what Hathi the Wild Elephant** says: 'To each his own fear'; and they, the Bandar-log, fear Kaa the Rock Snake. . [43, с. 45].*

*Ох, який я бевзь! Старий товстий дурило, травоїдний нікчема! – проревів Балу, раптом випроставшись. – Правду каже **дикий слон Хатхі**: "У кожного свій страх". [48, с. 54].*

*So Baloo, the Teacher of the Law, taught him the Wood and Water Laws: how to tell a rotten branch from a sound one; how to speak politely to the wild bees when he came upon a hive of them fifty feet above ground; what to say to **Mang the Bat** when he disturbed him in the branches at midday; and how to warn the water-snakes in the pools before he splashed down among them. ?[44, с. 87].*

*Тому Балу, законовчитель, навчав Його тепер усіх Законів лісу й води: як відрізнити суху гілку від здорової; як з пошаною розмовляти з дикими бджолами, коли лізеш до їхнього вулика на п'ятдесят футів від землі; що казати **Мангу, кажанові**, коли*

ненароком потурбуєш його на гілці вдень; як попереджати водяних гадюк, перед тим як стрибнути в озеро. [49, с. 206].

Описовий переклад або **дескриптивна перифраза** – полягає в розкритті значення реалії мови-оригіналу за допомогою розгорнутих пояснень, що розкривають сутність позначуваного явища.

Метод уподібнення – відтворення семантико-стилістичних функцій реалії мови-джерела іншомовним функціональним аналогом – реалією мови перекладача, наприклад:

*The monkeys sat and talked in the upper branches, and there was a hole under the platform where a cobra lived, and he had his little platter of milk every night because he was sacred; and the old men sat around the tree and talked, and pulled at the **big huqas (the water-pipes)** till far into the night. [43, с. 16].*

*У верхів'ї дерева сиділи мавпи, а в норі під камінням майданчика жила кобра, якій щовечора ставили мисочку молока, бо вважали її священною. Літні чоловіки сиділи навколо дерева, балакали до пізньої ночі й курили тютюн з **великих кальянів**. [48, с. 5].*

*'Oho! It is the **jungle brat**, is it?' said Buldeo. 'If thou art so wise, better bring his hide to Khanhiwara, for the Government has set a hundred rupees on his life. Better still, talk not when thy elders speak.' [43, с. 211].*

Ege! То це ж хлопчина з джунглів! – мовив Балдео. – Коли вже ти такий розумний, то віднеси шкуру цього тигра в Канхівару – уряд призначив сто рупій за його голову. А ще краще прикуси язика, коли говорять старші. [48, с. 96].

Гіперонімічне перейменування – це такий спосіб перекладу, при якому видове поняття мови-джерела передається родовим мови перекладу, так наприклад:

*Now get hence, or by the **Sambhur** that I killed (I eat no starved cattle), back thou goest to thy mother, burned beast of the jungle, lamer than ever thou camest into the world! [43, с. 69].*

А тепер геть звідси – бо, клянуся оленем, якого я вполювала (а я не вживаю стерва), ти полетиш до дідька, кульгаючи на всі чотири лапи, обсмалений лісовий покидьку! [47, с.75].

*Baloo looked up to see where the voice came from, and there was **Rann the Kite**, sweeping down with the sun shining on the upturned flanges of his wings* [44, с.177].

*Балу глянув угору, щоб довідатись, звідки лине голос. **Шуліка Чіль** спускався вниз, і краї його піднятих крил були осяяні призахідним сонцем.* [49, с. 268].

Отже, вибір між транскодуванням та перекладом реалії залежить від характеру тексту – його стилістики, контекстуальної важливості реалії, особливостей мови оригіналу та мови перекладу, читацької аудиторії тощо.

На цьому етапі роботи з текстом велику роль відіграє майстерність перекладача, оскільки у кожному конкретному випадку перекладач обирає доречний спосіб передачі реалії, залежно від рівня його обізнаності з культурою, традиціями, історією, географією та ін., з метою досягнення найкращої передачі змісту першотвору.

Також можна зробити узагальнений висновок, що значущість перекладених творів для дітей в Україні визначається тим величезним культурологічним значенням, яке вони мають, адже сьогодні можна впевнено стверджувати, що саме перекладена дитяча література нерідко домінує на полицях українських книгарень, де «національний продукт» представлений переважно творами класиків або фольклором. Не вдаючись до аналізу причин такого становища, зазначимо, що, очевидно, перекладна література для дітей посіла центральне місце у дитячій культурній полісистемі, витіснивши українську на далеку периферію.

Також враховуючи вищезазначене можна зробити висновок про те, що творча професійність українських перекладачів, які спираються на міцні традиції, але також повсякчас вдосконалюють свій фах, допомагає українським дітям знайомитися зі світом

літератури та реальним світом і вдосконалювати свої моральні норми та естетичний смак в очікуванні якісних змін у царині автохтонної україномовної дитячої літератури.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження з теми специфіки відтворення функціональних особливостей реалій – у значенні моно- і полілексемної одиниці, за якою згідно з негласною домовленістю закріплено комплекс етнокультурної інформації – на матеріалі «Книги джунглів» Р. Кіплінга було проведене. Мета дипломної роботи встановлення перед виконаннями роботи, а саме безпосереднього вивчення поняття терміну «реалія» та встановлення функціонально-прагматичних факторів використання реалій у художньому творі та способі їх відтворення у тексті перекладу було виконано. Для досягнення мети були виконані поставлені на початку завдання.

2. Під час виконання роботи було запропоновано розглянути декілька визначень поняття реалії з точки зору таких лінгвістів як С. Влахова, С. Флорина, Л. Нелюбіна, К. Кіяниці, Р. Зорівчак, О. Кундзіча, В. Коптілова, В. Виноградова та ін. Було виокремлено основні приводи трактувати лексичну одиницю як реалію. Було досліджено точки дотику понять «реалія» та «безеквівалентна лексика», а також було запропоновано розглянути точки зору окремих лінгвістів на це питання.

3. Після дослідження поняття «реалія» та його основоположних ознак, було виокремлено основну проблематику, що безпосередньо пов'язана з перекладом цих лексичних одиниць. Були запропоновані етапи перекладацького аналізу, на яких найбільш доцільно було б працювати з реаліями згідно з поставленими методами. Зокрема методи аналізу стають у пригоді під час перекладу реалій у контексті.

4. За виконання роботи було запропоновано розглянути класифікації реалій, що їх запропонували такі дослідники-перекладознавці як В. С. Виноградов, К. Геншельманн, Р. Зорівчак, Влахов, Флорин та Г. Д. Томахін. Було розглянуто декілька класифікацій за різними чинниками, зокрема багато уваги присвячено класифікаціям за формою та змістом лексем-реалій. Також було виокремлено та розглянуто поняття «ономастичних реалій», зокрема увагу було присвячено класифікації, що її запропонував Г. Д. Томахін.

5. Були досліджені актуальні та потенційні труднощі відтворення реалій у перекладах прозових художніх творів. Зокрема увага була присвячена розгляду питання через класифікації проблематик за спільними ознаками, а також запропоновано, на яких етапах варто працювати з цими проблемами. Були встановлені глобальні та конкретні способи уникнення перекладацьких помилок під час роботи з реаліями.

6. За результатами дослідження було встановлено, що характер реалії означає низку її особливостей, як мовної одиниці в лексичних системах вихідної мови та мови перекладу, а також таких факторів як її відомість чи невідомість, літературна й мовна традиція, її приналежність до відповідного класу предметів, часу, місця тощо. При цьому вибір способу перекладу також залежить від вихідної мови та мови перекладу, а саме її граматичних та словотвірних особливостей, культури мови та прийняття чи неприйняття реалій. Реалії мають необмежене стилістичне використання. Проблема полягає в тому, що в тексті оригіналу реалія органічно вплітається та сприймається як щось невід'ємне й зрозуміле для носіїв мови. У такому разі перед перекладачем постає дилема. З одного боку, він повинен передати специфіку такої лексеми, з іншого — спробувати зберегти звичність і втратити специфіку.

7. На матеріалі дослідження, а саме а саме книгах Р. Кіплінга «Книга джунглів» і «Друга книга джунглів» та їх перекладах українською мовою, були виявлені та проаналізовані перекладацькі прийоми відтворення реалій. Також були досліджені думки вчених-лінгвістів щодо доцільних засобів перекладу та співставлені з практичними спостереженнями.

8. Літературний аналіз казок Р. Кіплінга показав, що автор притримується психолого-поведінкових принципів зображення тваринних персонажів. Письменник наділяє їх різною соціальною індивідуально-оригінальною характеристикою, яка не прив'язується до загальноприйнятих канонів чи усталених систем тваринної атрибутики. У Р. Кіплінга немає чіткого розмежування на суто позитивних чи негативних героїв. Його персонажі неідеальні, вони мають як переваги, так і недоліки.

9. Під час виконання роботи були використані такі методи, як діалогічний, порівняльний, узагальнення та аналізу.

10. Дана робота є актуальним структурованим матеріалом для подальших досліджень у цьому напрямку. Також цей матеріал може бути використаний під час навчання спеціалістів відповідного профілю.

11. Отже, всі поставлені на початку роботи завдання були успішно опрацьовані та виконані. Таким чином, мету роботи було також досягнуто. Матеріал роботи, книги Р. Кіплінга «Книга джунглів» і «Друга книга джунглів», був комплексно опрацьований та досліджений на предмет заявленої теми. Всі заявлені методи були використані під час дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НАУКОВІ ПРАЦІ

1. Bloomfield, Leonard. A semasiological differentiation in Germanic secondary ablaut, 1909-1910. *Modern Philology* 7:245-288; pages 345—382 .
1. Lyons J. *Language, meaning and context*. Bungay: Fontana. 1981
2. Warner M. *Once upon a time: A short history of a fairytale*. – L.: Oxford University Press, 2016. – 232 p
3. Zipes J. D. *Fairy tales and art of subversion: the classical genre for children and the process of civilization*. – NY, 1997. – 171 p.
4. Алексеева И. С. А 47. Профессиональное обучение переводчика: Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. 2004. 145 с.
5. Антигіна М. І. Особливості передавання реалій в українських перекладах казок О. Уальда. Дніпро, 2019. 52 с.
6. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. *Іноземна філологія*. Львів, 1985. С. 68 – 69.
7. В. С. Виноградов. В49 Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001, 224 с.
8. Влахов С. Флорин С. *Непереводимое в переводе*. М.: Международные отношения, 1986. 416 с.
9. Воробйова І. *Основи лінгвокраїнознавства : навчальний посібник*. Київ, 2014. 272 с, с. 105
10. Гаман І. В. Національно-специфічна реалія як складова картина світу. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. праць. Харків, 2009. Вип. 23 – 24. С. 85 – 87.
11. Гнатюк Н. Г. Ономастичні реалії в міжкультурному аспекті перекладу англомовних текстів / Н. Г. Гнатюк // Проблеми семантики слова, речення та тексту.

- Збірник наукових праць. / Відп. ред. Н. М. Корбозерова. – Київ, 2003. – Вип. 9 – С. 68–74.
12. Головня А.В. Лінгвокультурологічні особливості картини світу «Книги джунглів» Р. Кіплінга. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго. Вип. 7 Т. 4. 2004. 270 с.
 13. Горбонос О. В. Літературні казки І. Франка та Р. Кіплінга як авторська анімалістична жанроформа: типологічний аспект / О. В. Горбонос // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород, 2016. – Вип. 2. – 93-96 с.
 14. Горбонос О. Літературна казка як предмет науковотеоретичного дискурсу: жанрово прагматичний аспект/ О. Горбонос// Південний архів. Філологічні науки: зб. наук. праць. – В.34. – Херсон, 2006. – 18-24 с.
 15. Гуренко Н. В. Специфіка перекладу суспільно-політичних реалій / Н. В. Гуренко // Вісник СумДУ. Серія Філологія. – Суми : Вид. СумДУ, 2007. – №1, том 2. – С. 91–95.
 16. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство». Київ, 2008. 36 с.
 17. Забродська К. Ю. Місце та значення реалій у лексиці, Державний університет «Житомирська політехніка», 132 с.
 18. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: на матеріалі англомовних перекладів української прози. Front Cover. R. P. Zorivchak. Вид-во ЛДУ, 1989 - English language 213 pages.
 19. Іваницька М.Л. Розвиток уявлень про очуження та одомашнення в європейському перекладознавстві. Київ, 2012. С. 75-82.
 20. Кіяниця К. Ю. Місце реалій у системі безеквівалентної лексики / Науковий вісник Чернівецького університету. – Випуск 69-693: Германська філологія. – Чернівці, 2014. – С.165-168.
 21. Ковалів Ю.І. Літературна герменевтика: монографія. Київ, 2008. 240 с.
 22. Матузкова Е.П. Основные параметры предпереводческого анализа текста // "Нова Філологія". Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. - №34. – С. 294 – 299.

23. Мосьпан Н.В. Семіолінгвістичний аспект українських перекладів казок Р. Кіплінга: монографія. Київ, 2011. 279 с.
24. Мукатаєва Я. В. Слова-реалії як вид без еквівалентної лексики та їх класифікація. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2022. 117 с.
25. Н. Я. Дьяконова, А. А. Долинин ; предисл. и коммент. А. А. Долинина]. - Moscow : Raduga, 1983. - 457 p.
26. О. Л. Кундзіч, Перекладацька думка і перекладацький недомисел, 1954.
27. Одрехівська І. М. Внесок проф. В. В. Коптілова у розвиток українського перекладознавства // Мовні і концептуальні картини світу. Вип. 26 с.
28. Пилипчук О. Лінгвокультурний аспект перекладу (на матеріалі перекладів творів Карла Еміля Францоу українською мовою). Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. Вип. 127. 150 с.
29. Проценко Ю. В. Специфіка англійської літературної казки про тварин (XIX сторіччя): автореф. дис./ Проценко Юлія Василівна [Таврійський нац. ун. ім. В. І. Вернадського]. - Сімферополь: б.в., 2010. – 20 с.
30. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. – Х.: Харківський університет імені В.Н.Каразіна, 2012. – 376с.
31. Стріха М. Кіплінг: справжній і вигаданий / Пер. і упор. М. Стріха. – К.: Факт, 2003. – 456 с.
32. Чередниченко О.І. Про мову і переклад / О.І.Чередниченко. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
33. Шахновська, І.І. Прагматична адаптація під час перекладу англійських анімаційних фільмів / Шахновська І.І., Кондратьєва О.В. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія» 2019. Вип. 40. Т. 3. – 99 с.
34. Папуша О.М. Наратив дитячої літератури: специфіка художнього дискурсу / О.М. Папуша – Т.: Вид-во при держ. пед. ун-ті ім. В. Гнатюка, 2003. – 236 с.

35. Огар Е.І. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки / Е.І. Огар – Львів, «Аз-Арт», 2002. – 158 с.
36. Здражко А. Є. Критерій оцінювання перекладу дитячої літератури / А. Є. Здражко // Філологічні трактати. – Т. 4. – №1. – Суми : Вид-во СумДУ, 2012. – С. 35–43.
37. Потапова А. Є. Дитяча література: підходи та критерії перекладу / А. Є. Потапова // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 49. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 193–197.
38. Ребрій О. В. Творчі виміри перекладу дитячої літератури / О. В. Ребрій // Філологічні трактати. – Т. 4. – № 2. – Суми : Вид-во СумДУ, 2012. – С. 89–94.
39. Warner M. Once upon a time: A short history of a fairytale. – L.: Oxford University Press, 2016. 232 p.
40. Здражко А. Є. Переклад дитячої літератури: «Очуження» чи «одомашнення». *Studia Linguistica*. Випуск 5, 2011, 549-552 с
41. Кльось С. Р., Ковцуняк М. М. Особливості перекладу дитячої поетичної літератури Редьярда Кіплінга українською мовою та російською мовами. *Молодь і ринок*, 2016. № 11-12. 91-99 с.
42. Линтвар О. М. До проблеми художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна. 2012. № 30. С. 144–147.

ДЖЕРЕЛА МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

43. Kipling R. *The Jungle Book*. N. Y. : The Century Co., 1913. 244 с.
44. Kipling R. *The Second Jungle Book*, Macmillan and Co., Ltd. - 1913 - 299 с.
45. Кіплінг Р. Казки / Р. Кіплінг [пер. В. Панченко] / - К.: «Махаон», 2014. – 192 с.
46. Кіплінг Р. Книга джунглів : збірник / пер. Л. Старікова ; адапт. та передм. А. Клімова. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. 237 с.
47. Кіплінг Р. Мауглі / пер. з англ. Д. Радієнко. Харків : Фоліо, 2013. 80 с.

48. Кіплінг Р. Мауглі : оповідання / пер. з англ. В. Прокопчук. Київ : Веселка, 1979. 129 с.
49. Кіплінг Р. Мауглі : оповідання / пер. з англ. Г. Швець. Київ : Країна Мрій, 2010. 400 с.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

50. Granby N. O. Fantasy and fairy-tales in children`s literature/ Childhood and children`s literature. – Newcastle, 2014. – № 4. – 94- 113 p.
51. Knoepfelmacher U. C. Introduction: Literary Fairy Tales and The Value of Impurity. – Wayne: Wayne State University Press, 2003. – vol. 17. – 15-36 p.
52. Селіванова О. А. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

53. Волкова, С. Г. Реалії та особливості їх перекладу в літературі / Волкова С. Г. // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. – 2021. – Частина 2. – Т. 32 (71). – С. 15-20.
54. Іваницька М. Л. «Своє» та «чуже» у теорії перекладу та структурі мовної особистості перекладача. URL <http://zavantag.com/docs/2053/index-14667-1.html>.
55. Корунець І. Доместикація як засіб збагачення національних мов і літератур. Український журнал іноземної літератури Всесвіт. – №5/6. – 2012. URL:<http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/984/41/>
56. Нефьодорова О. Д. Лінгвостилістичний аналіз текстів американської літературної казки/ Нефьодорова О. – К., 2015. – Режим доступу: http://5ka.su/ref/literature/0_object39600.html
57. Партико З.В. Норми редагування перекладів // Вісник книжкової палати. – 2013. – № 7. – С.9-13. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2013_7_3
58. Сайко М. Відтворювання і стандартизація медичної термінології в німецько-українських лексикографічних джерелах, 2021. URL:

https://www.academia.edu/en/60877256/Відтворювання_і_стандартизація_медичної_термінології_в_німецько_українських_лексикографічних_джерелах

59. Селіванова О.О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій / О. О. Селіванова // Нова філологія. – 2012. – № 50. – С. 201- 208. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2012_50_58.

ДОДАТКИ

Відтворення ономастичних реалій за [44]

Оригінал	Переклад
‘There is no one in the jungle that knows that I, Bagheera, carry that mark—the mark of the collar; and yet, Little Brother, I was born among men, and it was among men that my mother died—in the cages of the king’s palace at Oodeypore .	– Ніхто у джунглях не знає, що я, Багіра, маю такий знак – слід від нашійника. Але я народилася серед людей, Малий Братику, і з поміж людей вмерла моя мати – у королівському звіринці, в Удайпурі .
Hast thou ever heard me speak of the Bandar-log till today?’	Хіба ти хоч колись чув від мене слово про Бандар логів?
‘Up, Up! Up, Up! Hillo! Illo! Illo , look up, Baloo of the Seeonee Wolf Pack!’	– Вгору, вгору! Хілло! Хілло! Хілло , подивися вгору, Балу з Сіонійської Зграї!
‘Oho! It is the jungle brat, is it?’ said Buldeo. ‘If thou art so wise, better bring his hide to Khanhiwara , for the Government has set a hundred rupees on his life. Better still, talk not when thy elders speak.	— Ого! Це так говорить чортеня з Джунглів? — промовив, нарешті, Бульдео. — Коли ти такий розумний, то краще відніс би його шкуру до Канхівари . Адже уряд призначив за його голову сто рупій! А ще краще — помовчав би, коли говорять старші.
The Bandar-log have taken him beyond the river to the monkey city—to the Cold Lairs .	Вони потягли його за річку, до мавпячого міста – у Холодний Барліг .
‘So men are afraid of the People of the Jungle here also.’ ‘No man’s cub can run with the people of the jungle,’ howled Shere Khan.	– Отже, і тут бояться Народу Джунглів! – Жодна людська дитина не може жити з Народом Джунглів! – заревів Шер Хан.
‘Mowgli,’ said Baloo, ‘thou hast been talking with the Bandar-log—the Monkey People .’	– Мауглі! – ревноу Балу – Ти познайомився з Бандар логами, Мавпячим Народом?
All that is told here happened some time before Mowgli was turned out of the Seeonee Wolf Pack , or revenged himself on Shere Khan the tiger.	Усе, про що тут піде мова, відбулося задовго до того, як Мауглі став вигнанцем Сіонійської Зграї і помстився тигрові Шер Хану.
Tabaqui came to the cave and told him rudely enough that he was wanted at the Council Rock , he laughed till Tabaqui ran away. Then Mowgli went to the Council, still laughing.	Врешті решт він знайшов потрібну гілку, і ввечері, коли Табакі підбіг до печери і дуже грубо гавкнув, що Мауглі треба йти на Скелю Ради , він засміявся так знущально, що Табакі втік. І тоді Мауглі, так само сміючись, рушив до Скелі Ради .
And Mowgli had not the faintest idea of the difference that caste makes between man and man.	До того ж Мауглі не розумів різниці між людьми, яку створюють касти .
Shere Khan was the tiger who lived near the Waingunga River , twenty miles away.	Шер Хан облюбував місцину за двадцять миль звідси, біля річки Вайнганги .
The monkeys sat and talked in the upper branches, and there was a hole under the platform where a cobra lived, and he had his little platter	У верхів’ї дерева сиділи мавпи, а в норі під камінням майданчика жила кобра, якій щовечора ставили мисочку молока, бо

<p>of milk every night because he was sacred; and the old men sat around the tree and talked, and pulled at the big huqas (the water-pipes) till far into the night.</p>	<p>вважали її священною. Літні чоловіки сиділи навколо дерева, балакали до пізньої ночі й курили тютюн з великих кальянів.</p>
<p>‘Oho! It is the jungle brat, is it?’ said Buldeo. ‘If thou art so wise, better bring his hide to Khanhiwara, for the Government has set a hundred rupees on his life. Better still, talk not when thy elders speak.’</p>	<p>– Еге! То це ж хлопчина з джунглів! – мовив Балдео. – Коли вже ти такий розумний, то віднеси шкуру цього тигра в Канхівару – уряд призначив сто рупій за його голову. А ще краще прикуси язика, коли говорять старші.</p>

Відтворення ономастичних реалій за [47]

Оригінал	Переклад
‘There is no one in the jungle that knows that I, Bagheera, carry that mark—the mark of the collar; and yet, Little Brother, I was born among men, and it was among men that my mother died—in the cages of the king’s palace at Oodeypore .	— Ніхто в Джунглях не знає, що я, Багіра, ношу цю позначку — слід нашійника; а я, Братику, народилась поміж; людей, і там померла моя мати — в клітці князівського палацу в Удейпурі .
Hast thou ever heard me speak of the Bandar-log till today?’	Чи чув ти коли-небудь, щоб я хоч словом згадав цих Бандар-Логів
‘Up, Up! Up, Up! Hillo! Illo! Illo , look up, Baloo of the Seonee Wolf Pack!’	— Вгору, вгору! Вгору, вгору! Гілло! Ілло! Ілло , поглянь вгору, Балу з Сіонійської Вовчої Зграї!
‘Oho! It is the jungle brat, is it?’ said Buldeo. ‘If thou art so wise, better bring his hide to Khanhiwara , for the Government has set a hundred rupees on his life. Better still, talk not when thy elders speak.	— Ого! Це так говорить чортеня з Джунглів? — промовив, нарешті, Бульдео. — Коли ти такий розумний, то краще відніс би його шкуру до Канхівари . Адже уряд призначив за його голову сто рупій! А ще краще — помовчав би, коли говорять старші.
The Bandar-log have taken him beyond the river to the monkey city—to the Cold Lairs .	Бандар-Логи потягли його за річку, у своє місто — в Холодні Печери .
‘So men are afraid of the People of the Jungle here also.’ ‘No man’s cub can run with the people of the jungle,’ howled Shere Khan.	Виходить, що й тут люди бояться Племен Джунглів! — Не може Людське дитинча бігати з Племенем Джунглів! — заревів Шер-Хан.
‘Mowgli,’ said Baloo, ‘thou hast been talking with the Bandar-log—the Monkey People .’	— Мауглі,— сказав Балу, — ти мав розмову з Бандар-Логами, з Мавпячим Племенем?
All that is told here happened some time before Mowgli was turned out of the Seonee Wolf Pack , or revenged himself on Shere Khan the tiger.	Все, про що ми тут оповімо, сталося за деякий час до того, як Мауглі вигнали а Сіонійської Вовчої Зграї і він помстився Шер-Ханові.
Tabaqui came to the cave and told him rudely enough that he was wanted at the Council Rock , he laughed till Tabaqui ran away. Then Mowgli went to the Council, still laughing.	Потім знайшов гілку, яка цілком задовольнила його, і ввечері, коли до печери прийшов Табакі й досить грубо переказав, що його чекають на Скелі Ради , він зайшовся реготом. Переляканий Табакі дременував геть. Після цього Мауглі, все ще сміючись, пішов на Раду.
And Mowgli had not the faintest idea of the difference that caste makes between man and man.	Так само не мав Мауглі щонайменшої уяви про відмінності, які існують між людьми різних каст .

<p>Shere Khan was the tiger who lived near the Waingunga River, twenty miles away.</p>	<p>Шер-Хан — це тигр, що жив за двадцять миль звідси, на березі річки Вайнгунги.</p>
<p>The monkeys sat and talked in the upper branches, and there was a hole under the platform where a cobra lived, and he had his little platter of milk every night because he was sacred; and the old men sat around the tree and talked, and pulled at the big huqas (the water-pipes) till far into the night.</p>	<p>На верхніх гілках стрибали й верещали мавпи, а під терасою в ямі жила кобра, якій щовечора приносили мисочку молока, бо вважали її священною. Старі сідали навколо дерева, розмовляли і смалили свої "гука" (люльки з водою) аж до пізньої ночі.</p>
<p>‘Oho! It is the jungle brat, is it?’ said Buldeo. ‘If thou art so wise, better bring his hide to Khanhiwara, for the Government has set a hundred rupees on his life. Better still, talk not when thy elders speak.’</p>	<p>— Ого! Це так говорить чортеня з Джунглів? — промовив, нарешті, Бульдео. — Коли ти такий розумний, то краще відніс би його шкуру до Канхівари. Адже уряд призначив за його голову сто рупій! А ще краще — помовчав би, коли говорять старші.</p>

Відтворення імен персонажів за [48]

Оригінал	Переклад
<p>It was the jackal—Tabaqui, the Dish-licker—and the wolves of India despise Tabaqui because he runs about making mischief, and telling tales, and eating rags and pieces of leather from the village rubbish-heaps.</p> <p>He found a branch that satisfied him, and in the evening when Tabaqui came to the cave and told him rudely enough that he was wanted at the Council Rock, he laughed till Tabaqui ran away.</p>	<p>То був шакал, підлий Табакі, – усі вовки Індії зневажають Табакі за те, що він усюди нишпорить, збурює ворожнечу, розносить плітки і збирає покидь на сільському смітнику.</p> <p>Врешті решт він знайшов потрібну гілку, і ввечері, коли Табакі підбіг до печери і дуже грубо гавкнув, що Мауглі треба йти на Скелю Ради, він засміявся так знущально, що Табакі втік.</p>
<p>‘His mother did not call him Lungri [the Lame One] for nothing,’ said Mother Wolf quietly.</p>	<p>– Недаремно рідна мати назвала його Лангрі – Кульгавий, – презирливо докинула мати Вовчиця.</p>
<p>‘And it is I, Raksha [The Demon], who answers. The man’s cub is mine, Lungri—mine to me!’</p>	<p>– А я, Ракша (Чортиця), кажу тобі: людське дитинча моє, Лан грі, і лишиться в мене!</p>
<p>Then the only other creature who is allowed at the Pack Council—Baloo, the sleepy brown bear who teaches the wolf cubs the Law of the Jungle: old Baloo, who can come and go where he pleases because he eats only nuts and roots and honey—rose upon his hind quarters and grunted.</p>	<p>І цієї миті звівся на задні лапи і загарчав звір іншої породи, присутній на Раді Зграї, – Балу, вайлуватий бурий ведмідь, який навчав вовчат Закону Джунглів, він блукав, де хотів, бо споживав самі лише горіхи, мед та коріння.</p>
<p>Akela never raised his head from his paws, but went on with the monotonous cry: ‘Look well!’</p>	<p>Акела жодного разу не підвів голови, що лежала на передніх лапах, лише час від часу скавулів: – Дивіться ж, гей, вовки!</p>
<p>Mowgli was still deeply interested in the pebbles, and he did not notice when the wolves came and looked at him one by one.</p>	<p>А Мауглі сидів собі й безжурно бавився камінцями і навіть не зважав, що вовки по черзі підходили та оглядали його.</p>
<p>Bagheera killed right and left as he felt hungry, and so did Mowgli—with one exception.</p>	<p>Понад усе він любив забиратися з Багірою в самісіньку гущавину лісу, спати там весь день, а вночі стежити, як Багіра іде на лови.</p>
<p>Here Baloo rubbed his faded brown shoulder against the Panther, and they went off to look for Kaa the Rock Python.</p>	<p>Балу штовхнув Багіру лиялим бурим плечем, і вони удвох вирушили на пошуки гірського удава Каа.</p>
<p>The priest was a clever man, and he knew that Messua was wife to the richest villager in the place.</p>	<p>Жрець був хитрий пройда і запам’ятав, що чоловік Мессуа – заможний селянин.</p>
<p>So she said, ‘Nathoo, O Nathoo!’ Buldeo says thou art a wizard, but I know thou hast avenged Nathoo’s death.</p>	<p>І тихенько покликала: – Натху! О, Натху! Балдео каже, що ти чаклун, та я знаю, що ти помстився за смерть мого Натху.</p>
<p>It was the village club, and the head-man and the watchman and the barber, who knew all the gossip of the village, and old Buldeo, the village hunter, who had a Tower musket, met and smoked.</p>	<p>Тут було сільське збіговисько, куди приходили викурити люльку і сільський староста, і перукар, і сторож, що знали всі сільські побрехеньки, і старий Балдео, сільський мисливець, у якого був справжній англійський мушкет.</p>

<p>‘Fool that I am! Oh, fat, brown, root-digging fool that I am,’ said Baloo, uncoiling himself with a jerk, ‘it is true what Hathi the Wild Elephant says: ‘To each his own fear’; and they, the Bandar-log, fear Kaa the Rock Snake.</p>	<p>– Ох, який я бевзь! Старий товстий дурило, травоїдний нікчема! – проревів Балу, раптом випроставшись. – Правду каже дикий слон Хатхі: "У кожного свій страх".</p>
<p>So Baloo, the Teacher of the Law, taught him the Wood and Water Laws: how to tell a rotten branch from a sound one; how to speak politely to the wild bees when he came upon a hive of them fifty feet above ground; what to say to Mang the Bat when he disturbed him in the branches at midday; and how to warn the water-snakes in the pools before he splashed down among them.</p>	<p>Хлопець лазив по деревах не згірше, ніж плавав, а плавав так само добре, як бігав, і Балу – Учитель Закону – знайомив його з усіма правилами в лісі й на воді: як відрізати трухляву гілку від міцної; як чемно привітатися з дикими бджільми, коли зустрінеш рій на дереві; що сказати кажанові Мангу, якщо розбудиш його опівдні; як заспокоїти водяних змій, перш ніж пірнути у ставок.</p>
<p>Now get hence, or by the Sambhur that I killed (I eat no starved cattle), back thou goest to thy mother, burned beast of the jungle, lamer than ever thou camest into the world!</p>	<p>А тепер геть звідси – бо, клянуся оленем, якого я вполювала (а я не вживаю стерва), ти полетиш до дідька, кульгаючи на всі чотири лапи, обсмалений лісовий покидьку!</p>
<p>Baloo looked up to see where the voice came from, and there was Rann the Kite, sweeping down with the sun shining on the upturned flanges of his wings</p>	<p>Балу поглянув угору і побачив шуліку Чиля, що плавно спускався вниз і чие окрилля блищало на сонці.</p>

Відтворення імен персонажів за [47]

Оригінал	Переклад
<p>It was the jackal—Tabaqui, the Dish-licker—and the wolves of India despise Tabaqui because he runs about making mischief, and telling tales, and eating rags and pieces of leather from the village rubbish-heaps.</p> <p>He found a branch that satisfied him, and in the evening when Tabaqui came to the cave and told him rudely enough that he was wanted at the Council Rock, he laughed till Tabaqui ran away.</p>	<p>То був шакал Табакі, Блюдолиз, а вовки індійських лісів зневажають Табакі: він тільки й знає, що нишпорить скрізь, робить різні капості, розносить плітки та їсть ганчір'я й обрізки шкіри на смітниках коло сіл.</p> <p>Потім знайшов гілку, яка цілком задовольнила його, і ввечері, коли до печери прийшов Табакі й досить грубо переказав, що його чекають на Скелі Ради, він зайшовся реготом, переляканий Табакі дременував геть.</p>
<p>‘His mother did not call him Lungri [the Lame One] for nothing,’ said Mother Wolf quietly.</p>	<p>— Недарма Шер-Ханова мати прозвала його Ленгри (Кульгавим), — спокійно зауважила Мати Вовчиця.</p>
<p>‘And it is I, Raksha [The Demon], who answers. The man’s cub is mine, Lungri—mine to me!’</p>	<p>А це я, Ракша (Сатана), відповідаю тобі! Людське дитинча моє! Чуєш ти, Кульгавий, — тільки моє!</p>
<p>Then the only other creature who is allowed at the Pack Council—Baloo, the sleepy brown bear who teaches the wolf cubs the Law of the Jungle: old Baloo, who can come and go where he pleases because he eats only nuts and roots and honey—rose upon his hind quarters and grunted.</p>	<p>Тоді єдиний звір іншої породи, допущений на Племінну Раду, — Балу, сонливий бурий ведмідь, який навчав вовчат Закону Джунглів, старий Балу, що мав право блукати скрізь, де йому заманеться, бо він їв лише горіхи, коріння та мед, — звівся на задні лапи й прогарчав</p>
<p>Akela never raised his head from his paws, but went on with the monotonous cry: ‘Look well!’</p>	<p>Акела не підводив голови, що лежала на передніх лапах, але продовжував одноманітний заклик: — Дивіться уважніше!</p>
<p>Mowgli was still deeply interested in the pebbles, and he did not notice when the wolves came and looked at him one by one.</p>	<p>А Мауглі грався собі своїми камінцями і не звертав ніякої уваги на вовків, які підходили один за одним, щоб роздивитись його.</p>
<p>Bagheera killed right and left as he felt hungry, and so did Mowgli—with one exception.</p>	<p>Коли Багіра була голодна, вона біла праворуч і ліворуч; те саме робив і Мауглі — за одним лише винятком.</p>
<p>Here Baloo rubbed his faded brown shoulder against the Panther, and they went off to look for Kaa the Rock Python.</p>	<p>Балу потерся своїм вилялялим бурим плечем об пантеру, і вони пішли розшукувати Каа, кам'яного пітона.</p>
<p>The priest was a clever man, and he knew that Messua was wife to the richest villager in the place.</p>	<p>Жрець був людина спритна, і він знав, що чоловік Мессуа, — найбагатший господар у селі.</p>
<p>So she said, ‘Nathoo, O Nathoo!’</p> <p>Buldeo says thou art a wizard, but I know thou hast avenged Nathoo’s death.</p>	<p>— Нату, о Нату! — промовила вона ім'я свого сина.</p> <p>Бульдео каже, що ти — чаклун, але я знаю, що ти помстився тигрові за мого Нату!</p>
<p>It was the village club, and the head-man and the watchman and the barber, who knew all the gossip of</p>	<p>Це було щось подібне до сільського клубу: тут зустрічались і курили свої люльки староста,</p>

the village, and old Buldeo , the village hunter, who had a Tower musket, met and smoked.	сторож, перукар, що знав усі сільські брехні, а також старий Бульдео — сільський мисливець, у якого була закурена давня рушниця марки "Тауер".
'Fool that I am! Oh, fat, brown, root-digging fool that I am,' said Baloo, uncoiling himself with a jerk, 'it is true what Hathi the Wild Elephant says: 'To each his own fear'; and they, the Bandar-log, fear Kaa the Rock Snake.	— Дурень, от я хто! Товстий, бурий дурень, який тільки й уміє копати коріння! — закричав Балу, підскачовши з землі. — Правду казав Хаті, дикий слон : "Для кожного — свій страх".
So Baloo, the Teacher of the Law, taught him the Wood and Water Laws: how to tell a rotten branch from a sound one; how to speak politely to the wild bees when he came upon a hive of them fifty feet above ground; what to say to Mang the Bat when he disturbed him in the branches at midday; and how to warn the water-snakes in the pools before he splashed down among them.	Тому Балу, законовчитель, навчав Його тепер усіх Законів лісу й води: як відрізнити суху гілку від здорової; як з пошаною розмовляти з дикими бджолами, коли лізеш до їхнього вулика на п'ятдесят футів від землі; що казати Мангу, кажанові , коли ненароком потурбуєш його на гілці вдень; як попереджати водяних гадюк, перед тим як стрибнути в озеро.
Now get hence, or by the Sambhur that I killed (I eat no starved cattle), back thou goest to thy mother, burned beast of the jungle, lamer than ever thou camest into the world!	А тепер забирайся звідси, бо, присягаюся Самбгуром , якого я вбила (адже я не їм охлялої худоби!), ти повернешся до своєї матері, обсмалена скотино Джунглів, ще кульгавіший, аніж з'явився на світ!
Baloo looked up to see where the voice came from, and there was Rann the Kite , sweeping down with the sun shining on the upturned flanges of his wings	Балу глянув угору, щоб довідатись, звідки лине голос. Шуліка Чіль спускався вниз, і краї його піднятих крил були осяяні призахідним сонцем.

Відтворення реалій у перекладі [49]

Оригінал	Переклад
Tabaqui	
<p>When ye say to Tabaqui, " My Brother ! " when ye call the Hyena to meat, Ye may cry the Full Truce with Jacala-the Belly that runs on four feet.</p>	<p>Коли кличеш ти братом Табакі, чи до учти з гієною йдеш, Станеш рівня ходячому шлунку, доки врешті голодним помреш.</p>
<p>But now, because Eye- of-the-Spring is red, and Mor, forsooth, must show his naked legs in some spring dance, the Jungle goes mad as Tabaqui.</p>	<p>Але зараз, лише через те, що Око Весни, бачте, почервоніло, а Мо, по суті, мусить показувати в якомусь весняному танці свої оголені ноги, всі джунглі подуріли, наче Табакі...</p>
<p>For the sake of him who loves Thee beyond all else that moves, When thy Pack would make thee pain, Say: "Tabaqui sings again."</p>	<p>Пам'ятай, що я, Балу, Над усіх тебе люблю; Стане ж сумно серцю вкрай – Ти Шир-Хана пригадай; Стане тоскно, хоч завий, Знай: Табакі ще живий.</p>
Baloo	
<p>But, one year, Baloo's words came true, and Mowgli saw all the Jungle working under the Law. Baloo looked very grave, and mumbled half to himself: " If I were alone I would change my hunting- grounds now, before the others began to think.</p>	<p>Та якось одного нещасливого року слова Балу справдилися, і Мауглі побачив, як всі джунглі коряться Закону... Ведмідь дуже посерйознішав і пробурмотів наче сам до себе: "Шкода, що я не сам, інакше негайно змінив би своє місце полювання, перш ніж інші спохопляться".</p>
<p>That spring the mohwa tree, that Baloo was so fond of, never flowered.</p>	<p>Тієї весни мадгука — улюблене дерево Балу — не зацвіла взагалі.</p>
<p>"The river has fallen since last night, " said Baloo. "O Hathi, hast thou ever seen the like. of this drought ? "</p>	<p>"З учорашньої ночі вода спала, — сказав Балу. — О Хатхі, чи бачив ти коли-небудь щось схоже на таку посуху?"</p>
<p>" The water cannot live long, " said Baloo, joining them. " Look across. Yonder are trails like the</p>	<p>"Вода не виживе довго, - сказав Балу, наближаючись до них, - дивись, скрізь сліди,</p>

roads of Man. "	схожі на стежки людини!"
Raksha	
"Peace, peace, Raksha ! " said Father Wolf, lazily. "Our Frog has come back again -so wise that his own father must lick his feet ; and what is a cut, more or less, on the head ?	“Годі, годі, Ракшо! - ліниво гукнув Батько Вовк. - Наше Жабеня знову повернулося - і таке мудре, що його власний батько мусить лизати йому ноги; і що то означає - одним порізом на голові більше чи одним менше?”
"Man goes to Man" at the last Raksha, our mother said.	Людина врешті-решт іде до Людини. Ракша, наша матір, казала...
Man-cub - Master of the Jungle - Son of Raksha, Lair-brother to me — though I forget for a little while in the spring, thy trail is my trail, thy lair is my lair, thy kill is my kill, and thy death-fight is my death- fight.	Людське Дитинча... Хазяїне джунглів... Сину Ракші, мій Брате по Лігву... хоч я весною і забуваю про тебе ненадовго, але твоя стежка — моя стежка, твоє лігво — моє лігво, твоя здобич — моя здобич і твоя смертельна битва — моя смертельна битва.
Of that Looking Over we two only remain; for Raksha, thy lair-mother, is dead with thy lair-father; the old Wolf Pack is long since dead; thou knowest whither Shere Khan went, and Akela died among the dholes, where, but for thy wisdom and strength, the second Seonee Pack would also have died.	Із тих, хто був присутнім на тих Оглядинах, тільки ми вдвох із ним і залишилися, бо Ракша, твоя мати по лігву, мертва, як і твій батько по лігву; вся стара Вовча Зграя давно мертва; ти сам відаєш, куди зник Шир-Хан, як Акела загинув у битві з дголами, в якій, коли б не твоя мудрість і сила, і друга Сіонійська Зграя також загинула б.
Akela	
Akela by the river said it, that Mowgli should drive Mowgli back to the Man- Pack.	Ще Акела на річці казав, що Мауглі, безумовно, сам прожене Мауглі назад до людської Зграї.
Now Akela said to me many foolish things before he died, for when we die our stomachs change.	Тоді, перед смертю, Акела наговорив мені багато дурниць, бо коли ми помираємо, наше нутро змінюється.
Akela, or even Phao, would have silenced them; yet Mowgli was afraid.	Акела чи навіть Фао угамували б їх, однак Мауглі злякався.
The second year after the great fight with Red Dog and the death of Akela, Mowgli must have been nearly seventeen years old.	Через рік після великої битви з Рудими Псами та смерті Акели Мауглі виповнилося десь років сімнадцять.

And Mowgli sat through it all till the cold daybreak, when Phao's wet, red muzzle was dropped in his hand, and Mowgli drew back to show the gaunt body of Akela.	А Мауглі просидів непорушно аж до прохолодного світанку, коли вологий, закривавлений писк Фао тицьнувся йому в руку, і хлопець відсунувся, щоби показати кощаве тіло Акели.
Mowgli	
But, one year, Baloo's words came true, and Mowgli saw all the Jungle working under the Law.	Та якось одного нещасливого року слова Балу справдилися, і Мауглі побачив, як всі джунглі коряться Закону...
It began when the winter Rains failed almost entirely, and Ikki, the Porcupine, meeting Mowgli in a bamboo-thicket, told him that the wild yams were drying up.	Це почалося тоді, коли майже повністю стихли зимові дощі, й Іккі дикобраз, зустрівши Мауглі в бамбукових заростях, повідав йому, що починає сохнути дикий ямс.
Mowgli, who had never known what real hunger meant, fell back on stale honey, three years old, scraped out of deserted rock-hives-honey black as a sloe, and dusty with dried sugar.	Мауглі, котрий ніколи не знав, що таке справжній голод, опустився до споживання несвіжого трирічного меду, вишкрябаного з покинутих дикими бджолами стільників у скелях, — меду чорного, як терен, ще й зацукрованого.
It was here that Mowgli came nightly for the cool and the companionship.	Саме сюди приходив Мауглі вночі, щоб освіжитися та поспілкуватися.
Wretched as the Jungle People were, even Hathi could not help chuckling ; while Mowgli, lying on his elbows in the warm water, laughed aloud, and beat up the scum with his feet.	Навіть сам Хатхі, котрий, як і весь Народ джунглів, мав вельми жалюгідний вигляд, не зміг не засміятися, тоді як Мауглі, обіпершись ліктями у теплій воді, голосно зареготав, аж збив ногами піну.
Bagheera	
All the game in the Jungle was no more than skin and bone, and Bagheera could kill thrice in a night, and hardly get a full meal.	Вся дичина у джунглях вихудла, тільки шкура та кістки, тож Багіра міг ловити здобич хоч тричі за ніч, а все одно лишався голодним.
The river-turtles had long ago been killed by Bagheera, cleverest of hunters, and the fish had buried themselves deep in the dry mud.	Всі річкові черепахи давним-давно були впольовані Багірою, найспритнішим з мисливців, а риба схоронилася глибоко у висохлому мулі.
But his eye, under his matted forelock, was cool and quiet, for Bagheera was his adviser in this time of trouble, and told him to go quietly, hunt slowly,	Та погляд із-під скуйовдженого чуба залишався холодним і спокійним, бо його порадиником у цей тривожний час був Багіра, і він порадив

and never, on any account, to lose his temper.	триматися спокійно, полювати без поспіху і ніколи, ні за що на світі, не втрачати витримки.
Bagheera's back began to curve like a bamboo in a high wind, but Hathi lifted up his trunk and spoke quietly.	Спина Багіри почала згинатися, наче бамбук від сильного вітру, але Хатхі підняв свого хобота і почав спокійну розмову.
Bagheera sprang to his feet, thrust up his head as far as he could, sniffed, and stiffened through every curve in his body.	Раптом Багіра підскочив на ноги, закинула високо голову, як міг, понюшив повітря та напружився кожним вигином свого тіла.
Oodeypore	
Remember, I was in the King's cages at Oodeypore.	Не забувай, я побував у клітках Правителя в Удайпурі.
I have seen the like in the street of Oodeypore, before our cages.	Я бачив схожі на вулицях Удайпура, перед нашими клітками.
I was born in the King's cages at Oodeypore, and it is in my stomach that I know some little of Man.	Я народився у клітках Раджі в Удайпурі і тому цілком природно, що я знаю дещо про людину.
This place is rank with Man, but here is just such a bed as they gave me to lie upon in the King's cages at Oodeypore.	Це місце протухло людиною, але тут точнісінько таке ж саме ліжко, на якому мені давали лежати у королівській клітці в Удайпурі!
Even so did men talk round the King's cages at Oodeypore.	Точнісінько так розмовляли чоловіки навколо королівських кліток у місті Удайпур.
Bandar-log	
"Ah, " said Mowgli, quite gravely, "must I go to the marshes and catch little fish and sleep in a tree, or must I ask help of the Bandar-log and crack nuts, while the Pack fight below ? "	“Ах, — досить похмуро відказав на те Мауглі, — так я, значить, мушу йти на болота й ловити там мальків, а також спати на деревах, чи, може, мені попросити допомоги у Бандар-логів та йти потім колоти горіхи, поки Згряя битиметься внизу?”

Men are blood- brothers of the Bandar-log.	Люди — кривні брати Бандар-логів.
There was a yelling and scattering of bandar-log in the new-budding branches above, and there stood Mowgli, his chest, filled to answer Mor, sinking in little gasps as the breath was driven out of it by this unhappiness.	Угорі, на гілках, усяних новими бруньками, розпорошилися та розверещалися Бандар-логи, а неподалік стояв Мауглі, і його груди, що завмерли на повному вдиху для відповіді Мо, тепер помалу опускалися в міру того, як повітря виходило з легень під тиском цього нещастя.
He stared all round him, but he could see no more than the mocking bandar- log scudding through the trees, and Mor, his tail spread in full splendor, dancing on the slopes below.	Він роззирався довкола, але бачив лише насмішкувате плем'я Бандар-логів, яке швидко та плавно гасало поміж дерев, а також павича Мо із хвостом, розпущеним на всю свою велич, коли той танцював унизу на схилах.
He moved, Bandar- log fashion, into the next tree, and so on into the next and the next, the Pack following with lifted hungry heads.	Він перелетів, у мавпячий спосіб, на сусіднє дерево, а потім далі, на інше та ще інше, а Згряя бігла слідом із задерними догори голодними мордами.
Каа	
Hathi and his sons are like Kaa, the Rock Python.	Хатхі та його троє синів де в чому подібні до Каа, скельного пітона.
Kaa never made fun of Mowgli any more, but accepted him, as the other Jungle People did, for the Master of the Jungle, and brought him all the news that a python of his size would naturally hear.	Каа ніколи більше не кепкував із Мауглі, а лише визнавав його, як і весь Народ джунглів, за Хазяїна джунглів, і приносив йому всі новини, які пітон його розміру зазвичай міг десь почути.
What Kaa did not know about the Middle Jungle, as they call it, — the life that runs close to the earth or under it, the boulder, burrow, and the tree- bole life, - might have been written upon the smallest of his scales.	А те, чого Каа не знав про Середні джунглі, як їх називали, — про життя, що протікало близько до поверхні землі чи під нею, під камінням, у норах і під пеньками, — можна було записати на найменшій лусочці його шкіри.
That afternoon Mowgli was sitting in the circle of Kaa's great coils, fingering the flaked and broken old skin that lay all looped and twisted among the rocks just as Kaa had left it.	ого дня по обіді Мауглі сидів у оточенні великих кілець Каа, перебираючи пальцями облуплену та подерту стару шкіру, що лежала вся перекручена та сплутана серед скель, як її залишив пітон.

Of course, Kaa could have crushed a dozen Mowglis if he had let himself go; but he played carefully, and never loosed one tenth of his power.	Звісно, Каа міг би розчавити дюжину Мауглі, якби лише дозволив собі, але він грався обережно й не вивільняв навіть десятої частини своєї сили.
Messua	
But meantime the village had got hold of Messua and her husband, who were undoubtedly the father and mother of this Devil-child, and had barricaded them in their own hut, and presently would torture them to make them confess they were witch and wizard, and then they would be burned to death.	А тим часом селяни схопили Мессву та її чоловіка, котрі, без сумніву, були батьком і матір'ю того Дияволеняти, та й зачинили їх в їхній власній оселі, і невдовзі катуватимуть їх, аби змусити зізнатися, що вони відьма та чаклун, а затим їх спалять живцем.
Messua's husband had some remarkably fine buffaloes, too.	Чоловік Мессви має навдивовижу гарних буйволів, правда-правда.
Why, said Buldeo, the head- man of the village would report that Messua and her husband had died of snake- bite.	Аж ніяк, відповідав Балдію, староста доповість, що Мессва та її чоловік померли від укусу змії.
What have Messua and her man to do with me that they should be about the Red Flower?	Який стосунок до мене мають Мессва та її чоловік, щоби через це опинитися в пастці; і що означає вся ця розмова про Червону Квітку?
He crept along outside the wall till he came to Messua's hut, and looked through the window into the room.	Він прокрадався уздовж зовнішньої частини стіни, поки не дістався до хатини Мессви та не зазирнув крізь вікно до кімнати.
Nathoo	
I gave thee milk, Nathoo, dost thou remember? "	Я давала тобі молоко, Натху, ти пам'ятаєш?
But art thou him I called Nathoo, or a Godling, indeed?	Але хто ти: чи той, кого я звала Натху, чи бог?
"I am Nathoo, " said Mowgli, " I am very far from my own place."	“Я Натху, — відповів Мауглі. — Я дуже далеко від своїх місць”.
"And if thou art Nathoo whom the tigers carried away, " Messua went on, choking, " he is then thy younger brother".	“А якщо ти Натху, котрого забрав тигр, — продовжила Мессва, задихаючись від хвилювання, — тоді це твій молодший брат“.

He drank the warm milk in long gulps, Messua patting him on the shoulder from time to time, not quite sure whether he were her son Nathoo of the long ago days, or some wonderful Jungle being, but glad to feel that he was at least flesh and blood.	Він пив тепле молоко великими ковтками, а Мессва час від часу погладжувала його по плечі, не до кінця впевнена, чи був він її сином Натху з давно проминутих днів, чи якимось дивовижним створінням із джунглів, але рада була відчувати, що він, принаймні, був із плоті та крові.
Kanhiwara	
Kanhiwara is thirty miles from here, but at Kanhiwara we may find the English.	Кханхівара за тридцять миль звідси, у Кханхіварі ми зможемо знайти англійців...
Ye know the trail to Kanhiwara ?	Ви знаєте стежку на Кханхівару?
Neither man nor beast shall stay you till ye come within eye-shot of Kanhiwara.	Ні людина, ні звір не спинять вас, поки ви не побачите Кханхівари.
If we reach Kanhiwara, and I get the ear of the English, I will bring such a lawsuit against the Brahmin and old Buldeo and the others as shall eat the village to the bone.	Якщо ми дістанемося Кханхівари і я доберуся до вух англійців, я порушу такий судовий процес проти браміна та старого Балдіо, а також інших, що обгризу все село до кісток.
The call will follow up to Kanhiwara.	Цей голос супроводжуватиме вас аж до Кханхівари!
Buldeo	
Mowgli cut across noiselessly through the Jungle, at right angles to Buldeo's path, till, parting the undergrowth, he saw the old man, his musket on his shoulder, running up the trail of overnight at a dog- trot.	Мауглі безшумно пронизував джунглі під прямим кутом до шляху Балдіо, аж поки, розсунувши підлісок, не побачив старого чоловіка з мушкетом на плечі, який біг підтюпцем по стежці, що Мауглі протоптав напередодні ввечері.
Presently Buldeo came to where Akela, as you know, had gone back and mixed it all up.	Невдовзі Балдіо прийшов на те місце, де Акела, як ви знаєте, повернув назад і заплутав усі сліди.
Howhe himself had really killed Shere Khan; and how Mowgli had turned himself into a wolf, and fought with him all the afternoon, and changed into a boy again and bewitched Buldeo's rifle, so that the bullet turned the corner, when he pointed it at Mowgli, and killed one of Buldeo's own buffaloes; and how the village, knowing him to be the bravest	Як насправді то він сам, Балдіо, убив Шир-Хана, і як Мауглі обернувся на вовка та бився з ним з опівдня й аж до вечора, і знову перетворився був на хлопчика, та й зачарував рушницю Балдіо так, що куля полетіла дугою, коли той цілився в Мауглі, і вбила одного з його, Балдіо, власних буйволів; і як усе село, знаючи Балдіо як

hunter in Seonee, had sent him out to kill this Devil- child.	найхоробрішого мисливця у Сіоні, відрядило його вбити те Дияволеня.
Why, said Buldeo, the head- man of the village would report that Messua and her husband had died of snake- bite.	Аж ніяк, відповідав Балдіо, староста доповість, що Мессва та її чоловік померли від укусу змії.
Buldeo said that nothing would be done till he returned, because the village wished him to kill the Jungle Boy first.	Балдіо сказав, що поки він не повернеться, нічого не почнеться, бо селяни хотіли, щоби він спершу вбив Хлопчика із джунглів.
Cold Lairs	
"Three or four moons since, said he, "I hunted in Cold Lairs, which place thou hast not forgotten.	"Три або чотири місяці тому, — відповів він, — я полював у Холодних Лігвах, про які ти добре пам'ятаєш".
But the people of Cold Lairs do not live in burrows.	Але народ Холодних Лігов не живе в норах.
Mowgli swam to bank, rolled on the grass to dry himself, and the two set off for Cold Lairs, the deserted city of which you may have heard.	Мауглі поплив до берега, покачався по траві, щоби витертися, і вони вдвох вирушили до Холодних Лігов, покинутого міста, про яке ви, напевне, вже чули.
Their tribes, however, were raiding in the Jungle, and so Cold Lairs stood empty and silent in the moonlight.	Одначе, саме на ту пору їхні племена здійснювали свої рейди десь у джунглях, а отже Холодні Лігва стояли спустілими та безмовними при місячному світлі.
There is always evil at Cold Lairs -above ground or below.	У Холодних Лігвах завжди панує зло — на землі та під нею.
People of the Jungle	
Both banks echoed his words, for all the People of the Jungle are intensely curious, and they had just seen something that none, except Baloo, who looked very thoughtful, seemed to understand.	Обидва береги відлунили його слова, бо весь Народ джунглів був надзвичайно цікавий, і всі щойно раптом дізналися дещо таке, про що ніхто досі, за винятком Балу, не знали.
Thou hast killed the buck, and thou hast let Death loose in the Jungle, and with Death has come Fear, so that the people of the Jungle are afraid one of the other, as thou art afraid of the Hairless One.	Ти вбив оленя і ти випустив Смерть у джунглі, а зі Смертю прийшов і Страх, тож, серед Народу джунглів усі стали боятися один одного, так само як ти боїшся Безволосого.

<p>But my stomach is heavy, and I have given very bad talk to Bagheera and others, people of the Jungle and my people.</p>	<p>Але моєму нутру важко, і я дуже погано розмовляв із Багірою та іншими — з Народом джунглів і з моїм власним народом.</p>
<p>Monkey People</p>	
<p>They went on and on for two days' march - that is to say, a long sixty miles — through the Jungle ; and every step they took, and every wave of their trunks, was known and noted and talked over by Mang and Chil and the Monkey People and all the birds.</p>	<p>Вони йшли та йшли собі через джунглі два дні поспіль, аж поки не пройшли десь миль із шістдесят, і кожен крок, ними зроблений, і кожне коливання їхніх хоботів було зауважене й правильно витлумачене і Мангом, і Чілем, і Мавпячим Народом, і всіма птахами</p>
<p>"But the people of Cold Lairs do not live in burrows." Mowgli knew that Kaa was talking of the Monkey People.</p>	<p>“Але народ Холодних Лігов не живе в норах”, — Мауглі був упевнений, що Каа розповідає про Мавпячий Народ.</p>
<p>Mowgli was not the least afraid of the Monkey People in those days, but the Monkey People had the liveliest horror of Mowgli.</p>	<p>Тепер уже Мауглі анітрохи не боявся Мавпячого Народу, зате Мавпячий Народ відчував панічний жах перед Мауглі.</p>
<p>The birds and the Monkey People went north early in the year, for they knew what was coming ; and the deer and the wild pig broke far away to the perished fields of the villages, dying sometimes before the eyes of men too weak to kill them.</p>	<p>Птахи та Мавпячий Народ подалися на північ іще на початку року, бо знали, що насувається; і олені, і дикі свині розбіглися далеко по змарнілих селянських полях, іноді помираючи на очах у людей, надто ослаблих і тому неспроможних убивати тварин.</p>
<p>Seeonee Wolf Pack</p>	
<p>If you have read the other book about Mowgli, you will remember that he spent a great part of his life in the Seeonee Wolf- Pack, learning the Law from Baloo, the Brown Bear ; and it was Baloo who told him, when the boy grew impatient at the constant</p>	<p>Ви, звичайно, пам’ятаєте, що більшу частину життя Мауглі провів у Сіо-нійській вовчій Зграї, вивчаючи Закон за допомогою Балу, бурого ведмедя; і саме Балу казав йому, коли хлопчик ставав дратівливим від постійних наказів, що</p>

orders, that the Law was like the Giant Creeper, because it dropped across every one's back and no one could escape.	Закон схожий на Гігантську Ліану, оскільки кожному спадає на спину своїми виткими батогами, від яких ніхто не може сховатися.
But the young wolves, the children of the disbanded Seonee Pack, thrived and increased, and when there were about forty of them, masterless, full-voiced, clean-footed five-year-olds, Akela told them that they ought to gather themselves together and follow the Law, and run under one head, as befitted the Free People.	Але молоді вовки, діти розпущеної Сіонійської Зграї, процвітали та збільшувалися числом, і, коли їх стало вже близько сорока неслухняних безватажників, дзвінкоголосих, прудконогих п'ятиліток, Акела сказав їм, що вони мають зібратися разом і діяти згідно Закону, а також ходити під одним ватажком, як личить Вільному Народові.
The dholes tried to turn, but the current prevented them, and the Little People darted at their heads and ears, and they could hear the challenge of the Seonee Pack growing louder and deeper in the gathering darkness.	Дголи намагалися розвернутися, але їм заважала течія, а ще Маленький Народ шпигав у голови та вуха, і їм уже було чути виклик Сіонійської Зграї, який лунав усе гучніше та сильніше у дедалі густішій темряві.
Nearer and nearer came the bay of the Seonee wolves	Усе ближче та ближче лунав гавкіт Сіонійських вовків.
It is only the hairless wolf of the Seonee Pack.	То лише безшерстий вовк із Сіонійської Зграї.
Council Rock	
It was long after sunrise, but no one dreamed of going to sleep, and from time to time, during the talk, Mother Wolf would throw up her head, and sniff a deep snuff of satisfaction as the wind brought her the smell of the tiger-skin on the Council Rock.	Сонце вже давно зійшло, та ніхто навіть не мріяв про те, щоб піти спати, і час від часу протягом бесіди Мати Вовчиця закидала голову вгору та глибоко втягувала носом приємний подмух відплати, коли вітер доносив до неї запах тигрової шкіри зі Скелі Ради.

<p>I have killed Shere Khan, and his hide rots on the Council Rock ; but -but I do not know whither Shere Khan is gone, and my stomach is still empty.</p>	<p>Я вбив Шир-Хана, і його шкура гниє на Скелі Ради; але... але я не відчуваю, що Шир-Хан помер, і мій голод досі не втамовано.</p>
<p>Then Mowgli drew deep breath, and ran to the Council Rock, overtaking on his way hurrying wolves of the Pack.</p>	<p>Після цього Мауглі глибоко вдихнув і кинувся до Скелі Ради, на своєму шляху обганяючи інших вовків зі Зграї, які теж поспішали.</p>
<p>Nay, I will go back to my own Jungle, and I will die upon the Council Rock, and Bagheera, whom I love, if he is not screaming in the valley -Bagheera, perhaps, may watch by what is left for a little, lest Chil use me as he used Akela.</p>	<p>Ні, я повернуся у свої джунглі та помру на Скелі Ради, а Багіра, котрого я люблю, якщо він зараз не репетує десь у долині — Багіра, можливо, трохи постереже те, що залишиться від мене, аби Чіл не спожив мене, як він спожив Акелу...</p>
<p>Caste</p>	
<p>He was a Brahmin, so high- caste that caste ceased to have any particular meaning for him ; and his father had been an important official in the gay-colored tag- rag and bobtail of an old-fashioned Hindu Court.</p>	<p>Він належав до касты брамінів, а це так почесно, що сама кастовість для нього вже втрачала значення.</p>
<p>At last he went to England on a visit, and had to pay enormous sums to the priests when he came back ; for even so high- caste a Brahmin as Purun Dass lost caste by crossing the black sea.</p>	<p>Нарешті він поїхав до Англії, а потім мусив платити багато грошей місцевим священикам, бо ж навіть такий високоповажний брамін, як Пурун Дасс, втрачає кастовість, перетинаючи океан.</p>
<p>He was the lowest of his caste - not that the best of jackals are good for much, but this one was peculiarly low, being half a beggar, half a criminal- a cleaner- up of village rubbish- heaps, desperately timid or wildly bold, everlastingly hungry, and full of cunning that never did him any good.</p> <p>At night his antelope skin was spread where the darkness overtook him sometimes in a Sunnyasi monastery by the roadside ; sometimes by a mud</p>	<p>Він був найнікчемніший зі своєї касты — не те, щоби шакали взагалі були надто поважні, але цей скотився далі нікуди — був він напівжебрак, напівзлодій, мисливець вигрібних ям, а відтак чи то безглуздо сміливий, чи то лякливий без міри, завжди голодний, сповнений підступності, яка ніколи ще не виходила для нього на краще.</p> <p>Іноді в придорожньому монастирі суньясі, іноді на витоптаних ґрунтових долівках пристанищ йогів - нших святих людей в Індії, які з радістю</p>

<p>pillar shrine of Kala Pir, where the Jogis, who are another misty division of holy men, would receive him as they do those who know what castes and divisions are worth.</p>	<p>приймали Пурун Дасса, бо ж найкраще знали, чого варті каста і титули.</p>
<p>Waingunga River</p>	
<p>And the heat went on and on, and sucked up all the moisture, till at last the main channel of the Waingunga was the only stream that carried a trickle of water between its dead banks..</p>	<p>А спека продовжувала тривати, висмоктуючи вологу, поки нарешті головне русло Вайнгунги не стало струмочком, який ніс невеликий потічок води поміж мертвими берегами ріки...</p>
<p>They could hear nothing except the Waingunga rushing and gurgling in the dark, and the light evening winds among the tree- tops, till suddenly across the river a wolf called.</p>	<p>Спершу не чути було нічого, крім плину та дзюрчання Вайнгунги у темряві та легкого вечірнього вітру у верховітті, поки раптом на протилежному березі річки не завив вовк.</p>
<p>A mile or two above the Peace Rock the Waingunga narrows between a gorge of marble rocks from eighty to a hundred feet high, and the current runs like a mill - race between and over all manner of ugly stones.</p>	<p>Десь за милю-дві вище за течією від Скелі Миру Вайнгунга звужується серед невеликої ущелини, утвореної мармуровими скелями заввишки від вісімдесяти до ста футів, і течія біжить поміж та поверх різного сорту брудного каміння, наче потік води на водяному млині.</p>
<p>The split and weatherworn rocks of the gorge of the Waingunga had been used since the beginning of the Jungle by the Little People of the Rocks the busy, furious, black wild bees of India...</p>	<p>Розколоті та обвітрені скелі розщелини від самого постання джунглів використовував Маленький Народ Скель — діловиті, люті чорні дикі бджоли Індії</p>
<p>There were dholes who had leaped short into the trees on the cliffs, and the bees blotted out their shapes ; but the greater number of them, maddened by the stings, had flung themselves into the river ; and, as Kaa said, the Waingunga was hungry water.</p>	<p>Були такі дголи, які не дострибнули до води та опинилися на деревах, що росли на крутих схилах, а там вони були відразу повністю укриті хмарами бджіл; проте, більшість їх, озвірівши від укусів, кидалися в річку; а, як казав Каа, — вода Вайнгунги голодна!</p>

Hathi the Wild Elephant	
Hathi shook all over at the idea, and Baloo said severely	Хатхі аж здригнувся від такої думки, а Балу сказав суворо
O Hathi, hast thou ever seen the like. of this drought ?	О Хатхі, чи бачив ти коли-небудь щось схоже на таку посуху?
Hathi never does anything till the time comes, and that is one of the reasons why he lives so long.	Хатхі ніколи нічого не робить, поки час не прийде, і це одна з причин, чому він живе так довго.
Bagheera's back began to curve like a bamboo in a high wind, but Hathi lifted up his trunk and spoke quietly.	Спина Багіри почала згинатися, наче бамбук від сильного вітру, але Хатхі підняв свого хобота і почав спокійну розмову.
The last words rang out like silver trumpets, and Hathi's three sons rolled forward half a pace, though there was no need.	Останні слова пролунали, наче срібні сурми, і троє синів Хатхі підкотилися на півкроку вперед, хоча в цьому не було потреби.
Mang the Bat	
I asked of Mang what he had seen.	Я запитав у Манга, що він бачив.

<p>And every step they took, and every wave of their trunks, was known and noted and talked over by Mang and Chil and the Monkey People and all the birds.</p>	<p>І кожен крок, ними зроблений, і кожне коливання їхніх хоботів було зауважене й правильно витлумачене і Мангом, і Чілем, і Мавпячим Народом, і всіма птахами.</p>
<p>At one time it would be Sahi the Porcupine, full of news of good feed just a little further on ; at another Mang would cry cheerily and flap down a glade to show it was all empty.</p>	<p>Одного разу то міг бути Іккі дикобраз, повний відомостей про прекрасний корм, тільки отам, трішечки далі; іншим разом — Манг, котрий із підбадьорливими вигуками опускався на галявину, щоб показати, що вона вільна від хижаків.</p>
<p>Sambhur</p>	
<p>"The men- folk, too, they die beside their plows, " said a young sambhur.</p>	<p>“А от людське плем’я — вони також конають біля своїх плугів”, — сказав один молодий самбур.</p>
<p>And the First of the Tigers ran to and fro, calling aloud to the deer and the pig and the sambhur and the porcupine and all the Jungle Peoples, and they all ran away from him who had been their judge, because they were afraid.</p>	<p>І побіг Перший із Тигрів по всіх усядах, голосно кличучи оленя, і свиню, і самбура, і дикобраза, і всі Народи джунглів, і всі вони тікали від того, хто колись був їхнім суддею, тому що вони боялися.</p>
<p>For the cry of our mates when the sambhur has wheeled and is standing at bay</p>	<p>Крики радості диких братів, що женуть дичину,</p>
<p>They were far beyond earshot, singing over the spring songs- the Moon and Sambhur Songs with the wolves of the Pack for in the springtime the Jungle People make very little difference between the day and the night.</p>	<p>Вони були далеко поза межами чутності, переспівуючи весняні пісні — пісні Місяця та Самбура — разом із вовками Зграї, бо весняної пори Народ джунглів дуже мало розрізняє день та ніч.</p>

<p>Or he would turn aside to the sound of clashing horns and hissing grunts, and dash past a couple of furious sambhur, staggering to and fro with lowered heads, striped with blood that showed black in the moonlight.</p>	<p>Або ж він звертав убік, зачувши брязкання рогів і якесь бурмотіння з форканням, і пробігав повз пару розлючених самбарів, які мотали туди-сюди опущеними головами, посмуговані кров'ю, що здавалася чорною при місячному світлі.</p>
<p>Ikki the Porcupine</p>	
<p>Now everybody knows that Ikki is ridiculously fastidious in his choice of food, and will eat nothing but the very best and ripest.</p>	<p>А всі ж бо знають, який Іккі до смішного перебірливий щодо їжі і їстиме лише найкраще та найстиглише.</p>
<p>Ikki ducked quickly to prevent Mowgli from pulling his nose- bristles, and Mowgli told Baloo what Ikki had said.</p>	<p>Дикобраз швидко нахилив голову, щоби хлопець не смикнув його за вуса. Пізніше Мауглі переказав Балу, про що розповідав Іккі.</p>
<p>It began when the winter Rains failed almost entirely, and Ikki, the Porcupine, meeting Mowgli in a bamboo-thicket, told him that the wild yams were drying up.</p>	<p>Це почалося тоді, коли майже повністю стихли зимові дощі, й Іккі дикобраз, зустрівши Мауглі в бамбукових заростях, повідав йому, що починає сохнути дикий ямс.</p>
<p>Одного разу то міг бути Іккі дикобраз, повний відомостей про прекрасний корм, тільки отам, трішечки далі; іншим разом — Манг, котрий із підбадьорливими вигуками опускався на галявину, щоб показати, що вона вільна від хижаків.</p>	<p>Одного разу то міг бути Іккі дикобраз, повний відомостей про прекрасний корм, тільки отам, трішечки далі; іншим разом — Манг, котрий із підбадьорливими вигуками опускався на галявину, щоб показати, що вона вільна від хижаків.</p>
<p>Chil the Kite</p>	

<p>Chil, the Kite, stayed and grew fat, for there was a great deal of carrion, and evening after evening he brought the news to the beasts, too weak to force their way to fresh hunting-grounds, that the sun was killing the Jungle for three days' flight in every direction.</p>	<p>Шуліка Чіл залишався на місці та все гладшав, бо було достобіса стерва, і шовечора приносив новини звірам, надто виснаженим, щоб осилити шлях до нових мисливських угідь, про те, що сонце продовжує вбивати джунглі на три дні польоту в будь-якому напрямку</p>
<p>and Chil, the Kite, flew in great circles far and wide, whistling and shrieking the warning.</p>	<p>а шуліка Чіл робив широкі кола в небі над усіма усюдами, висвистуючи та викрикуючи застереження.</p>
<p>This is the song that Chil sang as the kites dropped down one after another to the river- bed, when the great fight was finished.</p>	<p>Це та пісня, що її співав Чіл, коли всі шуліки опускалися вниз один за одним до русла ріки, коли завершилася велика битва.</p>
<p>Chil is good friends with everybody, but he is a cold-blooded kind of creature at heart, because he knows that almost everybody in the Jungle comes to him in the long run</p>	<p>Чіл — добрий приятель будь-кому, та разом із тим він у серці істота холоднокровна, бо ж знає: кожен у джунглях врешті-решт постає перед ним</p>
<p>As Chil the Kite used Akela, " he repeated, " on the night I saved the Pack from Red Dog. "</p>	<p>“Як шуліка Чіл спожив Акелу, — прожовжив він, — тієї ночі, коли я врятував Зграю від Рудих Псів”.</p>